

တစ်ဖန် ခွဲစိတ်ကုသတတ်သော ခွဲစိတ်ဆရာဝန်၏ တပည့်တို့သည် ရေခွက်၌ ထည့်ထားအပ်သော ကြာရွက်၌ ဓားငယ်ဖြင့် လှီးဖောက်ခြင်းအတတ် ခွဲစိတ်ခြင်းအတတ်ကို သင်ယူလတ်ကုန်သော် တစ်ယောက်သော ဉာဏ်ဖြင့် မနှိုင်းချိန် မဆုံးဖြတ်နိုင်သော မကျွမ်းကျင် မလိမ္မာသော တပည့်သည် ခပ်မြန်မြန် လျင်သောအဟုန်ဖြင့် ဓားငယ်ကို ကြာရွက်ပေါ်သို့ ချလတ်သော် ကျစေလတ်သော် ကြာရွက်ကို နှစ်ခြမ်းမူလည်း ဖြတ်မိရက်သား ဖြစ်သွားတတ်၏။ ဓားငယ်ကို ရေထဲ၌မူလည်း နစ်သွားစေတတ်၏။

ဉာဏ်ဖြင့် မနှိုင်းချိန် မဆုံးဖြတ်နိုင်သော မကျွမ်းကျင် မလိမ္မာသော အခြားတပည့်တစ်ဦးသည်လည်း ကြာရွက်ကို နှစ်ခြမ်း ဖြတ်မိခြင်း ဓားငယ်၏ ကြာရွက်ကို ဖောက်၍ ရေထဲ၌ နစ်သွားခြင်းမှ ကြောက်ခြင်းကြောင့် ဓားငယ်ဖြင့် ကြာရွက်ကို တို့ထိခြင်းငှာလည်း မဝံ့ဖြစ်နေ၏။

ဉာဏ်ဖြင့် နှိုင်းချိန်ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်သော ကျွမ်းကျင်လိမ္မာသော တပည့်သည်ကား မပြင်းလွန်း မနွံလွန်းသော ညီမျှသော လုံ့လပယောဂ အဟုန်ဖြင့် ထိုကြာရွက်၌ ဓားငယ်ရာကို ဓားငယ်ဖြင့် ဖောက်ခွဲခြင်းကို ထင်ရှားပြ၍ ကုန်စင်သောအတတ် ဆုံးခန်းတိုင် အပြီးတိုင်အောင်သော အတတ်ပညာ ရှိသည်ဖြစ်၍ ထိုသို့ သဘောရှိကုန်သော ခွဲစိတ်ကုသရမည့် အရာဌာနတို့၌ သွေးကြောဖောက်ခြင်းစသော အမှုကို ပြုလုပ်၍ လာဘ်လာဘကို ရရှိသကဲ့သို့လည်းကောင်း၊

တစ်ဖန် အကြင်သူသည် လေးလံ ပမာဏရှိသော ပင့်ကူချည်ကို ဆောင်နိုင်အံ့၊ ထိုသူသည် အသပြာလေးထောင်တို့ကို ရစေဟု ရှင်ဘုရင်က ကြေညာလတ်သော် ဉာဏ်ဖြင့် မနှိုင်းချိန် မဆုံးဖြတ်နိုင်သော မကျွမ်းကျင် မလိမ္မာသော ယောက်ျားတစ်ဦးသည် လျင်မြန်သော အဟုန်ဖြင့် ပင့်ကူချည်ကို ငင်လတ်သော် ထိုထိုအရပ်၌ ပင့်ကူချည်သည် ပြတ်၍သာလျှင် သွား၏။

ဉာဏ်ဖြင့် မနှိုင်းချိန် မဆုံးဖြတ်နိုင်သော မကျွမ်းကျင် မလိမ္မာသော အခြားယောက်ျားတစ်ဦးသည်လည်း ပင့်ကူချည်၏ ပြတ်သွားမည်ကို ကြောက်ခြင်းကြောင့် လက်ဖြင့် ပင့်ကူချည်ကို တို့ထိခြင်းငှာသော်လည်း မဝံ့ဖြစ်နေ၏။

ဉာဏ်ဖြင့် နှိုင်းချိန်ဆုံးဖြတ်နိုင်သော ကျွမ်းကျင်လိမ္မာသော ယောက်ျားသည်ကား အစမှ စ၍ အညီမျှ ဖြစ်သော လုံ့လပယောဂဖြင့် တုတ်တံတစ်ခု၌ ပင့်ကူချည်ကို ရစ်၍ ဆောင်ယူလာသည် ရှိသော် လာဘ်လာဘကို ရရှိသကဲ့သို့လည်းကောင်း၊

တစ်ဖန် ဉာဏ်ဖြင့် မနှိုင်းချိန် မဆုံးဖြတ်တတ်သော မကျွမ်းကျင် မလိမ္မာသော လှေကို အုပ်ထိန်းသော လှေသူကြီးသည် လေပြင်းမုန်တိုင်းသည် ကျရောက်လာသည် ဖြစ်ပါလျက် ရွက်ကို လေဖြင့် ပြည့်စေလျက် လှေကို အရပ်တစ်ပါးသို့ ပြေးသွားစေ၏။

ဉာဏ်ဖြင့် မနှိုင်းချိန် မဆုံးဖြတ်တတ်သော မကျွမ်းကျင် မလိမ္မာသော လှေကို အုပ်ထိန်းသော အခြားလှေသူကြီး တစ်ဦးသည်လည်း ဖြည်းညင်းသာယာသော လေသည် လာနေသည် ဖြစ်ပါလျက် ရွက်ကို ချထားလျက် လှေကို ထိုအရပ်၌ပင်လျှင် ထားထား၏။

ဉာဏ်ဖြင့် နှိုင်းချိန်ဆုံးဖြတ်တတ်သော ကျွမ်းကျင်လိမ္မာသော လှေကို အုပ်ထိန်းသော လှေသူကြီးသည်ကား ဖြည်းညင်းသာယာသော လေသည် လာလတ်သော် ရွက်ကုန်ကို လေဖြင့် ပြည့်စေ၍ လေပြင်းမုန်တိုင်းသည် ကျရောက်လာလတ်သော် ရွက်တစ်ဝက်ကိုသာ ပြု၍ ချမ်းသာသဖြင့် အလိုရှိရာ ဌာနသို့ ရောက်ရှိသကဲ့သို့ လည်းကောင်း၊

တစ်ဖန် အကြင်ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးသည် ခွက်ငယ်စသည်ဖြင့် ထည့်ထားအပ်သော ခွက်ငယ်စသည်၌ တည်သော ဆီဖြင့် မဖိတ် မလှုံစေမူ၍ သိမ်မွေ့သော အပေါက်ရှိသော ဆီကျည်ကို ပြည့်စေငြားအံ့။ ထိုသူသည် ဆုလာဘ်ကို ရစေသတည်း - ဟူ၍ ဆရာသမားက တပည့်တို့အား ပြောဆိုလတ်သော် ဉာဏ်ဖြင့် မနှိုင်းချိန် မဆုံးဖြတ်တတ်သော မကျွမ်းကျင် မလိမ္မာသော ဆုလာဘ်ကို မက်မောသော တစ်ယောက်သောသူသည် လျင်မြန်သော အဟုန်ဖြင့် ပြည့်စေလတ်သော် (= ခပ်မြန်မြန် လောင်းထည့်လတ်သော်) ဆီကို ဘေးသို့ ဖိတ်စေ၏။

ဉာဏ်ဖြင့် မနှိုင်းချိန် မဆုံးဖြတ်တတ်သော မကျွမ်းကျင် မလိမ္မာသော အခြားတစ်ယောက်သောသူသည် ဆီဖိတ်အံ့သည်မှ ကြောက်သောကြောင့် ဆီကို သိမ်မွေ့သော ဆီကျည်တောက်၏ အပေါက်ထဲသို့ ရဲရဲဝံ့ဝံ့ ရွပ်ရွပ် လောင်းထည့်ခြင်းငှာလည်း မဝံ့မရဲ ဖြစ်နေ၏။

ဉာဏ်ဖြင့် နှိုင်းချိန် ဆုံးဖြတ်တတ်သော ကျွမ်းကျင်လိမ္မာသော တပည့်သည်ကား ဆီကျည်တောက်၏ အပေါက်ဝနှင့် ညီမျှသော လုံ့လပယောဂဖြင့် ဆီဖြင့် သိမ်မွေ့သော အပေါက်ရှိသော ဆီကျည်ကို ပြည့်စေသည် ဖြစ်၍ ဆုလာဘ်ကို ရရှိသကဲ့သို့လည်းကောင်း -

ဤဥပမာများ အတူပင်လျှင် တစ်ဦးသော ယောဂါဝစရ ရဟန်းတော်သည် အလွန်ကြည်လင် တောက်ပနေသော အာနာပါနုပဋိဘာဂနိမိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာလတ်သော် ခပ်မြန်မြန်သာလျှင် အပ္ပနာဈာန်သို့ ရောက်စေအံ့ဟူသော ဦးတည်ချက်ဖြင့် အပြင်းအထန် ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်း လုံ့လဝီရိယကို ပြုလုပ်မိငြားအံ့။ ထိုယောဂါဝစရ ရဟန်းတော်၏ စိတ်သည် လွန်လွန်ကဲကဲ အပြင်းအထန် ကြိုးစားအားထုတ်အပ်သော လုံ့လဝီရိယရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် စိတ်ပျံ့လွင့်မှု ဥဒ္ဓစ္စအဖို့အစဉ် ကျရောက်သွားတတ်၏။ ထိုရဟန်းသည် အပ္ပနာဈာန်သို့ ရောက်ရှိခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်။

တစ်ဦးသော ယောဂါဝစရရဟန်းတော်သည် လွန်လွန်ကဲကဲ အပြင်းအထန် ကြိုးစားအားထုတ်အပ်သော လုံ့လဝီရိယရှိသည်၏ အဖြစ်၌ အပြစ်ဒေါသကို သိမြင်၍ အာနာပါနုပဋိဘာဂနိမိတ်ကို ဖြစ်ပြီးရာ ယခုအခါ၌ “ငါ့အား အပ္ပနာဈာန်ဖြင့် အဘယ်မူအံ့နည်း = အဘယ်အကျိုးရှိအံ့နည်း”- ဟု နှလုံးဝိုက်၍ ဝီရိယကို ယုတ်လျော့စေ၏။ ထိုယောဂါဝစရ ရဟန်းတော်၏ စိတ်သည် အလွန်တွန့်ဆုတ်သော လုံ့လဝီရိယရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ပျင်းရိခြင်း ကောသလ အဖို့အစဉ် ကျရောက်၍ သွားတတ်၏။ ထိုရဟန်းသည်လည်း အပ္ပနာဈာန်သို့ ရောက်ရှိခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်။

အကြင် ယောဂါဝစရရဟန်းတော်သည်ကား ဘာဝနာလုပ်ငန်းခွင်၌ စဉ်းငယ်မျှလည်း တွန့်ဆုတ်နေသော ဘာဝနာစိတ်ကို တွန့်ဆုတ်သည်၏ အဖြစ်မှ လွတ်မြောက်စေလျက်၊ တုန်လှုပ်တက်ကြွလျက် မငြိမ်မသက် ပျံ့လွင့်နေသော ဘာဝနာစိတ်ကို စိတ်ပျံ့လွင့်ခြင်း (= ဥဒ္ဓစ္စ) အဖို့အစဉ်မှ လွတ်မြောက်စေလျက် ဝီရိယနှင့် သမာဓိ ညီမျှသော လုံ့လပယောဂဖြင့် မတွန့်မလှုပ်သော ဘာဝနာစိတ်ကို အာနာပါနု ပဋိဘာဂနိမိတ်သို့ ရှေးရှုဖြစ်စေ၏။ ထိုရဟန်းတော်သည် အပ္ပနာဈာန်သို့ မချွတ်ဧကန် ရောက်ရှိနိုင်၏။ ထိုကဲ့သို့ အပ္ပနာဈာန်ကို ဖြစ်စေနိုင်သော စွမ်းအင်ရှိသော ရဟန်းတော်နှင့် တူသူသည်သာလျှင် ဖြစ်သင့်ပေ၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၃၃-၁၃၄။)



အာနာပါနနိမိတ်ကို ကစားသင့်ပါသလား? တိုးပွားစေသင့်ပါသလား?

ဣမေသု စတ္တာလီသာယ ကမ္မဋ္ဌာနေသု ဒသ ကသိကာနေဝ ဝဇေတဗ္ဗာနိ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၀၈။)

ဤအထက်ပါ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ စကားအရ ကမ္မဋ္ဌာန်း (၄၀)တို့တွင် ကသိုဏ်း (၁၀)ပါးတို့ကိုသာလျှင် နိမိတ်တိုးပွားအောင် ပြုလုပ်ထိုက်ပေသည်ဟု မှတ်ပါ။ အဘိညာဏ်စသော အကျိုးထူးများကို ရနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ အာနာပါနကမ္မဋ္ဌာန်းနှင့် ပတ်သက်၍ကား ဤသို့ မိန့်မှာထားတော်မူ၏။

တေသု ဟိ အာနာပါနနိမိတ္တံ တာဝ ဝဗ္ဗယတော ဝါတရာသိယေဝ ဝဗ္ဗတိ၊ ဩကာသေန စ ပရိစ္ဆိန္တံ။ ဣတိ သာဒိနဝတ္တာ ဩကာသေန စ ပရိစ္ဆိန္တတ္တာ န ဝဇေတဗ္ဗံ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၀၉။)

ဝိစုပိဏ္ဏာဒိဝသေန ဥပဋ္ဌဟန္တမ္ပိ နိမိတ္တံ ဝါတသဃာတသန္နိဿယန္တိ ကတွာ ဝုတ္တံ “ဝါတရာသိယေဝ ဝဗ္ဗတိ”တိ။ ဩကာသေန ပရိစ္ဆိန္တန္တိ နာသိကဂ္ဂမုခနိမိတ္တာဒိ ဩကာသေန သပရိစ္ဆေဒံ။ ဝါယောကသိကာဝဗ္ဗနေ ဝိယ န ဧတ္ထ ကောစိ ဂုဏော၊ ကေဝလံ ဝါတဝဗ္ဗနမေဝါတိ အာဟ “သာဒိနဝတ္တာ”တိ။ (မဟာဋီ-၁-၁၃၁။)

ဤအထက်ပါ အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။ နိမိတ်ကို မတိုးပွားစေသင့်သော ထို ကမ္မဋ္ဌာန်းတို့တွင် အာနာပါနနိမိတ်ကို တိုးပွားစေသော ယောဂါဝစရဟုန်းတော်အား ဝါဂွမ်းစိုင့် သောက်ရှူး ကြယ် စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် ထင်လာသည်လည်းဖြစ်သော အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်သည် လေအပေါင်း အစုလျှင် မှီရာရှိရကား တိုးပွားစေခဲ့သော် လေအပေါင်းစုသာလျှင် တိုးပွားနိုင်လေရာသည်။ နှာသီးဖျား သို့မဟုတ် အထက်နှုတ်ခမ်း၌သာလျှင် ဘာဝနာစိတ်ကို ကောင်းစွာ ထားရမည်၊ နှာသီးဖျား သို့မဟုတ် အထက်နှုတ်ခမ်းတည်း ဟူသော နိမိတ်၏ အတွင်းဘက်သို့သော်လည်းကောင်း၊ အပြင်ဘက်သို့သော်လည်းကောင်း အစဉ်လျှောက်၍ မရှုရဟု နှာသီးဖျား အထက်နှုတ်ခမ်းဖျားတည်းဟူသော တည်ရာအရပ်ဖြင့်လည်း ဘာဝနာအလုပ်စခန်းကို ပိုင်း ခြား သတ်မှတ်၍ ထား၏။ ဝါယောကသိုဏ်းကို တိုးပွားအောင် ပြုလုပ်သကဲ့သို့ ဤအာနာပါန ကမ္မဋ္ဌာန်း၌ နိမိတ်ကို တိုးပွားအောင် ပြုလုပ်ခြင်းဖြင့် တစ်စုံတစ်ခုသော အကျိုးကျေးဇူး မရှိ၊ သက်သက်သော လေအစုအပုံ သာလျှင် တိုးပွားနိုင်ရကား အပြစ်ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ နှာသီးဖျား သို့မဟုတ် အထက်နှုတ်ခမ်းတည်း ဟူသော ဝင်သက်လေ ထွက်သက်လေ ထိရာဌာန၌သာလျှင် သတိကို ထား၍ ဖြစ်စေ၍ ဝင်သက်လေ ထွက် သက်လေဟူသော အာနာပါနကမ္မဋ္ဌာန်းကို ရှုပွားရမည်ဟု တည်ရာဌာနဖြင့် ပိုင်းခြားသတ်မှတ်ထားသောကြောင့် လည်းကောင်း အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကို တိုးပွားအောင် မပြုလုပ်သင့်ပေ = အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကို မကစားသင့်ပေ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၀၉။ မဟာဋီ-၁-၁၃၁။)

ဖုဋ္ဌဖုဋ္ဌောကာသေ ပန သတိံ ဌပေတွာ ဘာဝေန္တဿေဝ ဘာဝနာ သမ္ပဇ္ဇတိ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၂၇၁။)

= ဝင်သက်လေ ထွက်သက်လေ၏ ထိသွားရာ ထိသွားရာ နှာသီးဖျား သို့မဟုတ် အထက်နှုတ်ခမ်းဟူသော အရပ်၌ ဝင်သက်လေ ထွက်သက်လေဟူသော အာရုံ၌ သတိကိုထား၍ ပွားများအားထုတ်သော ယောဂါဝစရ ပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌သာလျှင် အာနာပါနဿတိသမာဓိဘာဝနာသည် ပြီးစီးပြည့်စုံနိုင်၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၂၇၁။)



ပဌမဇ္ဈာနကထာ

ဤတွင် ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ အဋ္ဌကထာတွင် ဖော်ပြထားသော ပဌမဇ္ဈာနကထာ စသော ဈာန်ပိုင်း အစီအရင်များကို ဆက်လက်၍ တင်ပြအပ်ပါသည်။

ဤသို့ ဖွင့်ဆိုအပ်ပြီးသော အပြားရှိသော ဝိရိယနှင့် သမာဓိကို ညီမျှမှုရှိသည်၏အဖြစ်ကို ယှဉ်စေသည်၏ အစွမ်းဖြင့် ဘာဝနာလမ်းရိုး လမ်းမှန်ကျအတိုင်း သွားလျက်ရှိသော ဘာဝနာစိတ်ကို အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်သို့ ရှေးရှုစိုင်းနှင့်လျက်ရှိသော ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်အား ယခုအခါ၌ အပ္ပနာဈာန်သည် ပြည့်စုံလတ္တံ့ ဖြစ်ပေါ်လာ လတ္တံ့ဟု ပြောဆိုသင့် ပြောဆိုထိုက်သော ဇောတို့၏ အလှည့်အကြိမ် ဝါရ၌ ဘဝင်စိတ်အစဉ် ဘဝင်စိတ်အယဉ်ကို ဖြတ်တောက်၍ အဿာသ-ပဿာသ = ဝင်သက်လေ ထွက်သက်လေဟု ပွားများအားထုတ်ခြင်း ဘာဝနာ၏ အစွမ်းဖြင့် ဘာဝနာစိတ်သို့ ကပ်၍ ထင်လာသော ကပ်၍ တည်လာသော ထိုအာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကိုပင်လျှင် အာရုံပြု၍ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုမနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း (= အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို ဆင်ခြင် ဆုံးဖြတ်သောစိတ်) မှ နောက်၌ လေးကြိမ်မူလည်း ဖြစ်ကုန်သော ငါးကြိမ်မူလည်း ဖြစ်ကုန်သော ဇော တို့သည် စောကြကုန်၏။ ထိုလေးကြိမ် ငါးကြိမ်သော ဇောတို့တွင် နောက်ဆုံး၌ တစ်ခုသောဇောသည် ရူပါဝစရဇော ဖြစ်၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၃၄။)

ပညာနဲ့သော မန္တပညပုဂ္ဂိုလ်၏ အစဆုံးရအပ်သော အာဒိကမ္မိက ဈာန်ဝိထိပုံစံ

ဘ “ န ဒ မ ပ ဥ န ဂေါ ဈ ” ဘ
၀၀၀ ၀၀၀ ၀၀၀ ၀၀၀ ၀၀၀ ၀၀၀ ၀၀၀ ၀၀၀ ၀၀၀ ၀၀၀

- ဘ = ဘဝင် = ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ် = ဘဝ၌ စိတ်အစဉ် ပြတ်စဲမသွားအောင် ဘဝ၏ အကြောင်း တရားအဖြစ် ကျေးဇူးပြုပေးနေသော စိတ်၊
- န = ဘဝင်္ဂစလန = အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံသည် ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်၌ ထင်လာသောအခါ လှုပ်သွားသော ဘဝင်၊
- ဒ = ဘဝင်္ဂပစ္ဆေဒ = အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံသည် ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်၌ ထင်လာသောအခါ ဘဝင်လှုပ်ပြီးနောက် အာဒိကမ္မိက ဈာန်ဝိထိ စိတ်အစဉ် ဖြစ်တော့မည် ဖြစ်၍ ရပ်သွားသော ဘဝင် ပြတ်သွားသော ဘဝင်၊
- မ = မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း = ဘဝင်မနောဒွါရ မနောအကြည်ဓာတ်၌ ထင်လာသော အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် ကို ဆင်ခြင်သောစိတ်၊
- ပ = ပရိကံ = အပ္ပနာဈာန်ဇော ဖြစ်ပေါ်လာအောင် ပြုပြင်ပေးတတ်သော ကာမာဝစရဇော၊
- ဥ = ဥပစာ = အပ္ပနာဈာန်ဇော၏ အနီး၌ဖြစ်သော အနီးအပါး၌ ကျင်လည်တတ်သော ကာမာဝစရဇော၊
- န = အနုလုံ = အနုလောမ = ဤ အပ္ပနာဇောဝိထိ မကျမီ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကို အာရုံယူ၍ အာနာပါနဘာဝနာကို စီးဖြန်းနေသော ဇောဝိထိတို့ကို ပရိကမ်ဟု ခေါ်၏။ ယင်း ပရိကမ်တို့အား လည်းကောင်း၊ အထက်အပ္ပနာဈာန်အားလည်းကောင်း လျော်သော ကာမာဝစရဇော၊
- ဂေါ = ဂေါတြဘူ = ကာမာဝစရ အနွယ်ကို လွှမ်းမိုးကျော်လွန်လျက် မဟဂ္ဂုတ်အနွယ်ကို ပွားစေတတ်သော ကာမာဝစရဇော၊
- ဈ = အပ္ပနာဈာန်ဇော၊ (ရူပါဝစရဇော)

ပညာထက်သော တိက္ခပညာဝါ ပုဂ္ဂိုလ်၏ အဆုံးရအပ်သော အာဒိကမ္မိက ချာနဝီထိပုံစံ

ဘ “ န ဒ မ ဥ န ဂေါ ဖျ ” ဘ
၀၀၀ ၀၀၀ ၀၀၀ ၀၀၀ ၀၀၀ ၀၀၀ ၀၀၀ ၀၀၀ ၀၀၀

အဆုံးရသော ချာနဝီထိ ဖြစ်ပုံကား — အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကို စီးဖြန်းဖန်များသဖြင့် ချာန်ရ လုလတ်၍ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံသည် ဘဝင် = မနောဒွါရ၌ ထင်လာသည်ရှိသော် ဘဝင်စလန၊ ဘဝင်ပစ္ဆေဒ၊ မနောဒွါရဝဇ္ဇန်း၊ မန္တပညပုဂ္ဂိုလ်၌ ပရိကမ်၊ ဥပစာ၊ အနုလုံ၊ ဂေါတြဘု-ဟု ဥပစာရသမာဓိဇော လေးကြိမ်၊ တိက္ခပညပုဂ္ဂိုလ်၌ ဥပစာ၊ အနုလုံ၊ ဂေါတြဘုဟု သုံးကြိမ် - ထိုနောက် အပ္ပနာသမာဓိဇော တစ်ကြိမ် အကျတွင် ဝီထိစဉ်ပြတ်၍ ဘဝင်ဖြစ်ထိုက်သမျှ ဖြစ်သတည်း။ (ဝီထိလက်ရိုးကို နည်းမှီးထားသည်။ အချို့ကျမ်း များ၌ ဘဝင်ဟူသာ သုံး၍ ဘဝင်စလန ဘဝင်ပစ္ဆေဒဟု မသုံးပေ။)

ဥပစာရသမာဓိဇော

ဤချာနဝီထိအတွင်း၌ ပရိကမ်၊ ဥပစာ၊ အနုလုံ၊ ဂေါတြဘုဟူသော ဇောများကို ဥပစာရသမာဓိဇောဟု ခေါ်၏။ ချာန် မဂ် ဖိုလ်တို့၏ အနီး ဥပစာ၌ ဖြစ်သော ဇောများဟု ဆိုလိုသည်။ ဥပစာရချာန်ဇောများဟုလည်း ခေါ်၏။ လေးကြိမ်မြောက် သို့မဟုတ် ငါးကြိမ်မြောက်ဇောကား အပ္ပနာချာန်ဇော ဖြစ်၏။

“စိုက်စိုက်စူးစူး၊ အထူးမြဲမြံ၊ ရှုအားသန်၊ ချာန်ဟု ခေါ်သတတ်”ဟူသော လယ်တီဆရာတော်ဘုရားကြီး၏ အဆုံးအမအတိုင်း ယင်းဥပစာရ အပ္ပနာချာန်တို့သည် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကဲ့သို့သော ပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံကို စိုက်စိုက်စူးစူး အထူးမြဲမြံစွာ ကပ်၍ရှုတတ်သောကြောင့် အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနချာန်ဟူသော အမည်ကို ရရှိကြပေသည်။ ယင်း အာဒိကမ္မိက ပထမဇ္ဈာနဝီထိ အတွင်းရှိ စိတ်တို့တွင် မနောဒွါရဝဇ္ဇန်း၌ စိတ်စေတသိက် (၁၂)လုံးရှိ၍ ဇောအသီးအသီး၌ စိတ်စေတသိက် (၃၄)လုံးစီ အသီးအသီး ရှိကြပေသည်။ ယင်းစိတ်စေတသိက် နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပုံသည် နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင် ထင်ရှားလတ္တံ့။ ယင်း ချာန်ဇောနာမ်တရား (၃၄)လုံး တို့တွင် ဝိတက်+ဝိစာရ+ပီတိ+သုခ+ဧကဂ္ဂတာဟူသော ချာန်အင်္ဂါငါးပါးတို့လည်း ပါဝင်လျက်ပင်ရှိသည်ဟု မှတ်သားထားပါ။ ယင်း ဝိတက် ဝိစာရ စသည့် တရားတစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီကို ချာန်အင်္ဂါဟူ၍ ခေါ်ဆိုပြီးလျှင် ယင်း ချာန်အင်္ဂါ ငါးပါးတို့၏ အပေါင်းကို ချာန်ဟု ခေါ်သည်ဟုလည်း မှတ်သားထားပါဦး။ အသင်ယောဂီ သူတော်ကောင်းသည် ဤအခြေခံ ရှင်းလင်းချက်ကို သဘောပေါက်ပါက အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ အဋ္ဌကထာစကားနှင့် အောက်တွင် ဆက်လက်ဖော်ပြမည့် ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာစကားများကို သဘောပေါက် လွယ်လိမ့်မည်ဟု မျှော်လင့်ပါသည်။

[မှတ်ချက်] — ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာတွင်ကား ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ချာန်များကို စံထား၍ ဖော်ပြထားပါသည်။ ဤကျမ်းတွင်ကား အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်လျှင် အာရုံရှိသော ချာန်များကို ဖော်ပြ ထားသည်ဟု မှတ်ပါ။ အောက်ပါ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ စကားကို ဆက်လက်ဖတ်ရှုပါ။

ချာန်ဇောတို့၏ အမည်များ

ထိုလေးကြိမ် ငါးကြိမ်သော ဇောတို့တွင် နောက်ဆုံး၌ ဖြစ်သော တစ်ခုသော ဇောသည် ရူပါဝစရချာန်ဇော ဖြစ်၏။ ကြွင်းကုန်သော သုံးကြိမ် လေးကြိမ်ကုန်သော ဇောတို့ကား ကာမာဝစရ ဥပစာရချာန်ဇောတို့တည်း။

၁။ ယင်း ကာမာဝစရ ဥပစာရဈာန်ဇောတို့ကို အပ္ပနာဈာန်ဇောကို ပြုပြင်ပေးတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ပရိကံတို့ဟူ၍လည်းကောင်း၊

၂။ ရွာစသည်တို့၏ အနီးဖြစ်သော အရပ်ကို ရွာဥပစာ မြို့ဥပစာဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်သကဲ့သို့ အလားတူပင် အပ္ပနာဈာန်မှ နီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အပ္ပနာဈာန်၏ အနီးအပါး၌ ကျင်လည်တတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဥပစာတို့ဟူ၍လည်းကောင်း၊

၃။ ဤ အာဒိကမ္ပိက အပ္ပနာဈာန်ဝီထိမှ ရှေးဖြစ်သော အထူးထူးသော (အာနာပါနုပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို ဆင်ခြင်တတ်သော) အာဝဇ္ဇန်း ရှိကြကုန်သော အထူးထူးသော ဝီထိတို့၌ အာနာပါနုပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို စီးဖြန်းနေသော ပရိကံတို့အားလည်းကောင်း၊ အထက်ဖြစ်သော အပ္ပနာဈာန်ဇောအားလည်းကောင်း လျော်သောကြောင့် အနုလောမတို့ဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ဆိုအပ်ကုန်၏။

ဤ ပရိကမ္ပ ဥပစာရ အနုလောမဟု မှတ်အပ်ကုန်သော စိတ်တို့တွင် အလုံးစုံတို့၏ နောက်၌ ဖြစ်သော အကြင် တတိယစိတ် သို့မဟုတ် စတုတ္ထစိတ်သည် ရှိ၏။ ထိုစိတ်ကိုကား ကာမာဝစရအနွယ်ကို လွှမ်းမိုး ကျော်လွန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ မဟဂ္ဂုတ်အနွယ်ကို ဖြစ်စေတတ် ပွားစေတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း ဂေါတြဘူဟူ၍လည်း ခေါ်ဆိုအပ်၏။

ထိုသို့ သဘောရှိကုန်သော အဆုံးဇော တစ်ခုမှ ကြွင်းကုန်သော သုံးကြိမ် လေးကြိမ်သော ဇောတို့သည် ပြုကေတေသော ကာမာဝစရစိတ်တို့ထက် အထူးအားရှိကုန်သော ဝိတက်+ဝိစာရ+ပီတိ+သုခ+စိတ္တေကဂ္ဂတာ ရှိကုန်သော ကာမာဝစရစိတ်တို့ ဖြစ်ကြကုန်၏။

ဤ သုံးပါးသောစိတ် လေးပါးသောစိတ်တို့တွင် မယူအပ်သေးသည်ကို ယူ၍ ယူအပ်ပြီးသည်ကို မယူသော နည်းဖြင့် (မနွပည ပုဂ္ဂိုလ်အတွက်) —

- ၁။ ရှေးဦးစွာသော ပထမဇောစိတ်သည် ပရိကမ္ပ မည်၏။
- ၂။ ဒုတိယဇောစိတ်သည် ဥပစာရ မည်၏။
- ၃။ တတိယဇောစိတ်သည် အနုလောမ မည်၏။
- ၄။ စတုတ္ထဇောစိတ်သည် ဂေါတြဘူ မည်၏။
- ၅။ ငါးကြိမ်မြောက်သော ဇောစိတ်သည်ကား အပ္ပနာဈာန်ဇော၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်၏။

(တိက္ခပည ပုဂ္ဂိုလ်အတွက်) တစ်နည်းဆိုရသော် —

- ၁။ ရှေးဦးစွာသော ပထမဇောစိတ်သည် ဥပစာရ မည်၏။
- ၂။ နှစ်ခုမြောက်သော ဒုတိယဇောစိတ်သည် အနုလောမ မည်၏။
- ၃။ သုံးခုမြောက်သော တတိယဇောစိတ်သည် ဂေါတြဘူ မည်၏။
- ၄။ လေးကြိမ်မြောက်သော စတုတ္ထဇောစိတ်သည်ကား အပ္ပနာဈာန်ဇော၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်၏။

ထိုလေးကြိမ်မြောက်မူလည်း သို့မဟုတ် ငါးကြိမ်မြောက်မူလည်း မမြဲသော အနိယမသဘောအားဖြင့် ထိုအပ္ပနာဈာန်ဇော၏ ဖြစ်ခြင်းကိုလည်း လျင်မြန်သော အသိထူး ဉာဏ်ထူးရှိသော ဒိပ္ပါဘိညပုဂ္ဂိုလ်၊ နဲ့နွေးသော အသိထူး ဉာဏ်ထူးရှိသော ဒန္တာဘိညပုဂ္ဂိုလ်၏ အစွမ်းဖြင့် မှတ်အပ်၏။

ထိုငါးကြိမ်မြောက်မှ နောက်၌ ဆဋ္ဌဇော သတ္တမဇောသည် အစွမ်းအဟုန် ကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကျသကဲ့သို့ ယိုသကဲ့သို့ ဖြစ်၏။ ငါးကြိမ်မြောက် သို့မဟုတ် လေးကြိမ်မြောက်နောက်၌ ဇောမစောတော့ဘဲ ဘဝင်

၏ အလှည့်ဝါရသည် ဆိုက်ရောက်လာပေ၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၃၄။)

စိတ္တက္ခဏတစ်ချက်သာ

ထို အပ္ပနာဈာန်ဇောသည်လည်း တစ်ခုသော စိတ္တက္ခဏရှိသည်သာတည်း။ (အာဒိကမ္ပိက အစဆုံး ဈာန် ဝီထိ၌ ဈာန်ဇောတစ်ကြိမ်သာ ကျ၏ဟု ဆိုလိုပေသည်။) မှန်ပေသည် -

- ၁။ လက်ဦးရစ်ဖြစ်သော မဟဂ္ဂုတ် အပ္ပနာဈာန်ဇော၌လည်းကောင်း၊
- ၂။ လောကီ အဘိညာဏ်ဇောတို့၌လည်းကောင်း၊
- ၃။ အရိယမဂ္ဂ လေးပါးတို့၌လည်းကောင်း၊
- ၄။ အရိယမဂ်၏ အခြားမဲ့၌ ဖြစ်သော အရိယဖိုလ်၌လည်းကောင်း၊
- ၅။ ရူပဘုံ အရူပဘုံတို့၌ ဘဝင် အရာဌာန၌လည်းကောင်း၊
- ၆။ နိရောဓသမာပတ်အား ကျေးဇူးပြုတတ်သော နေဝသညာနာသညာယတနဈာန်ဇော၌လည်းကောင်း၊
- ၇။ နိရောဓသမာပတ်မှ ထသော အနာဂါမ် ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်၏ ဖလသမာပတ်၌လည်းကောင်း -

ဤခုနစ်မျိုးကုန်သော ဌာနတို့၌ ကာလအပိုင်းအခြားမည်သည် မရှိပေ။

ဤခုနစ်ဌာနတို့တွင် အရိယမဂ်၏ အခြားမဲ့၌ဖြစ်သော အရိယဖိုလ်၌ သုံးကြိမ်ထက် အလွန် (နှစ်ကြိမ် အောက်) ဖြစ်ရိုးဓမ္မတာ မရှိ။

နိရောဓသမာပတ်အား ကျေးဇူးပြုတတ်သော နေဝသညာနာသညာယတနဈာန်ဇောသည် နှစ်ကြိမ်ထက် အလွန် ဖြစ်ရိုးဓမ္မတာ မရှိ။

ရူပဘုံ အရူပဘုံတို့၌ ဘဝင်၌ အတိုင်းအတာပမာဏသည် မရှိ။

ဆိုခဲ့ပြီးသော ဤသုံးဌာနတို့မှ ကြွင်းကုန်သော ပထမ အပ္ပနာဇော၊ လောကီအဘိညာဏ်၊ အရိယမဂ် လေးခု၊ နိရောဓသမာပတ်မှ ထသော အနာဂါမ် ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်၏ အရိယဖိုလ်ဟူသော လေးဌာနတို့၌ တစ်ကြိမ် သော ဇောစိတ်သည်သာ ဖြစ်ပေသည်။

[၁။ အာဒိကမ္ပိက အစဦး ပထမ အပ္ပနာဇောသည် တစ်ကြိမ်သာ ဖြစ်၏။

၂။ လောကီ အဘိညာဏ်ဇောသည် တစ်ကြိမ်သာ ဖြစ်၏။

၃။ လောကုတ္တရာ အရိယမဂ်တရားသည် တစ်ကြိမ်သာ ဖြစ်၏။

၄။ နိရောဓ သမာပတ်မှ ထသော အနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ်၏ အနာဂါမ်ဖိုလ်၊ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်၏ အရဟတ္တဖိုလ်သည် တစ်ကြိမ်သာ ဖြစ်၏ဟု ဆိုလိုပေသည်။]

ထိုကြောင့် လက်မွန်ပထမ အပ္ပနာဈာန်ဇောသည် တစ်ခုသော စိတ္တက္ခဏ ရှိသည်သာ ဖြစ်သည်။ (တစ် ကြိမ်သာ စော၏။) ထိုအပ္ပနာဇော တစ်ကြိမ် ဖြစ်သည်မှနောက်၌ ဘဝင်ကျ၏။ ထို ဘဝင်ကျပြီးနောက် ဘဝင် အယဉ်ကို ဖြတ်တောက်၍ ဈာန်ကို ဆင်ခြင်ရန် အလို့ငှာ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း တစ်ကြိမ် ဖြစ်၏။ ထိုနောင် ဈာန်ကို ဆင်ခြင်သော ပစ္စဝေက္ခဏာဇော စော၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၃၅။)

ပထမဈာန်သမာဓိ

ဧတ္တာဝတာ စ ပနေသ ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ ဝိဝိစ္စ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ သဝိတက္ကံ သဝိစာရံ ဝိဝေကဇံ ပီတိသုခံ ပဌမံ ဈာန် ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ (အဘိ-၁-၄၄။ ဒီ-၁-၆၉။)

ဧဝမနေန ပဉ္စဂ်ဝိပုဟိနံ ပဉ္စဂ်သမန္နာဂတံ တိဝိဓကလျာဏံ ဒသလက္ခဏသမ္ပန္နံ ပဌမံ ဈာနံ အဓိဂတံ ဟောတိ (အာနာပါနုပဋိဘာဂနိမိတ္တာရမ္မဏံ)။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၃၅။)

ဤ ဖွင့်ဆိုရေးသားအပ်ခဲ့ပြီးသော ဘာဝနာအစဉ်ဖြင့် ဤ ယောဂါဝစရ ပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်သည် ဝတ္ထုကာမ ကိလေသာကာမတို့မှ အသီးအခြားဖြစ်၍သာလျှင် ကင်းဆိတ်၍သာလျှင် အကုသိုလ်တရားတို့မှ အသီးအခြား ဖြစ်၍သာလျှင် ကင်းဆိတ်၍သာလျှင် ဝိတက်နှင့် တကွဖြစ်သော ဝိစာရနှင့် တကွဖြစ်သော နီဝရဏ ကင်းဆိတ် ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်၍လာသော နှစ်သက်ခြင်း ပီတိ ချမ်းသာခြင်း သုခရှိသော ပထမဈာန်သို့ ကပ်ရောက်၍ ပထမဈာန်ကို ပြည့်စုံစေ၍ နေရ၏။ ဤသို့ ပထမဈာန်ကို ပြည့်စုံစေ၍နေသော ဤယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ပယ်အပ်သော ငါးပါးသော အင်္ဂါရှိသော၊ ငါးပါးသော အင်္ဂါနှင့် ပြည့်စုံသော၊ သုံးပါးသော ကောင်းခြင်း ဂုဏ် ရှိသော၊ ဆယ်ပါးသော လက္ခဏာနှင့် ပြည့်စုံသော အာနာပါနုပဋိဘာဂနိမိတ်လျှင် အာရုံရှိသော ပထမဈာန်ကို ရရှိအပ်ပြီး ဖြစ်ပေသည်။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၃၅။)

နှစ်သက်မြတ်နိုးဖွယ်ရာသော အဆင်း အသံ အနံ့ အရသာ အတွေ့အထိဟူသော အာရုံငါးပါး ကာမဂုဏ် တရားတို့ကား ကိလေသာကာမ၏ တည်ရာဝတ္ထု ဖြစ်သောကြောင့် ဝတ္ထုကာမ မည်၏။ ထိုဝတ္ထုကာမကို လိုလား တပ်မက်သော ကာမရာဂ တဏှာကား ကိလေသာကာမ မည်၏။ ယင်း ဝတ္ထုကာမ ကိလေသာကာမနှင့် အကုသိုလ်တရားအားလုံးတို့သည် ပထမဈာန် သမာဓိအခိုက်၌ ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ယောဂါဝစရ ပုဂ္ဂိုလ်၏ နာမ်သန္တတိအစဉ်တွင် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်နေသည် မဟုတ်သော်လည်း ထိုကာမတို့၏ ပထမဈာန်၏ ထိပ်တိုက်ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်မှုကိုလည်းကောင်း၊ ကာမတို့ကို စွန့်ခွာရှောင်လွှဲ ဖဲကြဉ်ခြင်းဖြင့်သာလျှင် ထိုပထမ ဈာန်ကို ရခြင်းကိုလည်းကောင်း ဝိဝိဇ္ဇေဝ ကာမေဟိ = ဝတ္ထုကာမ ကိလေသာကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်သည် ဖြစ်၍ သာလျှင်ဟူသော ဤစကားရပ်ဖြင့် ဘုရားရှင်သည် ထင်ရှားပြတော်မူပေ၏။ အမှိုက်တိုက်သည် ထင်ရှား တည်ရှိ နေလတ်သော် ဆီမီးရောင်သည် မဖြစ်၏သို့ ယင်းကာမတို့သည် ထင်ရှားတည်ရှိကုန်လတ်သော် ဤဈာန်တရား သည်ကား မဖြစ်ပေါ်လာနိုင်၊ ထိုကာမတို့သည် ဤဈာန်၏ စင်စစ် ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်၍ ဖြစ်ကြကုန်၏။ ဤမှာဘက်ကမ်းကို စွန့်ခွာခြင်းဖြင့် ထိုမှာဘက်ကမ်းကို ရရှိခြင်းကဲ့သို့ ထိုကာမတို့ကို စွန့်ခွာခြင်းဖြင့်သာလျှင် (တဒဂ် ဝိက္ခမ္ဘနအားဖြင့် ပယ်စွန့်ခြင်းဖြင့်သာလျှင်) ထိုဈာန်ကို ရရှိခြင်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၃၅-၁၃၆။)

ယင်း ဝိဝိဇ္ဇေဝ ကာမေဟိ - ဟူသောပုဒ်ဖြင့် ဝတ္ထုကာမ ကိလေသာကာမ နှစ်မျိုးလုံးကို အရကောက်ယူပါ။
ဝိဝိဇ္ဇ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ - ဟူသောပုဒ်ဖြင့် ကိလေသာကာမ အဝင်အပါ ဖြစ်သော ကာမတ္ထန္တနီဝရဏ စသော နီဝရဏငါးပါးလုံးကို အရကောက်ယူပါ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၃၅-၁၃၆-ကို ကြည့်။)

နီဝရဏတရား ငါးပါး

နီဝရဏ — ဈာန် မဂ် အစရှိသော ကုသိုလ်တရားတို့ကို တားမြစ်ပိတ်ပင်တတ်သော တရားတို့ကို နီဝရဏ ဟု ခေါ်သည်။ ယင်း နီဝရဏတရားတို့မှာ အောက်ပါအတိုင်း ငါးမျိုး ရှိ၏။

- ၁။ ကာမတ္ထန္တ = [ကာမ+ဆန္တ] ကာမဂုဏ်ကို လိုချင်နှစ်သက်မှု၊ တရားကိုယ်မှာ လောဘကို အရကောက်ယူပါ။
- ၂။ ဗျာပါဒ = [ဝိ+အာပါဒ] စိတ်၏ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးခြင်း စိတ်ဆိုးခြင်းသို့ ရောက်ကြောင်း ဒေါသတည်း။ အကုသလကမ္မပထ၌ကား သူတစ်ပါးကို သေစေလိုသော ဖျက်ဆီးလိုသော ဒေါသကိုသာ အရကောက် ယူရသည်။ ဤ၌ကား ဒေါသတရားအားလုံးကိုပင် အရကောက်ယူပါ။

- ၃။ ထိန+မိဒ္ဓ = စိတ်+စေတသိက်တို့၏ လေးလံထိုင်းမှုသဘော၊ ထိန စေတသိက်နှင့် မိဒ္ဓ စေတသိက် နှစ်ပါးကိုပင် အသီးအသီး တရားကိုယ် ကောက်ယူပါ။
- ၄။ ဥဒ္ဓစ္စ+ကုက္ကုစ္စ = စိတ်ပျံ့လွင့်မှုသဘော + နောင်တတစ်ဖန် ပူပန်မှုသဘော၊ ဥဒ္ဓစ္စ စေတသိက်နှင့် ကုက္ကုစ္စ စေတသိက်နှစ်ပါးကိုပင် အသီးအသီး တရားကိုယ် ကောက်ယူပါ။
- ၅။ ဝိစိကိစ္ဆာ = ရတနာသုံးတန်၊ ကံ-ကံ၏အကျိုးတရား သိက္ခာသုံးရပ် အကျင့်မြတ် စသည်တို့ အပေါ်၌ သို့လော သို့လော တွေးတောယုံမှားမှုသဘော၊ ဝိစိကိစ္ဆာစေတသိက်ကိုပင် အရကောက်ယူပါ။

အထူးမှတ်သားရန်

ထိန-မိဒ္ဓနှင့် ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နိဝရဏ၌ တရားကိုယ် နှစ်ပါးစီ ရရှိပါလျက် နိဝရဏတစ်ပါးသာ ဆိုခြင်း၏ အကြောင်းမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

ထိနနှင့် မိဒ္ဓ တရား နှစ်ပါးသည် —

- ၁။ အာရုံမှ တွန့်ဆုတ်မှု ကိစ္စအားဖြင့်လည်းကောင်း၊
- ၂။ ပျင်းရိခြင်းဟူသော အကြောင်းအားဖြင့်လည်းကောင်း၊
- ၃။ ဝီရိယ၏ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ခြင်းအားဖြင့်လည်းကောင်း — တူ၏။

ဥဒ္ဓစ္စနှင့် ကုက္ကုစ္စတရားနှစ်ပါးသည် —

- ၁။ အာရုံ၌ စိတ်မငြိမ်သက်ခြင်း ကိစ္စအားဖြင့်လည်းကောင်း၊
- ၂။ ဆွေမျိုးတို့၏ ပျက်စီးခြင်းစသည်ကို ကြံစည်ခြင်းဟူသော အကြောင်းအားဖြင့်လည်းကောင်း၊
- ၃။ သမထ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်အားဖြင့်လည်းကောင်း — တူ၏။

ဤသို့ ကိစ္စ၊ အကြောင်း၊ ဆန့်ကျင်ဘက် တူသောကြောင့် တစ်ပေါင်းတည်း ဟောတော်မူသည်။

(ဋီကာကျော်)

ဈာန်အင်္ဂါ ငါးပါး

- ၁။ ဝိတက် = အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံပေါ်သို့ စိတ်ကို ရှေးရှုတင်ပေးခြင်းသဘော၊
- ၂။ ဝိစာရ = အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို ထပ်ကာ ထပ်ကာ သုံးသပ်ဆင်ခြင်ခြင်းသဘော၊
- ၃။ ဝီတိ = အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို နှစ်သက်ခြင်းသဘော၊
- ၄။ သုခ = အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံ၏ အရသာကို ချမ်းချမ်းသာသာ ခံစားခြင်းသဘော၊
- ၅။ ဧကဂ္ဂတာ = အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံ တစ်ခုတည်းပေါ်သို့ စိတ်ကျရောက်နေခြင်း = တည်ငြိမ် နေခြင်းသဘော —

နိဝရဏတရားငါးပါးတို့သည် ဤ ဈာန်အင်္ဂါငါးပါးတို့နှင့် ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ပုံကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ အဋ္ဌကထာတွင် ဤသို့ ဖွင့်ဆိုထား၏။

အညေသမ္ပိ စ ဓမ္မာနံ အကုသလဘာဝေ ဝိဇ္ဇမာနေ “တတ္ထ ကတမေ အကုသလာ ဓမ္မာ၊ ကာမစ္ဆန္ဒော”တိ- အာဒိနာ နယေန ဝိဘင်္ဂေ ဥပရိ ဈာနင်္ဂါနံ ပစ္စနိကပဋိပက္ခဘာဝဒဿနတော နိဝရဏာနေဝ ဝုတ္တာနိ။ နိဝရဏာနိ ဟိ ဈာနင်္ဂပစ္စနိကာနိ၊ တေသံ ဈာနင်္ဂါနေဝ ပဋိပက္ခာနိ ဝိဒ္ဓိသကာနိ ဝိယာတကာနိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တထာ ဟိ သမာဓိ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဋိပက္ခော၊ ပီတိ ဈာပါဒဿ၊ ဝိတက္ခော ထိနမိဒ္ဓဿ၊ သုခံ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ၊ ဝိစာရော ဝိစိကိစ္ဆာယာတိ ပေဋကေ ဝုတ္တံ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၃၇။)

သမာဓိ ကာမတ္ထန္တဿ ပဋိပက္ခော ရာဂပ္ပဏိမိယာ ဥဇုဝိပစ္စနီကဘာဝတော၊ နာနာရမ္မဏေဟိ ပလောဘိ-
တဿ ပရိတ္တမန္တဿ စိတ္တဿ သမာဓာနတော စ။ **ပီတိ ဖျာပါဒဿ** ပဋိပက္ခာ ပါမောဇ္ဇေန သမာနယောဂက္ခေမတ္တာ။
ဝိတက္ခော ထိနမိဒ္ဓဿ ပဋိပက္ခော ယောနိသောသင်္ကပ္ပနဝသေန သဝိပ္ပပါရပဝတ္တိတော။ **သုခံ** အရူပသမာ-
နုတာပသဘာဝဿ **ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္ဆဿ** ပဋိပက္ခံ ဝုပသန္တသီတလသဘာဝတ္တာ။ **ဝိဇာရော ဝိစိကိစ္ဆာယ** ပဋိပက္ခော
အာရမ္မဏေ အနုမဇ္ဇနဝသေန ပညာပဋိရူပသဘာဝတ္တာ။ (မဟာဋီ-၁-၁၆၅။)

= ကာမတ္ထန္တနီဝရဏစသော နီဝရဏမှ တစ်ပါးကုန်သော ဒိဋ္ဌိ မာန အဟိရိက အနောတ္တပ္ပ အစရှိကုန်သော
တရားတို့၏ အကုသိုလ်ဖြစ်မှုသည် ထင်ရှားရှိသော်လည်း ဝိဘင်းပါဠိတော်(၂၆၆)၌ “**တတ္ထ ကတမေ အကုသလာ
ဓမ္မာ၊ ကာမတ္ထန္တော**” - စသော နည်းဖြင့် အထက်၌ ဖွင့်ဆိုရေးသားလတ္တံ့သော ဖျာန်အင်္ဂါတို့နှင့် ထိပ်တိုက်
ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်မှုကို ထင်ရှားပြခြင်းငှာ ဖျာန်အင်္ဂါတို့နှင့် ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက် နီဝရဏတို့ကိုသာလျှင်
အကုသလဓမ္မအဖြစ် ဟောကြားတော်မူအပ်ကုန်၏။ မှန်ပေသည် - နီဝရဏတို့သည်ကား ထိုဖျာန်အင်္ဂါတို့၏
ထင်ရှားဖြစ်မှုကို တားမြစ်တတ်သောကြောင့် ဖျာန်အင်္ဂါတို့၏ ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့ ဖြစ်ကြကုန်၏။
ဖျာန်အင်္ဂါတို့သည်သာလျှင် ထိုနီဝရဏတရားတို့ကို ပယ်တတ်သော ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့ ဖြစ်ကုန်
၏။ နီဝရဏတရားတို့ကို ဖျက်ဆီးတတ်ကုန်၏။ သတ်ဖြတ်ညှဉ်းဆဲတတ်ကုန်၏ဟု ဆိုလိုပေသည်။ ထိုစကား
မှန်ပေသည်။ —

၁။ ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း၏ ဖြောင့်ဖြောင့် ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း၊
အထူးထူးသော အာရုံတို့ဖြင့် ဖြားယောင်းအပ်သည်ဖြစ်၍ အာရုံအမျိုးမျိုးတို့၌ ထက်ဝန်းကျင် ချာချာ
လည်နေသော စိတ်ကို ကောင်းစွာ အညီအညွတ် ထားတတ်သောကြောင့်လည်းကောင်း သမာဓိသည်
ကာမတ္ထန္တ၏ ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်၏။ သမာဓိက ကာမတ္ထန္တကို ပယ်တတ်သည့်အတွက် သမာဓိနှင့်
ကာမတ္ထန္တသည် ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်၏ဟု ဆိုလိုသည်။

၂။ နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်း ပီတိပါမောဇ္ဇတရား၏ ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်နေသော
အချိန်အခါ၌ ဗျာပါဒ ဒေါသတရားသည် ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှား မရှိတော့ပြီ ဖြစ်၏။
အလားတူပင် ဗျာပါဒ ဒေါသတရား ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်နေသော အချိန်
အခါ၌လည်း နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်း ပီတိပါမောဇ္ဇတရားလည်း ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှား
မရှိတော့ပြီ ဖြစ်၏။ သို့သော် အာနာပါနုပဋိဘာဂနိမိတ်ကို အာရုံပြု၍ ပီတိ ပါမောဇ္ဇတရား ထင်ရှား
ဖြစ်ပေါ်နေသော အချိန်၌ ဗျာပါဒ ဒေါသတရားသည် ပီတိပါမောဇ္ဇတရားနှင့် စိတ္တက္ခဏတစ်ခု အတွင်း၌
အတူယှဉ်တွဲ၍ ဖြစ်မှု စွမ်းအင်သည် ကုန်ခန်းသွားပြီ ဖြစ်၏။ ပီတိက ဗျာပါဒ ဒေါသကို ပယ်တတ်သော
ထိပ်တိုက်ဆန့်ကျင်ဘက်တရား ဖြစ်သောကြောင့်ပင်တည်း။ သို့အတွက် ပီတိသည် ဗျာပါဒနီဝရဏ၏
ပယ်တတ်သော ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက်တရား ဖြစ်ပေသည်။

၃။ အာနာပါနုပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံပေါ်သို့ စိတ်ကို (သမ္ပယုတ်တရားစုကို) နည်းမှန်လမ်းမှန် ဟုတ်မှန်သော
အတိုင်း ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ပြန့်ကားသော ဖြစ်ခြင်းရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဝိတက်သည်
ထိနမိဒ္ဓနီဝရဏ၏ ပယ်တတ်သော ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက်တရား ဖြစ်၏။

၄။ သုခသည် ငြိမ်သက်ခြင်း အေးချမ်းခြင်း သဘောရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့် မငြိမ်သက်ခြင်း နောင်တတစ်ဖန်
ပူပန်ခြင်း သဘောရှိသော ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္ဆ နီဝရဏ၏ ပယ်တတ်သော ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက်တရား
ဖြစ်၏။

၅။ ဝိစာရသည် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံ၌ အဖန်ဖန် သုံးသပ် ဆုပ်နယ်သည်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ပညာ နှင့် တူသော သဘောရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် သို့လော သို့လော တွေးတော ယုံမှားတတ်သော ဝိစိကိစ္ဆာ တရား၏ ပယ်တတ်သော ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက်တရား ဖြစ်၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၃၇။ မဟာဋီ-၁-၁၆၅။)

ဥပစာရသမာဓိ အပ္ပနာသမာဓိဟူသော သမာဓိနှစ်မျိုးလုံးသည်ပင် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကိုပင် အာရုံ ပြုကြ၏။ နီဝရဏတရားတို့ကား ဥပစာရသမာဓိနယ်မြေ၌ ကွာကျသွားကြပြီ ဖြစ်၏။ သို့သော် သမာဓိ နှစ်မျိုး တို့၏ ထူးခြားချက်ကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာတွင် ဤသို့ ရှင်းပြထား၏။

သမာဓိနှစ်မျိုးတို့၏ ထူးခြားချက်

ခုခံစော ဟိ သမာဓိ ဥပစာရသမာဓိ စ အပ္ပနာသမာဓိ စ။ ဒွိဟာကာရေဟိ စိတ္တံ သမာဓိယတိ ဥပ- စာရဘူမိယံ ဝါ ပဋိလာဘဘူမိယံ ဝါ။ တတ္ထ ဥပစာရဘူမိယံ နီဝရဏပ္ပဟာနေန စိတ္တံ သမာဟိတံ ဟောတိ။ ပဋိလာဘဘူမိယံ အင်္ဂါတုဘာဝေန။

ဒွိန္ဒူ ပန သမာဓိနံ ဣဒံ နာနာကာရဏံ၊ ဥပစာရေ အင်္ဂါနိ န ထာမဇာတာနိ ဟောန္တိ၊ အင်္ဂါနံ အထာမ- ဇာတတ္တာ၊ ယထာ နာမ ဒဟရော ကုမာရကော ဥက္ခိပိတ္တာ ဌပိယမာနော ပုနပ္ပုနံ ဘူမိယံ ပတတိ၊ ဧဝမေဝ ဥပစာရေ ဥပ္ပန္နေ စိတ္တံ ကာလေန နိမိတ္တမာရဗ္ဗဏံ ကရောတိ၊ ကာလေန ဘဝင်္ဂမောတရတိ။ အပ္ပနာယံ ပန အင်္ဂါနိ ထာမဇာတာနိ ဟောန္တိ၊ တေသံ ထာမဇာတတ္တာ၊ ယထာ နာမ ဗလဝါ ပုရိသော အာသနာ ဝုဋ္ဌာယ ဒိဝသမ္ပိ တိဋ္ဌေယျ၊ ဧဝမေဝ အပ္ပနာသမာဓိမ္ပိ ဥပ္ပန္နေ စိတ္တံ သက္ကံ ဘဝင်္ဂဝါရံ ဆိန္နိတ္တာ ကေဝလမ္ပိ ရတ္ထိ ကေဝလမ္ပိ ဒိဝသံ တိဋ္ဌတိ၊ ကုသလဇေနပဋိပါဠိဝသေနေဝ ပဝတ္တတိတိ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၂၃။)

= အလွန်ကြည်လင်တောက်ပသော ပဋိဘာဂနိမိတ် ဖြစ်ရာကာလမှ စ၍သာလျှင် နီဝရဏတရားတို့သည် ခွာထားအပ်ပြီးသာလျှင် ဖြစ်ကြကုန်၏။ ထိုနီဝရဏတရားတို့နှင့် တူသော တည်ရာ ရှိကြကုန်သော ကိလေသာ တို့သည်လည်း ငြိမ်ဝပ်စွာ အနည်ထိုင်သွားကြကုန်သည်သာလျှင် ဖြစ်ကြကုန်၏။ ဥပစာရသမာဓိသည် ဘာဝနာ စိတ်ကို အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံ၌ ကောင်းစွာ ထားအပ်သည်သာလျှင် ဖြစ်ပေသည်။

မှန်ပေသည် - သမာဓိသည် ဥပစာရသမာဓိ (= ဈာန်၏ အနီးအနား၌ဖြစ်သော သမာဓိ), အပ္ပနာသမာဓိ (= ဈာန်သမာဓိ)ဟု နှစ်မျိုး ရှိ၏။

၁။ ဈာန်တရားတို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက် နီဝရဏတရားတို့မှ ဝေးကွာသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း၊

၂။ ဈာန်တရားတို့၏ မြဲမြံခိုင်ခံ့သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ရှိခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း -

ဤနှစ်ပါးသော အကြောင်းတရားတို့ကြောင့် ဥပစာရဘုံဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော = ဥပစာရသမာဓိအခိုက်၌ လည်းကောင်း၊ ပဋိလာဘဘုံဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော = ဈာန်ကိုရသည့်အခိုက်၌လည်းကောင်း ဘာဝနာစိတ်ကို အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံ၌ အညီအညွတ်ကောင်းစွာ ထားအပ်၏။ ထိုနှစ်ပါးတို့တွင် ဥပစာရသမာဓိ အခိုက်၌ (= ဥပစာရဘုံ၌) ဆန့်ကျင်ဘက် နီဝရဏတရားတို့ကို ပယ်ခွာခြင်းဖြင့် ဘာဝနာစိတ်ကို အာနာပါန ပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံ၌ အညီအညွတ် ကောင်းစွာ ထားအပ်၏။ စိတ်သည် တည်ကြည်နေ၏။ ပဋိလာဘဘုံဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော အပ္ပနာဈာန်ကို ရရှိခိုက်၌ ဈာန်အင်္ဂါတို့၏ ထင်ရှားစွာ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြင့် ဘာဝနာစိတ်ကို အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံ၌ အညီအညွတ် ကောင်းစွာ ထားအပ်၏။ ဘာဝနာစိတ်သည် တည်ကြည်နေ၏။

ဤဆိုလတ္တံ့သည်ကား သမာဓိနှစ်မျိုးတို့၏ အသီးအသီး ကွဲပြားသည်ကို ပြုကြောင်းဖြစ်သော ထူးခြား ချက်တည်း။ ဥပစာရသမာဓိအခိုက်၌ ဈာန်အင်္ဂါတို့သည်ကား စွမ်းအင် အပြည့်အဝ ရှိကြကုန်သည်ကား မဟုတ်

အာနာပါနုဿတိသမာဓိပိုင်း

ကုန်သေး။ ဈာန်အင်္ဂါတို့၏ စွမ်းအင် အပြည့်အဝ မရှိကြသေးသည့် အဖြစ်ကြောင့် လောကဥပမာမည်သည်ကား မတ်တတ်ရပ်သင်ကာစ ငယ်ရွယ်နုနယ်သော ကလေးသူငယ်သည် ထူမ၍ ချိုမ၍ ထားအပ်လတ်သော် အဖန်ဖန် မြေ၌ လဲကျ၏သို့ ဤဥပမာအတူပင်လျှင် ဥပစာရသမာဓိသည် ဖြစ်ပေါ်လာလတ်သော် စိတ်သည် ရံခါ အာနာပါနု ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို အာရုံပြု၏။ ရံခါ ဘဝင်သို့ သက်ရောက်သွား၏ = ဘဝင်ကျနေတတ်၏။

သို့သော် အပ္ပနာဈာန်သမာဓိ အခိုက်၌ ဈာန်အင်္ဂါတို့သည်ကား စွမ်းအင်အပြည့်အဝဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်၏။ ထိုဈာန်အင်္ဂါတို့၏ စွမ်းအင်အပြည့်အဝဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့်အတွက်ကြောင့် လောကဥပမာမည်သည်ကား အားကောင်းမောင်းသန်သော ခွန်အားရှိသော ယောက်ျားသည် နေရာမှ ထ၍ တစ်နေ့ပတ်လုံးလည်း ရပ်တည်နိုင်၏သို့ ဤဥပမာအတူပင်လျှင် အပ္ပနာဈာန်သမာဓိသည် ဖြစ်ပေါ်လာလတ်သော် ဈာန်စိတ်သည် တစ်ကြိမ် ဘဝင်အလှည့်ကို ဖြတ်တောက်၍ တစ်ညပတ်လုံးသော်လည်းကောင်း တည်နိုင်၏။ တစ်နေ့ပတ်လုံးသော်လည်းကောင်း တည်နိုင်၏။ ဈာန်ကုသိုလ်ဇော စဉ်ကာစဉ်ကာ ဆက်ကာဆက်ကာ၏ အစွမ်းဖြင့်သာလျှင် ဖြစ်ပေါ်နေ၏။ ဤသည်ကား သမာဓိ နှစ်မျိုးတို့၏ အသီးအသီး ကွဲပြားသည်ကို ပြုကြောင်းဖြစ်သော ထူးခြားချက်တည်း။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၂၃။)

အလုံးစုံသော ညဉ့်ပတ်လုံး အလုံးစုံသော နေ့ပတ်လုံး တည်နေနိုင်၏ဟူသော ဤစကားရပ်ကို ဈာန်သမာပတ်ဝင်စားနေသည့် အချိန်ကာလကို ရည်ရွယ်၍ အဋ္ဌကထာဆရာတော် မိန့်ဆိုတော်မူခြင်း ဖြစ်သည်။
(မဟာဋီ-၁-၁၄၈။)

သတိပြုသင့်ပုံ

ဤအထက်ပါ အဋ္ဌကထာ၏ အဖွင့်ကား နိဗ္ဗာန်ကို လိုလားတောင့်တနေသော အသင်ယောဂီ သူတော်-ကောင်းအဖို့ အထူးအလေးဂရုပြု၍ စဉ်းစားရမည့် အချက်တစ်ရပ်ပင် ဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် ဥပစာရသမာဓိနယ်မြေ၌ ဘဝင်ကျတတ်ပုံ အကြောင်းအရာပင် ဖြစ်ပါသည်။ ကမ္မဋ္ဌာန်း (၄၀)တို့တွင် မည်သည့် ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဖြစ်စေ အားထုတ်လိုက်ပါက ဥပစာရသမာဓိနယ်မြေသို့ ဆိုက်သောအခါ၌ ရံခါ ဘဝင်ကျနေတတ်ပါသည်။

အာနာပါနုပဋိဘာဂနိမိတ်ကို အာရုံယူ၍ သမာဓိထူထောင်နေခိုက် အပ္ပနာဈာန်သမာဓိသို့ မဆိုက်မီ ဥပစာရသမာဓိ နယ်မြေအတွင်း၌လည်း အလားတူပင် ဘဝင်ကျနေတတ်ပါသေးသည်။

မည်သည့်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို မဆို အားထုတ်လိုက်သည့်အခါ သမာဓိ အတော်အတန် ဖြစ်လာသောအခါ ဘဝင်ကျကျနေတတ်ပေသည်။ ဘဝင်စိတ်များ အဆက်မပြတ် အဖြစ်များနေမှုကို အချို့ယောဂီများက “ဘာမှ မသိဘဲ ငြိမ်နေတယ်”ဟု ပြောတတ်ကြ၏။ အချို့ကလည်း “အာရုံရော အသိစိတ်ရော အားလုံး ချုပ်သွားတယ်”ဟုလည်း ပြောတတ်ကြပြန်၏။ ထိုယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဆိုလိုပုံမှာ နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုနေသည်ဟု ပြောလိုရိပ် ရှိနေကြ၏။

ဤတွင် ဘဝင်စိတ်အကြောင်းကို အနည်းငယ် ရှင်းလင်းတင်ပြအပ်ပါသည်။

ဘဝင်စိတ်ဟူသည်

ဘဝတစ်ခုအတွင်း၌ ပဋိသန္ဓေစိတ် ဘဝင်စိတ် စုတိစိတ်တို့သည် အာရုံတူမြဲ ဓမ္မတာ ရှိကြ၏။ အတိတ်ဘဝသေခါနီးကာလ မရဏာသန္ဓေအခါဝယ် ယင်းမရဏာသန္ဓေဇောက ယူထားသောအာရုံကိုပင် ဆက်လက်၍ အာရုံပြုကြ၏။ ပစ္စုပ္ပန်အာရုံခြောက်ပါးကို အာရုံပြုကြသည်ကား မဟုတ်ကြပေ။ ထို မရဏာသန္ဓေဇော၏ အာရုံမှာလည်း ကံ-ကမ္မနိမိတ်-ဂတိနိမိတ် သုံးမျိုးတို့တွင် တစ်မျိုးမျိုးသည် ထိုက်သလိုဖြစ်၏။ ထိုဘဝင်စိတ်၏ အာရုံသည်

မည်သည့် အာရုံဖြစ်သည်ဟူသော အချက်မှာ ယေဘုယျအားဖြင့် အတိတ်ဘဝ မရဏာသန္ဓေဇာ၏ အာရုံကို ရှုနိုင်သော အချိန်၌ သို့မဟုတ် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ပိုင်း၌ ထင်ရှားလာမည် ဖြစ်သည်။ တစ်နည်းဆိုရသော် အတိတ်ခန္ဓာငါးပါးကို သိမ်းဆည်းနိုင်သောအခါ အတိတ်ခန္ဓာငါးပါးတွင် အကျိုးဝင်သော အတိတ်ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ်သော အဝိဇ္ဇာ တဏှာ ဥပါဒါန် သင်္ခါရ ကံနှင့် ယင်းတရားတို့၏ စွဲယူရာ အာရုံကိုပါ ပုံစံမှန် သိနိုင်မည် ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ သိရှိပါမှလည်း ကြောင်း-ကျိုး-ဆက် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်သဘောတရားတို့ကို ပရိညာပညာ သုံးမျိုးတို့ဖြင့် ပိုင်းပိုင်းခြားခြား သိအောင် ရှုပွားနိုင်မည် ဖြစ်သည်။

အတိတ်ခန္ဓာ ငါးပါးကို လည်းကောင်း၊ အတိတ်ခန္ဓာ ငါးပါးတို့၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သော အဝိဇ္ဇာ တဏှာ ဥပါဒါန် သင်္ခါရ ကံတို့ကို လည်းကောင်း၊ ယင်းတရားတို့၏ စွဲယူရာ အာရုံကိုလည်းကောင်း မရှုနိုင်သေးသော ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်များအဖို့ ထိုဘဝင်စိတ်၏ အာရုံမှန်ကို အတိအကျ သိရှိဖို့ရန် အလွန် ခဲယဉ်းလှပေသည်။ သို့အတွက် ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်များအနေဖြင့် ထိုသို့ ဘဝင်စိတ်များ ဆက်တိုက်ကျနေချိန်မျိုးတွင် ဘာမှ မသိဟု ပြောနေခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုဘဝင်စိတ်သည် ယခုလောလောဆယ် ရှုနေဆဲ ဖြစ်သော အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် စသော ထိုထိုအာရုံကိုလည်း အာရုံ မပြုပေ မသိပေ။ ပစ္စုပ္ပန်အာရုံ (၆)ပါးတို့တွင် မည်သည့်အာရုံကိုမျှ အာရုံ မပြုပေ မသိပေ။ သို့အတွက် ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်များ အနေဖြင့် ဘာမျှမသိဟု ထင်မြင်ယူဆနေခြင်း ဖြစ်သည်။ သို့သော် သာသနာတော်ဘက်က ထို ဘာမျှမသိဟူသော စကားကိုကား လက်မခံနိုင်ပေ။

စတုဘူမကစိတ္တဉ္စိ နော ဝိဇာနနလက္ခဏံ နာမ နတ္ထိ၊ သဗ္ဗံ ဝိဇာနနလက္ခဏမေဝ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၅၅။)

ကာမ-ရူပ-အရူပ-လောကုတ္တရာဟူသော ဘုံလေးပါးအတွင်း၌ တည်ရှိသော စိတ်မှန်သမျှသည် အာရုံကို မသိသော စိတ်မည်သည် မရှိစကောင်းပေ။ စိတ်အားလုံးသည် အာရုံကို ပိုင်းပိုင်းခြားခြား သိခြင်း ဝိဇာနန သဘောလက္ခဏာ ရှိသည်သာလျှင်တည်း။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၅၅။)

ဤအထက်ပါ အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာ အဆိုအမိန့်အရ ဘဝင်စိတ်သည်လည်း ကာမ ရူပ အရူပ ဘုံ အတွင်း၌ တည်ရှိသော စိတ်တစ်မျိုးသာ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဘာမျှမသိသည့် မသိစိတ် တစ်မျိုးကား မဟုတ်ပါပေ။ ပစ္စုပ္ပန်အာရုံ မှန်သမျှကို မသိငြားသော်လည်း အတိတ်ဘဝ သေခါနီးကာလ မရဏာသန္ဓေဇာ ယူထားသည့် အာရုံကိုကား သိလျက်သာ ရှိပါသည်။

စက္ခုဝိညာဏ်စိတ်သည် အသံ အနံ့ အရသာ အတွေ့အထိ ဓမ္မသဘောဟူသော အာရုံငါးပါးကို မသိငြား သော်လည်း အဆင်း အရောင် = ရူပါရုံကိုကား သိလျက်ပင် ရှိ၏။ ယင်းစက္ခုဝိညာဏ်စိတ်ကို အသံစသည့် အာရုံငါးပါးကို မသိသောကြောင့် မသိစိတ်ဟု ခေါ်ဆို၍ကား မရနိုင်၊ ရူပါရုံကိုကား သိတတ်သောကြောင့် ဖြစ်၏။ အလားတူပင် ဘဝင်စိတ်ကိုလည်း အတိတ်မရဏာသန္ဓေဇာ ယူထားသည့် အာရုံကို သိနေသောကြောင့် ပစ္စုပ္ပန် အာရုံဟူသမျှကို မသိငြားသော်လည်း မသိစိတ်ဟူ၍ကား မဆိုနိုင်ပေ။ ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်အနေဖြင့် သမာဓိ အတော်အသင့် ဖြစ်လာသည့်အခါ ဈာန်အင်္ဂါငါးပါးတို့က စွမ်းအင် အပြည့်အဝဖြင့် ဖြစ်ပေါ် မလာနိုင်သေးသည့် အတွက် ဘာဝနာစိတ်အစဉ်ကို ဘဝင်သို့ ကျမနေအောင် ချီမ၍ မထားနိုင်သေးသည် ဖြစ်သောကြောင့် တစ်ခါ တစ်ရံ ဘဝင်ကျကျနေမှုကို “ဘာမျှမသိ”ဟု ယူဆနေသော်ငြားလည်း ယင်းဘဝင်စိတ်ကား အသိစိတ်သာလျှင် ဖြစ်ပေသည်။ တစ်ဖန် ဘဝင်ကျနေမှုကို ဖလသမာပတ်နှင့်လည်း ရောထွေးနေတတ်ကြပြန်၏။ ဘဝင်စိတ်များ အကြိမ်များစွာ ဆက်တိုက် ဖြစ်နေမှုကိုပင် ဖလသမာပတ် ဝင်စားနေသယောင် ယူဆပြောဆိုနေကြပြန်၏။ သို့အတွက် ဖလသမာပတ်နှင့် ဘဝင်တို့၏ ခြားနားချက်ကို သဘောပေါက်စေရန်အတွက် ဖလသမာပတ်အကြောင်း ကို နိဗ္ဗာနဂါမိနိပဋိပဒါ ပဉ္စမတွဲ ဝိပဿနာပိုင်း **ဖလသမာပတ္တိကထာ** (နှာ-၅၂၂-၅၃၀) တွင် ကြည့်ပါ။

အာနာပါနဿတိသမာဓိပိုင်း

တစ်ဖန် ထိုသို့ ဘဝင်စိတ်များ အဆက်မပြတ် ဖြစ်နေရာ၌ ကုရိယာပုထ် ခိုင်ခံ့ရုံနှင့် စပ်၍ မဟာဋီကာ တွင် အောက်ပါအတိုင်း ရှင်းလင်းတင်ပြထားပေသည်။

ကုရိယာပုထ် ဘာကြောင့် ခိုင်ခံ့ရသလဲ ?

ကာမာဝစရေ ဒသ ဘဝင်စိတ္တာနိ၊ ရူပါဝစရေ ပဉ္စ၊ တိဿော မနောဓာတုယော၊ ဧကာ ဝိပါကာဟေတုက-
မနောဝိညာဏဓာတု သောမနဿသဟဂတာတိ ဧကူနဝိသတိ စိတ္တာနိ ရူပမေဝ ဇနယန္တိ၊ န ကုရိယာပထံ၊ န
ဝိညတ္တိ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၅၀။)

ရူပမေဝ ဇနယန္တိ၊ န ကုရိယာပထံ နိရုဿာဟသန္တဘာဝေန ပရိဒုဗ္ဗလဘာဝတော။ ကိရိယာမယစိတ္တေဟိ
အဝိမိဿဘဝင်္ဂပွဲဝတ္တိကာလေ ခန္ဓာဒိသရိရာဝယဝါနံ နိစ္စလဘာဝေနာဝဋ္ဌာနံ။ တထာ ဟိ အပ္ပောကိဏ္ဏေ ဘဝင်္ဂ
ပဝတ္တမာနေ အင်္ဂါနိ ဩသီဒန္တိ ပဝိဋ္ဌာနိ ဝိယ ဟောန္တိ။ “ဒွတ္တိသာ”တိ ပန အာဒိနာ ဝုတ္တေသု ဇာဂရဏစိတ္တေသု
ပဝတ္တမာနေသု အင်္ဂါနိ ဥပတ္တဒ္ဓါနိ ယထာပဝတ္တကုရိယာပထဘာဝနေဝ ပဝတ္တန္တိတိ။ (မဟာဋီ-၂-၄၀၂။)

- ၁။ ကာမာဝစရစိတ်၌ ဘဝင်စိတ် (၁၀)ပါး၊
- ၂။ ရူပါဝစရ ဘဝင်စိတ် (၅)ပါး၊
- ၃။ ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း သမ္ပဋိစ္ဆိုင်းဒွေးဟူသော မနောဓာတ် (၃)ပါး၊
- ၄။ အဟိတ်ဝိပါက သောမနဿ မနောဝိညာဏဓာတ်ဟူသော သောမနဿ သန္တိရဏစိတ် (၁)ပါး —

ဤ (၁၉)ပါးသော စိတ်တို့သည် ဩဇာလျှင် ရှစ်ခုမြောက်ရှိသော စိတ္တဇဩဇဋ္ဌမကရုပ်ကိုသာလျှင် ဖြစ်စေ
နိုင်ကြကုန်၏။ ကုရိယာပုထ်ကိုလည်း မဖြစ်စေနိုင်ကုန်၊ ကာယဝိညတ် (= ကိုယ်ဖြင့် သိစေတတ်သော ကိုယ်
အမူအရာ)၊ ဝစီဝိညတ် (= နှုတ်ဖြင့် သိစေတတ်သော နှုတ်အမူအရာ) ဟူသော ဝိညတ်ရုပ်ကိုလည်း မဖြစ်စေ
နိုင်ကုန်။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၅၀။)

ဘဝင်စိတ် အဝင်အပါ ဖြစ်သော ဤ (၁၉)မျိုးသော စိတ်တို့သည် ဩဇာလျှင် ရှစ်ခုမြောက်ရှိသော
စိတ္တဇဩဇဋ္ဌမကရုပ်ကိုသာလျှင် ဖြစ်စေတတ်ကုန်၏။ ကုရိယာပုထ်ကိုကား မဖြစ်စေတတ်ကြကုန်။ အဘယ်
အကြောင်းကြောင့်နည်းဟူမူ - ကုရိယာပုထ် ဖြစ်ပေါ်လာအောင် ဝိညတ်ရုပ် ဖြစ်ပေါ်အောင် အားထုတ်ခြင်း
မရှိမူ၍ ငြိမ်သက်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ထက်ဝန်းကျင် အားနည်းသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

- ၁။ ကာမာဝစရ မဟာကုသိုလ်စိတ် (၈)ပါး၊
- ၂။ အကုသိုလ်စိတ် (၁၂)ပါး၊
- ၃။ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်နှင့် ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်ဟူသော အဟိတ် ကြိယာစိတ် (၂)ပါး၊
- ၄။ မဟာကြိယာစိတ် (၈)ပါး၊
- ၅။ အဘိညာဏ်ထိုက်သော ရူပါဝစရ ကုသိုလ်+ကြိယာ ပဉ္စမဈာန်စိတ် (၂)ပါး —

ဤ (၃၂)ပါးသော စိတ်တို့သည် —

- ၁။ ဩဇာလျှင် ရှစ်ခုမြောက်ရှိသော စိတ္တဇဩဇဋ္ဌမကရုပ်ကိုလည်းကောင်း၊
- ၂။ လျောင်း ထိုင် ရပ် သွား လေးပါးသော ကုရိယာပုထ်ကိုလည်းကောင်း၊
- ၃။ ကိုယ်အမူအရာ နှုတ်အမူအရာဟူသော ကာယဝိညတ်ရုပ် ဝစီဝိညတ်ရုပ်ကိုလည်းကောင်း ဖြစ်စေနိုင်
ကုန်၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၅၀။)

ယင်း (၃၂)မျိုးသော စိတ်တို့သည် ကိုယ်အမူအရာ နှုတ်အမူအရာ ကြိယာကို ပြီးစီးစေတတ်သောကြောင့် ကြိယာမယစိတ်တို့ မည်ကုန်၏။ ယင်းကြိယာမယစိတ်တို့နှင့် မရောနှောသော သက်သက်သော ဘဝင်စိတ်၏ အဆက်မပြတ် ဆက်တိုက်ဖြစ်နေရာ အချိန်အခါကာလ၌ ပခုံးအစရှိသော ကိုယ်အင်္ဂါ အစိတ်အပိုင်းတို့၏ လှုပ်ရှားခြင်း မရှိသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ကြုံ့ကြုံ့ခိုင်ကျည် တည်နေတတ်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့်ပင်လျှင် ကိုယ်အမူအရာ နှုတ်အမူအရာ ကြိယာကို ပြီးစီးစေတတ်ကုန်သော ကြိယာမယစိတ်တို့နှင့် မရောနှောသော သက်သက်သော ဘဝင်စိတ်သည် အဆက်မပြတ် ဆက်တိုက်ဖြစ်လတ်သော် ကိုယ်အင်္ဂါတို့သည် ဆုတ်နစ်ကုန်၏။ ဝင်ကုန် ကျုံ့ကုန် သကဲ့သို့ ဖြစ်တတ်ကုန်၏။ ဘဝင်စိတ်မှ တစ်ပါးသော၊ ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် မပါဝင်သော အထက်ဖော်ပြပါ (၃၂)ပါး သောစိတ် စသော နိုးကြားသော = ဇာဂရဏစိတ်တို့သည် ဖြစ်ကုန်လတ်သော် ကိုယ်အင်္ဂါတို့သည် တောင့်တင်း ကုန်သည် ဖြစ်၍ ဖြစ်မြဲတိုင်းသော တည်မြဲတိုင်းသော ဣရိယာပုထ် ရှိသည်၏ အဖြစ်ဖြစ်သာလျှင် ဖြစ်ကုန်၏။ (မဟာဋီ-၂-၄၀၂။)

ဤအထက်ပါ မဟာဋီကာ၏ အဆိုအမိန့်အရ ဘဝင်စိတ်များ အဆက်မပြတ် ဆက်တိုက် ဖြစ်နေခိုက်၌ ကိုယ်အင်္ဂါ အစိတ်အပိုင်းတို့သည် လှုပ်ရှားခြင်းမရှိဘဲ ငြိမ်သက်စွာ ကြုံ့ကြုံ့ခိုင်ကျည် တည်နေတတ်ကုန်၏ဟု မှတ်ပါ။

အလွန်ရနိုင်ခဲ့သောအရာ

ထိုဥပစာရသမာဓိ အပ္ပနာဈာန်သမာဓိဟူသော နှစ်မျိုးသော သမာဓိတို့တွင် ဥပစာရသမာဓိနှင့် အတူ တကွ အကြင်အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုပဋိဘာဂနိမိတ်ကို ဖြစ်စေခြင်း မည်သည်ကား အလွန်ပြုငြင်သဖြင့် ပြုအပ်၏။ အလွန်ပြုနိုင်ခဲ့၏။ ထို့ကြောင့် ထိုထက်ဝယ် ပလ္လင်တစ်ထိုင်တည်းဖြင့်ပင်လျှင် ထိုအာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကို အာရုံပြု၍ အပ္ပနာဈာန်ကို ရရှိခြင်းငှာ အကယ်၍ စွမ်းနိုင်ခဲ့သည်ဖြစ်အံ့၊ ဤသို့ စွမ်းနိုင်သည်ဖြစ်ပေမူကား ကောင်းမြတ်လှသည်သာ ဖြစ်ပေသည်။ အကယ်၍ ထိုတစ်ထိုင် အတွင်းမှာပင် အပ္ပနာဈာန်ကို ရရှိခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်ဖြစ်ခဲ့သော် ဤ ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ထိုအာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကို မမေ့မလျော့သည်ဖြစ်၍ စကြာမင်းလောင်း ဖြစ်သော ကိုယ်ဝန်ကို (ဖလ်ပေါင်းချောင် အတွင်း၌ သွတ်သွင်းထား သကဲ့သို့ ပကတိသော မံသမျက်စိဖြင့် မြင်တွေ့ရသော မိခင်က) မပျက်စီးအောင် သတိကြီးစွာဖြင့် ထိန်းသိမ်း စောင့်ရှောက်သကဲ့သို့ စောင့်ရှောက်အပ်ပေ၏။

အကျိုးကား ဤသို့တည်း။ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်သော ယောဂါဝစရ ပုဂ္ဂိုလ်အား ရရှိပြီးသော ဥပစာရသမာဓိ = ဥပစာရဈာန်၏ ယုတ်လျော့သွားခြင်း မည်သည် မရှိစကောင်းပေ။ ရရှိထားပြီးသော အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်မှုသည် ထင်ရှား မရှိလတ်ပါမူကား ရတိုင်း ရတိုင်းသော ဥပစာရသမာဓိ = ဥပစာရဈာန်သည် ပျောက်ပျက်၍ သွားတတ်၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၂၃။)

ရရှိထားပြီးသော အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်သည် ပျောက်ပျက်မသွားခဲ့သော် ထိုအာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် လျှင် အာရုံရှိသော ဈာန်သည်လည်း မလျော့ကျခြင်း မဆုတ်ယုတ်ခြင်းသဘော ရှိသည်သာလျှင် ဖြစ်ပေသည်။ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်မှု မရှိသဖြင့် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်သည် ပျောက်ကွယ် ၍ သွားလတ်သော်မူကား ရအပ်တိုင်း ရအပ်တိုင်းသော ဈာန်သည်လည်း ပျောက်ပျက်၍ သွားတတ်သည်သာ ဖြစ်ပေသည်။ အကြောင်းမူ - အာနာပါနဈာန်ဟူသည်မှာလည်း ထို အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကိုသာ အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာရသော ဈာန်ဖြစ်ရကား ထိုအာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံနှင့် ဆက်စပ်လျက် ဖြစ်ခြင်းသဘော ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်တည်း။ (မဟာဋီ-၁-၁၄၈။)

ထို အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်၏ အာရုံကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရမည့် အစီအရင်ကား အထက်တွင် ဖော်ပြထားခဲ့သော —

- ၁။ အသပ္ပိယခုနစ်ပါးကို ရှောင်၍
- ၂။ သပ္ပိယခုနစ်ပါးကို မှီဝဲလျက်
- ၃။ အပ္ပနာကောသလ္လတရား ဆယ်ပါးနှင့် အညီ ကြိုးစားအားထုတ်လေရာသည်။

ဤသို့ ကြိုးပမ်းခဲ့သော် ဥပစာရသမာဓိနယ်မြေ၌ ပထမဈာန်၏ ပယ်ရမည့် အင်္ဂါရပ်များ ဖြစ်ကြသော အကုသိုလ်တရား နီဝရဏတရားတို့သည် ကွာကျသွားပြီ ဖြစ်ပေသည်။ ထို အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကိုပင် အာရုံယူ၍ သမာဓိကို ခိုင်ခံ့အောင် ထူထောင်နိုင်ခဲ့သော် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံ၌ ဘာဝနာစိတ်သည် တစ်နာရီ နှစ်နာရီစသည်ဖြင့် ငြိမ်ဝပ်စွာ ကပ်၍ တည်နေသော် ပထမဈာန်၏ သမ္ပယောဂင်္ဂ တရားဟု ခေါ်ဆို အပ်သော ဝိတက်+ဝိစာရ+ပီတိ+သုခ+ဧကဂ္ဂတာဟူသော ဈာန်အင်္ဂါများ ထင်ရှားလာပုံကို ပြတော်မူလိုသော ဘုရားရှင်သည် -- **သဝိတက္ကံ သဝိစာရံ ဝိဝေကဇံ ပီတိသုခံ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပန္န ဝိဟရတိ** = ဝိတက်နှင့်လည်း တကွဖြစ်သော ဝိစာရနှင့်လည်း တကွဖြစ်သော နီဝရဏကင်းဆိတ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်၍လာသော နှစ်သက်ခြင်း ပီတိ၊ ချမ်းသာခြင်း သုခရှိသော ပထမဈာန်သို့ ကပ်ရောက်၍ ပထမဈာန်ကို ပြည့်စုံစေ၍ နေ၏ - ဟု ဆက်လက် ဟောကြားတော်မူပေသည်။

ဝိတက် - ဝိစာရ

တတ္ထ ဝိတက္ကနံ **ဝိတက္ကော**၊ ဥါဟနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သွာယံ အာရမ္မဏေ စိတ္တဿ အဘိနိရောပန- လက္ခဏော၊ အာဟနနပရိယာဟနနရသော၊ တထာ ဟိ တေန ယောဂါဝစရော အာရမ္မဏံ ဝိတက္ကာဟတံ ဝိတက္ကပရိယာဟတံ ကရောတီတိ ဝုစ္စတိ။ အာရမ္မဏေ စိတ္တဿ အာနယနပစ္စုပဋ္ဌာနော။

ဝိစရဏံ **ဝိစာရော**၊ အနုသဉ္စရဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သွာယံ အာရမ္မဏာနုမဇ္ဇနလက္ခဏော၊ တတ္ထ သဟဇာတာနုယောဇနရသော၊ စိတ္တဿ အနုပ္ပဗန္ဓနပစ္စုပဋ္ဌာနော။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၃၈။)

မိမိတို့၏ ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ အကြောင်းတရားကြောင့် ဖြစ်ပေါ်၍ လာကြကုန်သော ပရမတ္ထဓမ္မ သဘာဝတို့ ၏ တစ်စုံတစ်ယောက်သော ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ၏ အလိုသို့ လိုက်ပါတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် မရှိပေ။ ထိုကြောင့် တစ်စုံတစ်ယောက်သော ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ၏ အလိုသို့ လိုက်ပါတတ်သည်၏ အဖြစ်ကို တားမြစ်ခြင်းငှာ ဝိတက္ကနံ ဝိတက္ကော = ကြံစည်ခြင်း သဘောသည် ဝိတက်တည်းဟု အဋ္ဌကထာ မိန့်ဆိုတော်မူခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို ကြံစည်ခြင်းဟူသည် “ဤအာရုံသည် ဤသို့ သဘောရှိ၏” ဟု ဤသို့ အာရုံကို ကြံဆခြင်းတည်းဟု ဆိုလိုပေသည်။

၁။ ထိုဝိတက်သည် အာရုံ၌ စိတ်ကို ရှေးရှုတင်ခြင်း သဘောလက္ခဏာ ရှိ၏။ [စိတ်သည် ဝိတက်၏ အကူအညီ စွမ်းအားဖြင့် အာရုံပေါ်သို့ ရှေးရှုတက်ရောက်သွားသကဲ့သို့ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ထိုဝိတက်ကို အာရုံပေါ်သို့ စိတ်ကို ရှေးရှုတင်ခြင်း သဘောလက္ခဏာရှိ၏ဟု အဋ္ဌကထာ ဖွင့်ဆိုတော်မူခြင်း ဖြစ်သည်။ ပရမတ္ထဓမ္မသဘာဝတို့ကား အားထုတ်ခြင်း ဗျာပါရ ကင်းကြ၏။ ဥပမာဆောင်၍ ထင်ရှားအောင်ဆိုရသော် ဤသို့တည်း — မင်းနန်းတော် တွင်းသို့ ဝင်လိုသော တစ်စုံတစ်ယောက်သော ယောက်ျားသည် မင်းနှင့် အကျွမ်းဝင်သော မင်းနှင့် ဆွေမျိုး တော်စပ်သော ဆွေမျိုးကိုသော်လည်းကောင်း၊ မိတ်ဆွေကိုသော်လည်းကောင်း အမှီပြု၍ မင်းနန်းတော်သို့ တက်ရောက်ရသကဲ့သို့ နောက်မှလိုက်၍ ဝင်ရောက်ရသကဲ့သို့ ဤဥပမာအတူပင် ဝိတက်ကို အမှီပြု၍ စိတ်သည် အာရုံပေါ်သို့ တက်ရောက်ရ၏။ ယင်းသို့ ဖြစ်သော် ဝိတက် မရှိသော ဝိတက်မှ ကင်းသော စိတ်သည် အာရုံ

ပေါ်သို့ မည်သို့လျှင် တက်ရောက်ပါသနည်းဟု မေးငြားအံ့၊ ဝိတက်၏ စွမ်းအားဖြင့်ပင်လျှင် တက်ရောက်၏ - ဟု ဖြေဆိုလေရာသည်။ အထက်ဖော်ပြပါ ထိုယောက်ျားသည် အလေ့အကျင့် ရလာသဖြင့် ထိုမင်းကျွမ်းဝင်သော ဆွေမျိုးမိတ်ဆွေနှင့် ကင်း၍သော်လည်း ရွံရှာခြင်းကင်းသည် ဖြစ်၍ ယုံမှား သံသယ မရှိမူ၍ မင်းနန်းတော်သို့ ဝင်ရောက်နိုင်သကဲ့သို့ ဤဥပမာအတူပင်လျှင် အလေ့အကျင့်ရလာသဖြင့် ဝိတက်နှင့် ကင်း၍လည်း ဝိတက်မရှိသော စိတ်သည် အာရုံသို့ တက်ရောက်နိုင်၏။ ပရိစယ = အလေ့အကျင့်ရခြင်းဟူသည် စိတ်သန္တာန်အစဉ်၌ မပြတ်ဖြစ်သော ဝိတက်ကို ပွားစေခြင်း = ဝိတက္ကဘာဝနာဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော အလေ့အကျင့်ဖြင့်ဟု ဆိုလိုသည်။ မှန်ပေသည် - နာမ်သန္တတိအစဉ် = စိတ်သန္တတိအစဉ်၌ အမြဲမပြတ် ဖြစ်ပေါ်နေသော ဝိတက်၏ အစွမ်းဖြင့် စိတ်၏ အာရုံသို့ ရှေးရှုတက်ရောက်ခြင်းသဘောသည်ကား ရှည်မြင့်စွာသော အချိန်ကာလက လေ့ကျင့်ခဲ့ပြီး လေ့ကျက်ခဲ့ပြီး ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ထိုစိတ်သည် တစ်ရံတစ်ခါ ဝိတက်နှင့် ကင်း၍လည်း ထိုအာရုံ၌ ဖြစ်သည်သာလျှင်တည်း။ ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် စိတ္တက္ခဏတစ်ခုအတွင်း၌ အတူယှဉ်တွဲ၍ ဖြစ်သည်ဖြစ်၍ သင်္ခါရတရားတို့ကို လက္ခဏာရေးသုံးတန်သို့တင်ကာ ရူပွားသုံးသပ်သည်၏ အစွမ်းဖြင့် ကြာမြင့်စွာသော အချိန်ကာလက လေ့ကျင့်ခဲ့ပြီး လေ့ကျက်ခဲ့ပြီးသော ထိုစိတ်သည် တစ်ခါတစ်ရံ ဉာဏ်နှင့်ကင်း၍သော်လည်း သင်္ခါရတရားတို့ကို လက္ခဏာရေးသုံးတန်တင်ကာ ရူပွားသုံးသပ်သည်၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်နိုင်သကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ ဥပမာတစ်နည်း ဆိုရသော် - ကိလေသာနှင့် အတူအကွဖြစ်သည်ဖြစ်၍ ဖြစ်သော ထိုစိတ်သည် အချင်းခပ်သိမ်း ကိလေသာမှ ကင်းလွတ်နေသော်လည်း ရှေး၌ လေ့ကျက်ခဲ့ဖူးသော ပရိစယ၏ အစွမ်းအားဖြင့် ကိလေသာ၏ အထုံဝါသနာ၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်ပေါ်နိုင်သကဲ့သို့လည်းကောင်း - ဤဥပမာအတူ မှတ်သားပါလေ။ (မဟာဋီ-၁-၁၆၆။)

၂။ ထိုဝိတက်သည် (အာဟနနပရိယာဟနနရသော) အာရုံကို အစဉ် ခေါက်ခြင်း၊ ရှေးရှုခေါက်ခြင်း၊ ထက်ဝန်းကျင် ခေါက်ခြင်း၊ လှည့်လည်၍ ခေါက်ခြင်း၊ ပြန်လှန်၍ ခေါက်ခြင်း ကိစ္စ ရှိ၏။

ဝင်သက်လေ-ထွက်သက်လေဟုလည်းကောင်း ရုပ်-ရုပ်ဟုလည်းကောင်း ဤသို့ စသည်ဖြင့် မိမိ ရူပွားနေသည့် အာရုံကို နှလုံးသွင်းလျက် ရိုက်နှက်တီးခေါက်ဘိသကဲ့သို့ စိတ်၏ ဖြစ်ခြင်းကို အာဟနနပရိယာဟနနဟူ၍ သိအပ်၏။ (မဟာဋီ-၁-၁၆၆။)

ထိုသို့သော ကိစ္စရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်သာလျှင် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကဲ့သို့သော အာရုံကို ထိုသို့ ရှေးရှုတီးခေါက်ခြင်း ထက်ဝန်းကျင်မှ တီးခေါက်ခြင်းကိစ္စရှိသော ဝိတက်ဖြင့် ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် အာနာပါန ပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကဲ့သို့သော အာရုံကို ဝိတက်ဖြင့် ရှေးရှုတီးခေါက်သည်ကို ဝိတက်ဖြင့် ထက်ဝန်းကျင်တီးခေါက်သည်ကို ပြု၏ဟု ဆိုလိုပေသည်။

၃။ ထိုဝိတက်သည် အာရုံ၌ = အာရုံပေါ်သို့ စိတ်ကို ရှေးရှုဆောင်တတ် ဆွဲငင်တတ်သော တရားဟု ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်လာ၏။

ဝိစာရ — အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကဲ့သို့သော အာရုံ၌ ထိုမှ ဤမှ သွားလာခြင်း ထိုမှ ဤမှ လှည့်လည်ခြင်း ဆင်ခြင်သုံးသပ်ခြင်းသည် ဝိစာရတည်း။ အာရုံ၌ အစဉ်မပြတ် သွားလာခြင်း ထက်ဝန်းကျင်မှ လျှောက်ခြင်း လှည့်ခြင်း နောက်၌ အဖန်တလဲလဲ ကျက်စားခြင်းဟု ဆိုလိုသည်။

၁။ ထိုဝိစာရသည် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကဲ့သို့သော အာရုံကို အဖန်တလဲလဲ သုံးသပ်ဆင်ခြင်ခြင်းလျှင် မှတ်ကြောင်း သဘောလက္ခဏာ ရှိ၏။

၂။ စိတ္တက္ခဏတစ်ခုအတွင်းရှိ အတူယှဉ်တွဲ ဖြစ်ကြသည့် စိတ်+စေတသိက် = သဟဇာတ်တရားတို့ကို ထိုအာရုံ၌ ယှဉ်စေခြင်း ကိစ္စ ရှိ၏။ [အာရုံ၌ အဖန်တလဲလဲ လှည့်လည်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော အဖန်တလဲလဲ သုံးသပ်ခြင်း၏

အာနာပါနဿတိသမာဓိပိုင်း

အစွမ်းဖြင့်သာလျှင် အာရုံ၌ စိတ္တက္ခဏတစ်ခုအတွင်း အတူယှဉ်တွဲ ဖြစ်ကြသည့် စိတ်စေတသိက် = သဟဇာတ် တရားတို့ကို မပြတ်ယှဉ်စေခြင်းကို သိရှိပါလေ။ (မဟာဋီ-၁-၁၆၇။)

၃။ စိတ်ကို အာရုံ၌ ရှေးနှင့် နောက် ဆက်စပ်လျက် အစဉ်မပြတ် ဖွဲ့စပ်တတ်သော သဘောတရားဟု ယောဂါ-ဝစရ ပုဂ္ဂိုလ်၏ ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်လာ၏။

ဝိတက်နှင့် ဝိစာရ အထူး

ထို ဝိတက် ဝိစာရ တရားနှစ်ပါးတို့၏ အချို့ကုန်သော ပထမဈာန်နှင့် ကာမစိတ်တို့၌ မကွေမကွာ ယှဉ်တွဲ ၍ ဖြစ်ခြင်းသည် ထင်ရှားရှိသော်လည်း စိတ်၏ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကဲ့သို့သော အာရုံပေါ်၌ ရှေးဦးစွာ ကျရောက်ခြင်းသဘောဖြစ်သော ဝိတက်သည် ဝိစာရထက် ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်း ကောင်း၊ ဝိစာရ၏ ရှေးသွားဖြစ်ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း ခေါင်းလောင်းကို ထိုးလိုက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ် လာသော ရှေးဦးစွာ မြည်သော အသံနှင့် တူ၏။ စိတ်ကို အာရုံ၌ ရှေ့နှင့် နောက် ဆက်စပ်လျက် အစဉ်မပြတ် ဖွဲ့စပ်တတ်သော အာရုံ၌ စိတ်၏ အစဉ်မပြတ်သကဲ့သို့ ဖြစ်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော ဝိစာရသည် ဝိတက်အောက် သိမ်မွေ့သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ အာရုံကို အဖန်တလဲလဲ သုံးသပ်ဆင်ခြင်ခြင်း သဘောရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း ခေါင်းလောင်း၏ နောက်ဆင့်၍ မြည်သော အသံနှင့် တူ၏။ (အဖန်တလဲလဲ မြည်သောအသံ ဟိန်းသောအသံ ညည်းသောအသံနှင့် တူ၏။)

ထို့ပြင် ဤ ဝိတက် ဝိစာရတို့တွင် ဝိတက်သည် တုန်လှုပ်ခြင်း ရှိရကား လက်မွန်အစဖြစ်ရာ ကာလ၌ စိတ်၏ တုန်လှုပ်သည်၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော သဘောတရားတည်း။ ကောင်းကင်၌ ပျံတက်ခြင်းငှာ အလိုရှိသော ငှက်ကြီး၏ အတောင်ကို ခတ်သည်နှင့်လည်း တူ၏။ အနံ့သို့ အစဉ်လိုက်သော အနံ့ဖြင့် နှောင်ဖွဲ့ အပ်သော စိတ်ရှိသော ပျားပိတုန်း၏ ပဒုမ္မာကြာတောသို့ ရှေးရှုကျခြင်းနှင့်လည်း တူ၏။

ဝိစာရကား ငြိမ်သက်သော ဖြစ်ခြင်း ရှိ၏။ စိတ်၏ မတုန်လှုပ်လွန်းသကဲ့သို့ ဖြစ်ပေါ်လာသော သဘော တရားတည်း။ ကောင်းကင်၌ ပျံတက်ပြီးသော ငှက်၏ အတောင်ကို ဆန့်တန်းခြင်းနှင့်လည်း တူ၏။ ပဒုမ္မာ ကြာတောသို့ ရှေးရှုကျရောက်ပြီးသော ပျားပိတုန်း၏ ပဒုမ္မာကြာတော၏ အထက်အဖို့၌ ဘေးရန်မရှိသည်၏ အဖြစ်ကို စုံစမ်းခြင်းငှာ ရစ်ဝဲသည်နှင့်လည်း တူ၏။

ဒုကနိပါတ် အဋ္ဌကထာ၏ အဆို

ကောင်းကင်၌ ပျံသွားသော ငှက်ကြီး၏ အတောင်နှစ်ဖက်တို့ဖြင့် လေကို ယူပြီး၍ အတောင်တို့ကို နှစ်စေ၊ ငြိမ်သက်စွာ နေစေ၍ ပျံသန်းခြင်းကဲ့သို့ အာရုံ၌ စိတ်ကို ရှေးရှုစေတတ်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ရှေးရှုတင်ပေးသည် ၏ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်သော ဝိတက်ကို မှတ်အပ်၏။ လေကို ယူခြင်းငှာ အတောင်တို့ကို တုန်လှုပ်စေလျက် ညင်ညင် သာသာ ခတ်လျက် သွားခြင်းကဲ့သို့ အာရုံကို ဆင်ခြင် သုံးသပ်ခြင်းသဘောဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ဝိစာရကို မှတ်အပ်၏ဟု ဒုကနိပါတ်အဋ္ဌကထာ၌ ဖွင့်ဆိုထား၏။ ထိုစကားသည် ဥပစာရသမာဓိအခိုက် အပ္ပနာသမာဓိ အခိုက်၌ ရှေ့နောက် အစဉ်အားဖြင့် ဆက်စပ်လျက် မပြတ်ဖြစ်ရာ၌ သင့်မြတ်ပေ၏။ ထိုဝိတက် ဝိစာရတို့၏ ထိုထူးခြားချက်သည်ကား ပထမဈာန် ဒုတိယဈာန်တို့၌ ထင်ရှားပေသည်။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၃၈။)

ဝိတက်၏ စိတ်ကို အာရုံပေါ်သို့ ရှေးရှုတင်သော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ထူးခြားမှုသည် ရုန့်ရင်း ကြမ်းတမ်းသော သဘောရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ပထမဈာန်၌ ထင်ရှား၏။ ထိုဝိတက်၏ မရှိခြင်းကြောင့်

ပဉ္စကနည်းဝယ် ဒုတိယဈာန်၌ ဝိစာရ၏ အာရုံကို အဖန်တလဲလဲ သုံးသပ်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော ထူးခြားမှုသည် ထင်ရှား၏။ (မဟာဋီ-၁-၁၆၇။)

တစ်နည်းဆိုရသော်

အညစ်အကြေးကင်းသော ကြေးခွက်ကို လက်တစ်ဖက်ဖြင့် မြီစွာကိုင်၍ ကျန်လက်တစ်ဖက်ဖြင့် ဆပ်ပြာ မှုန့်၊ ဆီဆွတ်တစ်အပ်သော ဆိတ်မွေး စသည်ဖြင့် ပြီးသော သားမြီးတံပွတ်ဖြင့် ပွတ်သသူအား မြီမြီစွာ စွဲကိုင် ထားသော လက်ကဲ့သို့ ဝိတက်ကို မှတ်အပ်၏။ မြီစွာကိုင်ထားသော လက်နှင့် ဝိတက်သည် တူ၏။ ဝိစာရသည် ပွတ်သော လက်နှင့် တူ၏။

တုတ်ဖြင့် ရိတ်ခတ်သဖြင့် အိုးထိန်းစက်ကို လည်စေ၍ အိုးကို ပြုလုပ်သော အိုးထိန်းသည်၏ အိုးပြုလုပ် မည့် မြေစိုင်ခဲကို နှိပ်သော လက်နှင့် ဝိတက်ကား တူ၏။ ထိုမှ ဤမှလည်း မြေစိုင်ခဲကို လှည့်လည်သုံးသပ်သော လက်နှင့် ဝိစာရကား တူ၏။

တစ်စုံတစ်ခုသော အရေးအဝန်းအဝိုင်းကို ပြုလုပ်သောသူ၏ အဝန်းအဝိုင်း ပြုလုပ်မည့် အရာဝတ္ထု၏ အလယ်၌ စိုက်နှက်၍ တည်သော ငြောင့်တံသင်း (= သံချောင်း)နှင့် အာရုံပေါ်သို့ စိတ်ကို ရှေးရှုတင်ပေးတတ် သော ဝိတက်ကား တူ၏။ ပတ်ပတ်လည်သော ငြောင့်တံသင်း (အဝန်းအဝိုင်း ဖြစ်အောင် အပြင်က လှည့်ပတ် သွားသော သံချောင်း)နှင့် အာရုံပေါ်ကို သုံးသပ်တတ် ဆုပ်နယ်တတ်သော ဝိစာရကား တူ၏။

သစ်ပင်သည် အပွင့်နှင့်လည်းကောင်း အသီးနှင့်လည်းကောင်း အတူတကွ ဖြစ်၏သို့ အကြင်ဈာန်သည် ဤဆိုအပ်ပြီးသော ဝိတက်နှင့်လည်းကောင်း၊ ဤဆိုအပ်ပြီးသော ဝိစာရနှင့်လည်းကောင်း အတူတကွ ဖြစ်တတ် ၏။ ထို့ကြောင့် ဤဈာန်ကို သဝိတက္က သဝိစာရ = ဝိတက်နှင့်လည်း အတူတကွ ဖြစ်၏ဟူ၍ ဝိစာရနှင့်လည်း အတူတကွ ဖြစ်၏ဟူ၍ ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားတော်မူခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၃၈-၁၃၉။)

ဝိတက်+ဝိစာရ+ပီတိ+သုခ+ဧကဂ္ဂတာ ဟူသော ပရမတ္ထဓာတ်သား တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီကို ဈာန်အင်္ဂါဟု ခေါ်ဆို၍ ယင်းဈာန်အင်္ဂါတို့၏ အပေါင်းအစုကိုကား ဈာန်ဟု ခေါ်ဆိုပေသည်။

အပွင့် အသီး အကိုင်းအခက် စသည်တို့မှ အလွတ်ဖြစ်သော သစ်ပင်ဟူသည် ထင်ရှား မရှိငြားသော် လည်း အပွင့်ရှိသော သစ်ပင် အသီးရှိသော သစ်ပင်ဟု လူအများက ခေါ်ဆိုအပ်သကဲ့သို့ အလားတူပင် ဝိတက် အစရှိသော ဈာန်အင်္ဂါတို့မှ အလွတ်ဖြစ်သော ဈာန်ဟူသည် ထင်ရှားမရှိသော်ငြားလည်း ဝိတက်နှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော ဈာန်၊ ဝိစာရနှင့် အတူတကွဖြစ်သော ဈာန်ဟု ခေါ်ဆိုအပ်၏ဟု ထင်ရှားပြခြင်းငှာ အထက်ပါ အသီး အပွင့်ရှိသော သစ်ပင် ဥပမာကို အဋ္ဌကထာ ဆရာတော် မိန့်ကြားတော်မူခြင်းပင် ဖြစ်ပေသည်။ (မက္ခေပသောလည်း ကွဲပြားသကဲ့သို့ တင်စားပြောဆိုသော အဘေဒဘေဒပစာ စကားဟု ဆိုလိုပေသည်။)

(မဟာဋီ-၁-၁၆၇။)

ပီတိ - သုခ

ပီတိသုခန္တိ ဧတ္ထ ပီဏယတီတိ ပီတိ။ သာ သမ္ပိယာယနလက္ခဏာ၊ ကာယစိတ္တပီနနရသာ၊ ဖရဏရသာ ဝါ၊ ဩဒဂ္ဂပစ္စုပ္ပန်နာ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၃၉။)

ကိုယ်စိတ်ကို အာရုံကို နှစ်သက်စေတတ် ပွားစေတတ်သောကြောင့် ပီတိ မည်၏။ ထိုပီတိသည် -

၁။ အာရုံကို နှစ်သက်မြတ်နိုးခြင်း သဘောလက္ခဏာ ရှိ၏။ (အာရုံကို ကျေနပ်ရောင့်ရဲခြင်း သဘောလက္ခဏာ ရှိ၏ဟု ဆိုလိုပေသည်။)

၂။ ကိုယ်စိတ်ကို နှစ်သက်ပြည့်ဖြိုး တိုးပွားစေခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ တစ်နည်း မွန်မြတ်သော စိတ္တဇရုပ်တို့ဖြင့် တစ်ကိုယ်လုံးသို့ ပျံ့နှံ့စေခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ [ပီတိနှင့် ယှဉ်တွဲလျက်ရှိသော စိတ်သည်လည်း စိတ္တဇရုပ်ကို မိမိ၏ဖြစ်ဆဲ ဥပါဒ်ကာလတိုင်း၌ ဖြစ်စေသည်သာ ဖြစ်၏။ ယင်းစိတ္တဇရုပ်တို့ကား မွန်မြတ်သော ဈာန်စိတ်ကြောင့်ဖြစ်ရကား မွန်မြတ်သော ပဏီတ စိတ္တဇရုပ်တို့တည်း။ ယင်းမွန်မြတ်သော စိတ္တဇရုပ်တို့ကား တစ်ကိုယ်လုံးသို့ ပျံ့နှံ့လျက် ဖြစ်၏။ ယင်းသို့ ဖြစ်စေခြင်းသည် ပီတိ၏လုပ်ငန်းကိစ္စတည်းဟု ဆိုလိုပေသည်။]

၃။ ကိုယ်စိတ်နှစ်ပါးကို တက်ကြွရွှင်လန်းစေတတ်သော သဘောတရားဟု ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ ဉာဏ်တွင် ရှေးရှုထင်လာ၏။

ပီတိ - ငါးမျိုး

ထိုပီတိသည် ခုဒ္ဒိကာပီတိ ခဏိကာပီတိ ဩက္ကန္တိကာပီတိ ဥဗ္ဗေဂါပီတိ ဖရဏာပီတိဟု ငါးမျိုး ရှိ၏။

၁။ **ခုဒ္ဒိကာပီတိ** — ခန္ဓာကိုယ်၌ ကြက်သီးမွေးညင်း ထရုံမျှကိုသာလျှင် ပြုလုပ်ခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်သော ပီတိတည်း။ ဖြစ်ပြီး ပျက်သွားပြီးနောက် တစ်ဖန် ခဏိကာပီတိကဲ့သို့ အကြိမ်ကြိမ် မဖြစ်သော ပီတိတည်း။

၂။ **ခဏိကာပီတိ** — ခဏတိုင်း ခဏတိုင်း၌ လျှပ်စစ်ပြက်သည်နှင့် တူသည်ဖြစ်၍ အကြိမ်များစွာ ဖြစ်သော ပီတိတည်း။

၃။ **ဩက္ကန္တိကာပီတိ** — သမုဒ္ဒရာ လှိုင်းတံပိုးသည် သမုဒ္ဒရာကမ်းသို့ သက်၍ သက်၍ ပျက်၏သို့ ကိုယ်သို့ သက်ဝင်၍ သက်ဝင်၍ ပျက်သော ပီတိတည်း။ ဒီရေလှိုင်းကဲ့သို့ ရင်ထဲ၌ အလိပ်လိုက် အလိပ်လိုက် တက်သကဲ့သို့သော ပီတိတည်း။

၄။ **ဥဗ္ဗေဂါပီတိ** — အားကောင်းမောင်းသန်သော စွမ်းအားရှိသော ပီတိတည်း။ ယင်း ဥဗ္ဗေဂါပီတိသည် ခန္ဓာကိုယ်ကို အထက်သို့ ပျံတက်သည်ကို ပြု၍ ကောင်းကင်၌ လေတိုက်ခတ်အပ်သော ဝှမ်းပုံကဲ့သို့ ခုန်လွှားပျံတက်စေခြင်း အတိုင်းအရှည်သို့ ရောက်စေတတ်၏။

၅။ **ဖရဏာပီတိ** — ဖရဏာပီတိသည် ဖြစ်ပေါ်လာသည်ရှိသော် ခန္ဓာကိုယ်တစ်ခုလုံးသည် လေဖြင့် ပြည့်စေအပ်သော စည်ဖောင်းကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ သည်းထန်စွာသော တောင်ကျချောင်းရေ အယဉ်သည် စီးဝင်အပ်သော တောင်ဝှမ်းကဲ့သို့လည်းကောင်း အစဉ်မပြတ် ထက်ဝန်းကျင်မှ တွေ့နံ့နေ၏။ (ဖရဏာပီတိ ဦးဆောင်သည့် စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော မွန်မြတ်သော စိတ္တဇရုပ်တို့၏ တစ်ကိုယ်လုံး၌ စိမ့်ဝင်ပျံ့နှံ့၍ ဖြစ်နေခြင်းကို ဆိုလိုပေသည်။)

ထိုငါးမျိုးသော ပီတိသည် ပဿဒ္ဓိ (= စိတ်+စေတသိက်တို့၏ ငြိမ်းအေးမှု) ၏ တည်ရာ ကိုယ်ဝန်ကို ယူလျက် ရင့်ကျက်ခြင်းသို့ ရောက်လတ်သော် စေတသိက်တို့၏ ငြိမ်းအေးခြင်း = ကာယပဿဒ္ဓိ၊ စိတ်၏ ငြိမ်းအေးခြင်း = စိတ္တပဿဒ္ဓိဟူသော နှစ်မျိုးသော ပဿဒ္ဓိကို ပြီးစီးပြည့်စုံစေ၏။ (ပီတိက ပဿဒ္ဓိဟူသော သားကို ဖွား၏ဟု ဆိုလိုသည်။)

ပဿဒ္ဓိသည် ကိုယ်ဝန်ကို ယူလျက် ရင့်ကျက်ခြင်းသို့ ရောက်လတ်သော် ကာယိကသုခ = ကိုယ်၌ ဖြစ်သော ချမ်းသာ၊ စေတသိကသုခ = စိတ်၌ ဖြစ်သော ချမ်းသာဟူသော နှစ်မျိုးသော ချမ်းသာသုခကို ပြီးစီးပြည့်စုံစေ၏။ (ပဿဒ္ဓိဟူသော မိခင်က သုခဟူသော သားကို ဖွားမြန်သည်ဟူလို။)

သုခသည် ကိုယ်ဝန်ကို ယူလျက် ရင့်ကျက်ခြင်းသို့ ရောက်လတ်သော် ခဏိကသမာဓိ ဥပစာရသမာဓိ အပ္ပနာသမာဓိဟူသော သုံးမျိုးသော စိတ်တည်ကြည်မှုသမာဓိကို ပြီးစီးပြည့်စုံစေ၏။ (ပီတိ၏သားကား ပဿဒ္ဓိ၊

ပဿဒ္ဓိ၏ သားကား သုခ၊ သုခ၏သားကား သမာဓိဖြစ်၍ မြစ်ရပြီ ဟူလို။) ထိုငါးမျိုးသော ပီတိတို့တွင် အကြင် ဖရဏာပီတိသည် အပ္ပနာဈာန်သမာဓိ၏ အရင်းအမြစ် မူလတရား ဖြစ်၍ အပ္ပနာဈာန်သမာဓိ မဖြစ်မီ ရှေး၌ ဖြစ်သော ဥပစာရသမာဓိနှင့် အတူယှဉ်တွဲဖြစ်၍ အစဉ်သဖြင့် ကြီးပွားတိုးတက်ခြင်းသို့ ရောက်ရှိလာသော အပ္ပနာဈာန်သမာဓိနှင့် အတူယှဉ်တွဲ၍ ဖြစ်ခြင်းသို့ ရောက်ရှိလာသော အကြင်ဖရဏာပီတိ (= တစ်ကိုယ်လုံးသို့ စိမ့်ထုံ၍ ပျံ့နှံ့ဖြစ်ပွားနေသော ပီတိ) သည် ရှိ၏။ ဤအပ္ပနာဈာန်သမာဓိနှင့် ယှဉ်တွဲလျက်ရှိသော ဖရဏာပီတိကို ဤဈာန်အင်္ဂါငါးပါးတွင် ပါဝင်သော **ပီတိသုခံ**ဟူသော ဤအရာ၌ ပီတိဟူ၍ အလိုရှိအပ်ပေ၏။

(ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၃၉-၁၄၀။)

သုခ

သုခနံ **သုခံ**၊ သုဠ ဝါ ခါဒတိ၊ ခနတိ စ ကာယစိတ္တာဗာဓန္တိ သုခံ၊ တံ သာတလက္ခဏံ၊ သမ္ပယုတ္တာနံ ဥပဗြူဟနရသံ၊ အနုဂ္ဂဟပစ္စုပ္ပန်။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၄၀။)

ချမ်းသာခြင်းသဘောသည် သုခ မည်၏။ တစ်နည်းဆိုရသော် အကြင်တရားသဘောသည် ကိုယ်၏ ကျင်နာခြင်း စိတ်၏ ကျင်နာခြင်း ကိုယ်နာ စိတ်နာကို ကောင်းစွာ ခံစားတတ်၏။ ထို့ကြောင့် ထိုတရားသဘော သည် သုခ မည်၏။ တစ်နည်းဆိုရသော် အကြင်တရားသဘောသည် ကိုယ်၏ ကျင်နာခြင်း စိတ်၏ ကျင်နာခြင်း ကိုယ်နာ စိတ်နာကို တူးဖွဲ့တတ်၏။ ထို့ကြောင့် ထိုတရားသဘောသည် သုခ မည်၏။

၁။ ထိုသုခသည် ထိုသုခနှင့် ပြည့်စုံသော ပုဂ္ဂိုလ်ကိုလည်းကောင်း၊ စိတ္တက္ခဏာတစ်ခုအတွင်း မိမိသုခနှင့် အတူ ယှဉ်တွဲ ဖြစ်ကြသည့် သမ္ပယုတ် = စိတ်+စေတသိက် တရားစုကိုလည်းကောင်း သာယာစေတတ်သော သဘော လက္ခဏာရှိ၏။ (မိမိနှင့် စိတ္တက္ခဏာ တစ်ခုအတွင်း အတူယှဉ်တွဲ ဖြစ်ကြသည့် သမ္ပယုတ် = စိတ်+စေတသိက် တရားစုတို့ကို ရအပ်သော သာယာဖွယ် ရှိသည်တို့ကို ပြုလုပ်တတ်၏ဟု ဆိုလိုသည်။ သုခကား ကောင်းသော ဣဋ္ဌသဘော ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ထိုသုခနှင့် ပြည့်စုံသော ပုဂ္ဂိုလ်ကိုလည်းကောင်း၊ မိမိနှင့် စိတ္တက္ခဏာ တစ်ခုအတွင်း၌ အတူယှဉ်တွဲ ဖြစ်သည့် စိတ်+စေတသိက် = သမ္ပယုတ်တရားတို့ကိုလည်းကောင်း မိမိ၌ သာယာ စေတတ်သော သဘောလက္ခဏာရှိ၏ ဟူလိုသည်။)

၂။ အတူယှဉ်ဖက် စိတ်စေတသိက် သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို တိုးပွားစေခြင်း ကိစ္စရှိ၏။

၃။ အာရုံကို အဖန်ဖန် ယူတတ်သော သဘောတရားဟု ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ အသိဉာဏ်ဝယ် ရှေးရှု ထင် လာ၏။ (ဒုက္ခဝေဒနာကား ဒုက္ခဝေဒနာ၏ တည်ရာ အာရုံကို စွန့်လွှတ်တတ်၏။ ဥပေက္ခာဝေဒနာကား ဥပေက္ခာ ဝေဒနာ၏ အာရုံကို လျစ်လျူရှုတတ်၏။ ဤ သုခဝေဒနာကား သုခဝေဒနာ၏ တည်ရာအာရုံကို ဒုက္ခဝေဒနာ ကဲ့သို့လည်း မစွန့်လွှတ်၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာကဲ့သို့လည်း လျစ်လျူ မရှုမှု၍ သုခဝေဒနာ၏ တည်ရာအာရုံကို အဖန် တလဲလဲ ထပ်ကာထပ်ကာ ယူတတ်သော သဘောတရားတည်း ဟု ထိုသုခဝေဒနာကို လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စုပ္ပန်-ပဒဋ္ဌာန်နည်းအားဖြင့် ကြိတ်ချေရှုပွားနေသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ ဉာဏ်တွင် ထင်လာ၏ဟု ဆိုလိုပေသည်။)

တစ်နည်း သုခဝေဒနာသည် မိမိနှင့် ယှဉ်ဖက် စိတ်စေတသိက် = သမ္ပယုတ်တရားတို့အား ကျေးဇူးပြုတတ် ချီးမြှောက်တတ်သော သဘောတရားဟု ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ ဉာဏ်ဝယ် ရှေးရှုထင်လာ၏။

ထိုပီတိသုခတို့၏ အချို့သော ပထမဈာန်စသော တရား၌ မကွေမကွာ အတူယှဉ်တွဲ၍ ဖြစ်မှုသည် ထင် ရှား ရှိပါသော်လည်း အလိုရှိအပ် နှစ်သက်အပ်သော ဣဋ္ဌာရုံကို ရခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သော နှစ်သက်ခြင်း သည် ပီတိ မည်၏။ ရရှိအပ်ပြီးသော အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားခြင်းသည် (ချမ်းချမ်းသာသာ ခံစားခြင်းသည်) သုခ မည်၏။

အကြင် စိတ္တုပ္ပါဒ် (= စိတ္တက္ခဏတစ်ခုအတွင်းရှိ ယှဉ်ဖက် စိတ်+စေတသိက်တရားစု)၌ ပီတိသည် ရှိ၏။ ထိုပီတိရှိသော စိတ္တုပ္ပါဒ်၌ သုခသည် အမြဲရှိ၏။ အကြင် စိတ္တုပ္ပါဒ်၌ သုခသည် ရှိ၏။ ထိုသုခရှိသော စိတ္တုပ္ပါဒ်၌ မြဲသောအားဖြင့် ပီတိရှိသည်ကား မဟုတ်။ (ရှိသည်လည်း ရှိ၏။ မရှိသည်လည်းရှိ၏ ဟုလိုသည်။ စတုတ္ထနည်းအရ တတိယဈာန် ပဉ္စကနည်းအရ စတုတ္ထဈာန် စသည်တို့၌ သုခသာယှဉ်၍ ပီတိမယှဉ်မှုကို အထူးရည်ညွှန်းသည်။)

ပီတိကို ခန္ဓာငါးပါးတို့တွင် သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၏ အဖြစ်ဖြင့် သိမ်းကျုံးရေတွက်အပ်၏။ သုခကို ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၏ အဖြစ်ဖြင့် သိမ်းကျုံးရေတွက်အပ်၏။ နွေကာလဝယ် ရေမရှိသော ကန္တာရ ခရီးခဲသို့ သွားခြင်းကြောင့် ပင်ပန်း သသူအား စိမ်းစို ညိုမှိုင်းသော တောအုပ်ကြီးကို လှမ်းမြင်လိုက်ရသောအခါ “ဤခရီးခဲအလွန် စိမ်းစို ညိုမှိုင်း သော တောအုပ်ကြီးအတွင်းဝယ် ဇာတဿရ ရေအိုင် ရှိပါသည်”ဟု ခရီးရင်ဆိုင်လာသူ တစ်ဦးထံမှ ပြောစကားကို ကြားရသောအခါတို့၌ နှစ်သက်အားရမ်း ရှင်လန်းခြင်းကား ပီတိတည်း။ ထိုပီတိကဲ့သို့ အာနာပါနပဋိဘာဂ နိမိတ်ကဲ့သို့သော အလိုရှိအပ် နှစ်သက်အပ်သော ဣဋ္ဌာရုံကို ရရှိသောအခါ၌ လွန်စွာ နှစ်သက်အားရမ်း ရှင်လန်း ခြင်းသဘောကို ပီတိဟု မှတ်ပါ။ တောအုပ်ကြီးအတွင်းသို့ ဝင်သောအခါ၊ တောအုပ်အတွင်းရှိ အရိပ်အာဝါသ အောက်သို့ ဝင်သောအခါ၊ ရေကို သုံးဆောင်သောအခါတို့၌ ချမ်းသာသည့် ခံစားမှုကား သုခတည်း။ ထိုသုခ ကဲ့သို့ မိမိရရှိအပ်သော အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကဲ့သို့သော ရရှိအပ်ပြီးသော အာရုံ၏ အရသာကို ချမ်းချမ်း သာသာ ခံစားသောအခါ၌ ချမ်းသာမှုကို သုခဟု မှတ်သားပါလေ။ ထိုထို အချိန်အခါကာလ သမယ၌ ထင်ရှား သောကြောင့် ဤသို့ အခိုက်အတန့် အချိန်ကာလကို ခွဲခြား၍ အထက်ပါအတိုင်း ဖွင့်ဆိုခြင်းဖြစ်သည်ဟု သိရှိ ပါလေ။ ဤသို့လျှင် ဤပီတိသည်လည်းကောင်း ဤသုခသည်လည်းကောင်း ထိုဈာန်အား (ထိုဈာန်၌) ရှိသော ကြောင့် ဤဈာန်ကို ပီတိ သုခရှိသော ဈာန်ဟု ခေါ်ဆိုအပ်ပေသည်။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၄၀-၁၄၁။)

အလွန် ကြည်လင် တောက်ပသော အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဤ ဖော်ပြပါ ဝိတက် ဝိစာရ ပီတိ သုခ ဧကဂ္ဂတာ ဟူသော ဈာန်အင်္ဂါ ငါးပါးရှိသော ဈာန်ကား ပထမဈာန်တည်း။ သို့အတွက် ဤပထမဈာန်ကား ပဉ္စင်္ဂသမန္နာဂတ = အင်္ဂါငါးပါးနှင့် ပြည့်စုံသော ဈာန်တည်း။

အင်္ဂါ ငါးပါးကို ပယ်၏

အထက်တွင် ရှင်းပြခဲ့သော ကာမစ္ဆန္တ၊ ဗျာပါဒ၊ ထိနမိဒ္ဓ၊ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စ၊ ဝိစိကိစ္ဆာ - ဤဈာန်ကို မရအောင် တားမြစ်ပိတ်ဆို့တတ်သော နီဝရဏတရားငါးပါးတို့ကို ပယ်သည်၏ အစွမ်းဖြင့် ပယ်အပ်ပြီးသော အင်္ဂါ ငါးပါး ရှိသည်၏ အဖြစ်ကို သိရှိပါလေ။ ထိုနီဝရဏတရားတို့ကို မပယ်အပ်ကုန်သည်ရှိသော် ဈာန်သည် မဖြစ်ပေါ် လာနိုင်၊ ထို့ကြောင့် ထိုနီဝရဏတရားတို့ကို ထိုဈာန်၏ ပယ်အပ်သော အင်္ဂါတို့ဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်ကုန်၏။ ဈာန် အခိုက်၌ နီဝရဏမှ တစ်ပါးသော အခြားသော အကုသိုလ်တို့ကိုလည်း ပယ်အပ်သည်ကား မှန်၏။ နီဝရဏမှ တစ်ပါးသော အကုသိုလ်တရား အားလုံးတို့သည်လည်း ကင်းပျောက်နေသည်ကား မှန်၏။ သို့သော်လည်း ထို နီဝရဏတို့ကသာလျှင် အထူးသဖြင့် ဈာန်၏ အန္တရာယ်ကို ပြုလုပ်တတ်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ပဉ္စင်္ဂဝိပ္ပဟိန = နီဝရဏတရား ငါးပါးကို ပယ်ခြင်းကိုသာလျှင် ဖွင့်ဆိုခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

သက်ရှိသက်မဲ့ ကာမဝတ္ထု အစုစုဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော အထူးထူးသော အာရုံကို လိုလားတပ်မက်ခြင်း သဘောကား ကာမစ္ဆန္တတည်း။ ယင်းကာမစ္ဆန္တသည် စိတ်ကို အထူးထူးသော အာရုံဖြင့် ဖြားယောင်း သွေးဆောင် တတ်၏။ ကာမစ္ဆန္တက အထူးထူးသော အာရုံဖြင့် ဗန်းပြလျက် အဖြားယောင်းခံရသော စိတ်သည် အာနာပါန ပဋိဘာဂနိမိတ်ကဲ့သို့သော တစ်ခုတည်းသော အာရုံ၌ ကောင်းစွာ မတည်တော့ပေ။ ကာမစ္ဆန္တ၏ လွှမ်းမိုးဖိစီး မှုကို ခံရသော အထူးထူးသော အာရုံဖြင့် အဖြားယောင်းခံရသော ထိုစိတ်သည် ကာမဓာတ်ကို ကျော်လွှား လွန်

မြောက်ခြင်းငှာ ကျင့်ရသည့် ကျင့်ဝတ် ပဋိပတ် ဖြစ်သော ဈာန်ကို ရရှိအောင် မကျင့်နိုင်တော့ပေ။

ဖျက်ဆီးလိုသော ပျက်စီးစေလိုသော ဗျာပါဒ = ဒေါသတရားကလည်း မကျေနပ်ဖွယ် အာရုံအမျိုးမျိုး၌ စိတ်ကို ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်တတ်ပြန်၏ = မကျေနပ်အောင် ပြုလုပ်ပေးတတ်ပြန်၏။ ဗျာပါဒ ဒေါသက အာရုံအမျိုးမျိုး၌ မကျေနပ်အောင် နှိပ်စက်လိုက်သဖြင့် အနှိပ်စက်ခံရသော စိတ်သည် မကျေနပ်နိုင်သည့် အာရုံအမျိုးမျိုးသို့ တရစပ် အကြား မလပ်အောင် ပြေးသွားနေသဖြင့် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကဲ့သို့သော အာရုံတစ်ခုတည်း ပေါ်၌ အကြား မလပ်အောင် ဆက်တိုက် မဖြစ်နိုင်တော့ပေ။

စိတ်-စေတသိက်တို့၏ ထိုင်းမှိုင်း လေးလံမှု = ထိနမိဒ္ဓသည် နှိပ်စက်ထားအပ်သော စိတ်သည်လည်း အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကဲ့သို့သော ဘာဝနာအာရုံကို အာရုံပြု၍ ပွားများနေရသော ဘာဝနာမှုအား မလျောက်ပတ်သည်သာ ဖြစ်ပေသည်။

ဘာဝနာအာရုံမှ စိတ်ပျံ့လွင့်နေမှု = ဥဒ္ဓစ္စ၊ နောင်တတစ်ဖန် ပူပန်မှု = ကုက္ကုစ္စတရားသည် နှိပ်စက်ထားအပ်သော စိတ်သည်လည်း မငြိမ်မသက်သည်သာလျှင် ဖြစ်၍ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကဲ့သို့သော ဘာဝနာအာရုံ၌ အမြဲမတည် ချာချာလည်လျက် ထိုထိုအာရုံ၌ လှည့်လည် လေလွင့်နေတတ်၏။

ရတနာသုံးတန် ကံ-ကံ၏အကျိုးတရားတို့အပေါ်၌ ယုံမှားသံသယ ရှိနေသော သဘောတရား၊ သီလကျင့်စဉ် သမာဓိကျင့်စဉ် ပညာကျင့်စဉ်ဟူသော သိက္ခာသုံးရပ်အကျင့်မြတ်၌ ယုံမှားသံသယ ရှိနေသော သဘောတရားကား ဝိစိကိစ္ဆာတည်း။ အထူးသဖြင့် ဤအပိုင်းဝယ် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကဲ့သို့သော သမထနိမိတ်ကို အာရုံယူ၍ ဈာန်သမာဓိကို ရအောင် သမာဓိထူထောင်နေသည့် သမာဓိကျင့်စဉ်၌ ယုံမှားသံသယ ရှိမှုကား ဝိစိကိစ္ဆာပင်တည်း။ ယင်းဝိစိကိစ္ဆာတရားက နှိပ်စက်ထားအပ်သော ယင်းဝိစိကိစ္ဆာတရား၏ နှိပ်စက်မှုဒဏ်ချက်ကို လှလှကြီး ဝဝကြီး ခံယူနေရသော စိတ်သည် အာနာပါနဈာန်ကဲ့သို့သော ဈာန်ရခြင်းကို ပြီးစီးစေတတ်သောအကျင့် လမ်းရိုးကြီးပေါ်သို့ မတက်ရောက်လို ဖြစ်နေတတ်၏။ (ယခုခေတ်၌ ဈာန်မရနိုင်ဟူသော အယူအဆမျိုးတည်း။)

ဤသို့လျှင် တစ်ပါးသော အကုသိုလ်တရားတို့မှ ထူးသောအားဖြင့် ဈာန်တရားနှင့် ထိပ်တိုက်ဖြောင့်ဖြောင့် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ရကား ဈာန်ရခြင်း၏ အန္တရာယ်ကို ပြုတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ထို ကာမစ္ဆန္ဒ စသော ငါးပါးသော နိဝရဏတရားတို့ကိုသာလျှင် **ပဟာနင်္ဂံ** = ပယ်အပ်သော အင်္ဂါရပ်တို့၌ ဖွင့်ဆိုအပ်ကုန်၏။

(ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၄၁-၁၄၂။)

အင်္ဂါငါးပါးနှင့် ပြည့်စုံ၏

ဝိတက်သည် အာရုံ၌ (အာရုံပေါ်သို့) စိတ်ကို ရှေးရှုတင်ပေးတတ်၏။ ဝိစာရသည် အာရုံ၌ စိတ်ကို ရှေ့နှင့်နောက် အစဉ်မပြတ်အောင် ဖွဲ့စပ်တတ်၏။ ထပ်မံ၍ ရှင်းအောင်ဆိုရသော် ဤသို့ ဖြစ်၏။

ဝိတက်သည် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံပေါ်သို့ စိတ်ကို ရှေးရှု တင်ပေးတတ်၏။ ဝိစာရသည် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံ၌ စိတ်ကို ရှေးရှုနှင့်နောက် အစဉ်မပြတ်အောင် ဖွဲ့စပ်တတ်၏။ အာနာပါနဈာန်ကို ရခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်ကုန်သော ထိုဝိတက် ဝိစာရတို့ဖြင့် အာနာပါနပဋိဘာဂ နိမိတ်အာရုံမှ ပြင်ပအာရုံ အမျိုးမျိုးသို့ စိတ်မပျံ့လွင့်ခြင်းငှာ ပြီးစီးစေအပ်သော ဘာဝနာပယောဂရှိသော စိတ်၏ (ဤအရာ၌ ဝိတက်က အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံပေါ်သို့ ဘာဝနာစိတ်ကို ရှေးရှု တင်ပေးခြင်း၊ ဝိစာရက အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံကို ထပ်ကာထပ်ကာ ဆင်ခြင်သုံးသပ်ခြင်းသည်ပင် ဘာဝနာပယောဂဟု မှတ်ပါ။) ဘာဝနာပယောဂ၏

ပြည့်စုံခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ပီတိက အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို ရောင့်ရဲနှစ်သက်ခြင်းကို၊ သုခကလည်း ယှဉ်ဖက် စိတ်စေတသိက်တရားတို့ကို တိုးပွားခြင်းကို ပြုလုပ်ပေးတတ်၏။ ထိုသို့ ပြုလုပ်သော် ဝိတက်ဝိစာရ ပီတိ သုခမှ ကြွင်းသော ဖဿ စသော ယှဉ်ဖက် သမ္ပယုတ်တရားစုနှင့် တကွသော ထိုစိတ်ကို ထိုဝိတက်ဝိစာရ ပီတိ သုခတို့က အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံပေါ်သို့ ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံ၌ ရှေးနှင့်နောက်ကို အစဉ်မပြတ်အောင် ဖွဲ့စပ်ပေးခြင်း၊ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို ရောင့်ရဲ နှစ်သက်ခြင်း၊ သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို တိုးပွားစေခြင်းတို့ဖြင့် ချီးပင့်ထား၏။ ထိုသို့ ချီးပင့်ခံရသော စိတ်နှင့် အတူ ယှဉ်တွဲဖြစ်သော အလားတူ အချီးပင့်ခံရသော ဧကဂ္ဂတာသည် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်တည်းဟူသော တစ်ခုတည်းသော သဘောရှိသော အာရုံ၌ သဒ္ဓါ ဝီရိယ သတိ သမာဓိ ပညာဟူသော ဣန္ဒြေငါးပါး ညီမျှသည်၏ အစွမ်းဖြင့် ဘာဝနာစိတ်ကို အညီအညွတ်ထား၏။ ဆန့်ကျင်ဘက် နီဝရဏတရားတို့မှ ဝေးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံမှ စိတ်တွန့်ဆုတ်မှု စိတ်ပျံ့လွင့်မှုတို့၏ ကင်းခြင်းဖြင့် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံ၌ ဘာဝနာစိတ်ကို ကောင်းစွာလည်း ထား၏။ ထို့ကြောင့် ဝိတက် ဝိစာရ ပီတိ သုခ စိတ္တေကဂ္ဂတာဟူသော ဤငါးပါးသော တရားတို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာသည်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဤပထမဈာန်ကို ငါးပါးသော အင်္ဂါနှင့် ပြည့်စုံသည်၏ အဖြစ်ကို သိရှိပါလေ။

မှန်ပေသည် - ထိုငါးပါးကုန်သောတရားတို့သည် ထင်ရှားဖြစ်ကုန်လတ်သော် ဈာန်သည် ဖြစ်ပေါ်လာသည်မည်၏။ ထို့ကြောင့် ထိုပထမဈာန်၏ ထိုဝိတက်စသော တရားငါးပါးတို့ကို ပြည့်စုံသော အင်္ဂါရပ်တို့ဟူ၍ ဆိုအပ်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ထိုဝိတက်စသော ဈာန်အင်္ဂါငါးပါးတို့နှင့် ပြည့်စုံသော ဈာန်မှ အခြားတစ်ပါးသာလျှင်ဖြစ်သော ဈာန်မည်သည် ရှိသေး၏ဟူ၍ကား မယူသင့်တော့ပြီ။ ထင်ရှားစေအံ့ - အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါမျှ၏ အစွမ်းဖြင့်သာလျှင် အင်္ဂါလေးပါးရှိသော စစ်သည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ အင်္ဂါငါးပါးရှိသော တူရိယာဟူ၍လည်းကောင်း၊ အင်္ဂါရှစ်ပါးရှိသော မဂ်ဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ဆို၏သို့ အလားတူပင် ဤဈာန်ကိုလည်း ဈာန်၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါမျှ၏ အစွမ်းဖြင့်သာလျှင် ဈာန်အင်္ဂါငါးပါးရှိသော ဈာန်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဈာန်အင်္ဂါငါးပါးနှင့် ပြည့်စုံသော ဈာန်ဟူ၍ လည်းကောင်း ခေါ်ဆို၏ဟု သိရှိပါလေ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၄၂။) (တစ်ခုစီကို ဈာန်အင်္ဂါဟုခေါ်၍ ငါးပါးအပေါင်းအစုကို ဈာန်ဟု ခေါ်ဆိုလိုသည်ဟု မှတ်ပါ။)

ထိုဈာန်အင်္ဂါ ငါးပါးတို့သည် ဥပစာရသမာဓိအခိုက်၌လည်း ထင်ရှားရှိကြကုန်သည်သာ ဖြစ်၏။ သို့သော်လည်း ဥပစာရသမာဓိအခိုက်၌ ပြကတေသော ကာမာဝစရစိတ်ထက်ကား အားကောင်းမောင်းသန်စွာ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်၏။ အထူးမှာ ဤအပ္ပနာသမာဓိ = အပ္ပနာဈာန်စိတ်အခိုက်၌ကား ဥပစာရသမာဓိ အခိုက်အတန့်ထက်လည်း အလွန်အင်အား ကြီးမားလာကြကုန်၏။ ရူပါဝစရဈာန် လက္ခဏာသို့ ရောက်ရှိလာကြကုန်၏။ မှန်ပေသည် -

ဤ အပ္ပနာဈာန်သမာဓိအခိုက်၌ ဝိတက်သည် အလွန်သန့်ရှင်း ထင်ရှားသော အခြင်းအရာအားဖြင့် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံ၌ ဘာဝနာစိတ်ကို ရှေးရှုတင်လျက် တက်စေလျက် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ဝိစာရသည်ကား ပညာနှင့် အလားတူ၍ အလွန်အကဲလျှင် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို သုံးသပ်ဆင်ခြင်လျက် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ပီတိနှင့် သုခသည်ကား အလုံးစုံသော အစိတ်အပိုင်းရှိသည်လည်းဖြစ်သော ရူပကာယတစ်ခုလုံးကို ပျံ့နှံ့လျက် ပြည့်စေလျက် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထို့ကြောင့် -

နာဿ ကိဉ္စိ သဗ္ဗာဝတော ကာယဿ ဝိဝေကဇေန ပီတိသုခေန အပ္ပုဋ္ဌံ ဟောတိ၊ (ဒီ-၁-၇၀။)

= ထိုဈာန်ကို ရရှိသော ဈာန်လာဘီပုဂ္ဂိုလ်၏ အလုံးစုံသော အစိတ်အပိုင်းရှိသော ရူပကာယ တစ်ခုလုံး၏ နီဝရဏကင်းဆိတ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်၍လာသော နှစ်သက်ခြင်း ပီတိ ချမ်းသာခြင်း သုခဖြင့် မတွေ့ထိအပ်

သော တစ်စုံတစ်ခုသော အရပ် အစိတ်အပိုင်းသည်ကား မရှိတော့ပေ — ဟူ၍ ဘုရားရှင် ကိုယ်တော်တိုင် ဟောကြားထားတော်မူပြီ။

အောက်ဖြစ်သော အုပ်မ (= ကြုတ်အစ်ကြီး) အပြင်၌ အထက်ဖြစ်သော အုပ်ဖုံး (= ကြုတ်ဖုံး) အပြင်သည် ကောင်းစွာ အစေ့အစပ် မလပ်မလစ် ထိ၏သို့ စိတ္တေကဂ္ဂတာသည်လည်း အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံ၌ ကောင်းစွာ ထက်ဝန်းကျင်မှ ကောင်းစွာ ထိသည်ဖြစ်၍ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ဤသည်ပင်လျှင် ထိုရူပဝစရဈာန် လက္ခဏာသို့ ရောက်ရှိနေကြကုန်သော ဈာန်အင်္ဂါ ငါးပါးတို့၏ ဥပစာရသမာဓိ အခိုက်၌ ဖြစ်သော ဈာန်အင်္ဂါ ငါးပါးတို့မှ ထူးခြားချက်တည်း။

ထိုဈာန်အင်္ဂါတို့တွင် စိတ္တေကဂ္ဂတာကို သဝိတက္ကံ သဝိစာရံ စသော အထက်တွင် ဖော်ပြထားသော ဤ ပါဠိတော်၌ သရုပ်ထုတ်၍ တိုက်ရိုက်မဟောကြားအပ် မညွှန်ပြအပ်သည်ကား မှန်၏။ သို့သော်လည်း အဘိဓမ္မာ ဝိဘင်းပါဠိတော်၌ —

ဈာနန္တိ ဝိတက္ကော ဝိစာရော ပီတိ သုခံ စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ။ (အဘိ-၂-၂၆၇။)

= ဈာန်ဟူသည် ဝိတက် ဝိစာရ ပီတိ သုခ ဧကဂ္ဂတာ (= စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ) (ဤတရားငါးပါးတို့၏ အပေါင်း) တည်းဟု ဤသို့ ဘုရားရှင် ဟောကြားထားတော်မူသောကြောင့် စိတ္တေကဂ္ဂတာသည်လည်း ဈာန်အင်္ဂါ မည်သည် သာ ဖြစ်ပေသည်။ မှန်ပေသည် — အကြင် ဝိတက် စသည်တို့နှင့် တကွဖြစ်သော ဈာနဓမ္မကို ပြလိုသော ဆန္ဒတော်ဖြင့် သဝိတက္ကံ သဝိစာရံ စသည်ဖြင့် အကျဉ်း ဥဒ္ဒေသကို ဘုရားရှင်သည် ပြုတော်မူအပ်၏။ ထိုဝိတက် စသည်တို့နှင့် အတူတကွဖြစ်သော ဈာနဓမ္မကို ပြလိုသော ဆန္ဒတော်ကိုပင်လျှင် ထိုမြတ်စွာဘုရားသည် ဝိဘင်း ပါဠိတော်၌ ပြတော်မူအပ်၏ မှတ်ပါ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၄၂။)

ကောင်းခြင်းသုံးဖြာ လက္ခဏာဆယ်ပါး

၁။ ပဋိပဒါဝိသုဒ္ဓိ = ပထမဈာန်သို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော အကျင့်၏ စင်ကြယ်ခြင်းသည် ပထမဈာန်၏ အစ မည်၏။ ယင်းအစ၌ လက္ခဏာသုံးပါး ရှိ၏။

၂။ ဥပေက္ခာဗြူဟနာ = တကြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာ၏ ပွားခြင်းသည် ပထမဈာန်၏ အလယ် မည်၏။ ယင်းအလယ် ၌ လက္ခဏာသုံးပါး ရှိ၏။

၃။ သမ္ပဟံသနာ = ရွှင်ခြင်း ကြည်လင်ခြင်းသည် ပထမဈာန်၏ အဆုံး မည်၏။ ယင်းအဆုံး၌ လက္ခဏာ လေးပါး ရှိ၏။

ဤသို့လျှင် ပထမဈာန်၌ ကောင်းခြင်းသုံးဖြာ လက္ခဏာဆယ်ပါး ရှိပေသည်။ ရှိပုံမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

ပဋိပဒါဝိသုဒ္ဓိ — အလွန်ကြည်လင်တောက်ပနေသော အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကို အာရုံယူ၍ ယင်း အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံ၌ ဘာဝနာစိတ်ကို ငြိမ်ဝပ်စွာ ကပ်ထားလျက် အာနာပါနဿတိသမာဓိကို ဆက်လက် ထူထောင်လာရာ အကြင်ဇောဝါရ၌ အပ္ပနာဈာန်ဇောသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထို အပ္ပနာဇောဝါရ၌ အကြင် နီဝရဏဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော ကိလေသာတရားအပေါင်းသည် ထိုပထမဈာန်၏ ဘေးရန်တည်း။ ထို နီဝရဏဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော ဈာန်၏ ဘေးရန်မှ ပထမဈာန်စိတ်သည် စင်ကြယ်သွား၏။ (၁)

နီဝရဏဟူသော ဈာန်၏ ဘေးရန်မှ စင်ကြယ်သောကြောင့် ဈာန်ကို မရအောင် ပိတ်ကွယ် ဖုံးလွှမ်း ထားတတ်သော နီဝရဏမှ ကင်းသည်ဖြစ်၍ (နီဝရဏကို ပယ်ခွာ၍) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော သမထနိမိတ်ကို ကျင့်၏။

မဇ္ဈိမ သမထနိမိတ္တံ နာမ သမပ္ပဝတ္ထော အပ္ပနာသမာဓိယေဝ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၄၄။)

အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံမှ ဘာဝနာစိတ်၏ တွန့်ဆုတ်သွားခြင်း၊ ပျံ့လွင့်သွားခြင်းသို့ မကပ်ရောက်သဖြင့် အညီအညွတ် ဖြစ်နေသော အပ္ပနာဈာန်သမာဓိသည်ပင်လျှင် ဘာဝနာအာရုံမှ စိတ်၏ တွန့်ဆုတ်ခြင်း၊ ပျံ့လွင့်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော အစွန်းနှစ်ဖက်တို့ကို မကပ်ရောက်သဖြင့် အလယ်အလတ် လမ်းမှန်ဖြစ်သော မဇ္ဈိမသမထနိမိတ် မည်၏။ ယင်းပထမဈာန် အပ္ပနာဈာန်သမာဓိသည် အထက်အထက်သော ဈာန်စသော တရားထူး တရားမြတ်တို့၏ အကြောင်းရင်းလည်း ဖြစ်သောကြောင့် သမထနိမိတ်ဟူသော အမည်ကို ရရှိခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

ထိုအပ္ပနာဈာန်အား အခြားမရှိသောအားဖြင့် ကျေးဇူးပြုခြင်းဟု ဆိုအပ်သော အနန္တရပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သော ရှေးဖြစ်သော ဂေါတြဘူမိတံသည် တစ်ခုတည်းသော နာမ်သန္တတိအစဉ်၌ ညွတ်စေသော ပြောင်းလဲလာသော ဧကတ္တနည်းအားဖြင့် မှန်သောအဖြစ် အပ္ပနာဈာန်သမာဓိ၏ အစွမ်းသတ္တိဖြင့် ကောင်းစွာ တည်ကြည်သည်၏ အဖြစ်သို့ (= ထိုအပ္ပနာဈာန်သမာဓိ၏ အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်းသို့) ကပ်ရောက်သည်ဖြစ်၍ အလယ်အလတ်ဖြစ်သော မဇ္ဈိမ သမထနိမိတ်ကို ကျင့်သည် မည်၏။ အလယ်အလတ် ဖြစ်သော မဇ္ဈိမသမထနိမိတ်သို့ ရောက်ရှိသည် မည်၏။ (၂)

ဤသို့ ကျင့်သောကြောင့် ဤသို့ မဇ္ဈိမသမထနိမိတ်သို့ ဆိုက်ရောက်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ထိုအပ္ပနာဈာန်သမာဓိ၏ အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်းသို့ ကပ်ရောက်လာသဖြင့် ထို သမထနိမိတ်၌ ပြေးဝင်သည် မည်၏။ [မဇ္ဈိမသမထနိမိတ်သို့ ဆိုက်ရောက်သော ထိုခဏ၌ပင်လျှင် ထိုသို့ တည်ကြည်သော အခြင်းအရာရှိသော အပ္ပနာဈာန်သမာဓိ၏ အဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်ခြင်းဖြင့် အပ္ပနာဈာန်သမာဓိဖြင့် စိတ်တည်ကြည်သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ရှိရကား ထိုမဇ္ဈိမသမထနိမိတ်၌ ပြေးဝင်သည် မည်၏။] (၃)

ဤသို့ ဆိုအပ်ပြီးသော နည်းဖြင့် ရှေးဦးစွာ ရှေးဖြစ်သော ဂေါတြဘူမိတံ၌ ထင်ရှားရှိသော —

- ၁။ နိဝရဏဘေးရန်တို့မှ စင်ကြယ်ခြင်း၊
 - ၂။ အလယ်အလတ်ဖြစ်သော မဇ္ဈိမသမထနိမိတ်သို့ ဆိုက်ရောက်ခြင်း၊
 - ၃။ ထိုမဇ္ဈိမသမထနိမိတ်၌ ပြေးဝင်ခြင်းတို့ကို ပြီးစီးစေတတ်သော ပထမဈာန်၏ ဖြစ်ဆဲ ဥပ္ပါဒ်ခဏ၌သာလျှင် လာခဲ့ရာလမ်းကြောင်း ကျင့်ဝတ်ပဋိပတ်၏ အစွမ်းဖြင့် ပဋိပဒါ ဝိသုဒ္ဓိကို သိရှိပါလေ။
- (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၄၄။ မဟာဇီ-၁-၁၇၃။)

ဥပေက္ခာဗြူဟနာ — ဤသို့ နိဝရဏအညစ်အကြေးစသည်မှ စင်ကြယ်ပြီးသော ထိုပထမဈာန်စိတ်၏ နောက်ထပ်တစ်ဖန် စင်ကြယ်အောင် သုတ်သင်အပ်သည်၏ အဖြစ်၏ မရှိခြင်းကြောင့် စင်ကြယ်အောင် သုတ်သင်ခြင်း၌ ကြောင့်ကြဗျာပါရကို မပြုသော ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် နိဝရဏ စသည့် အညစ်အကြေးမှ စင်ကြယ်ပြီးသော ပထမဈာန်စိတ်ကို လျစ်လျူရှုသည် မည်၏။ (၁)

သမထအဖြစ်သို့ ဆိုက်ရောက်သွားသဖြင့် သမထလမ်းရိုး လမ်းမှန်အတိုင်းသွားနေသော ပထမဈာန်စိတ်ကို နောက်ထပ်တစ်ဖန် အညီအညွတ်ကောင်းစွာ ထားခြင်း၌ ကြောင့်ကြဗျာပါရကို မပြုသော ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် သမထလမ်းရိုး လမ်းမှန်အတိုင်း သွားနေသော ပထမဈာန်စိတ်ကို လျစ်လျူရှုသည် မည်၏။ (၂)

တစ်ဖန် သမထလမ်းရိုး လမ်းမှန်အတိုင်း သွားနေသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်သာလျှင် ကိလေသာနှင့် ပေါင်းဖက်ခြင်းကို ပယ်စွန့်၍ ကိလေသာအဖော်မရှိ တစ်ဦးတည်း၏ အဖြစ်ဖြင့် တည်ပြီးသော ထိုအပ္ပနာဈာန်စိတ်၏ နောက်ထပ်တစ်ဖန် ကိလေသာ အဖော်ကင်း၍ တစ်ဦးတည်း၏ အဖြစ်ဖြင့် တည်ခြင်း၌ တစ်နည်း တစ်ခုတည်း

သော သဘောရှိသော အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံ၌ မြဲစွာတည်ခြင်း၌ ကြောင့်ကြဗျာပါရကို မပြုသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ကိလေသာအဖော်ကင်း၍ တစ်ဦးတည်း၏ အဖြစ်ဖြင့် တည်ခြင်းရှိသော အပ္ပနာဈာန်စိတ်ကို လျစ်လျူရှုသည် မည်၏။ ဤသို့လျှင် တတြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာ စေတသိက်၏ ကိစ္စ၏ အစွမ်းဖြင့် ဥပေက္ခာဗြူဟနာ = တတြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာ၏ ပွားစေခြင်းကို သိရှိပါလေ။ (၃)

သမ္မဟံသနာ — တစ်ဖန် ဤသို့ တတြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာသည် ပွားစေအပ်သော ထိုပထမဈာန်စိတ်၌ အတူ ယှဉ်တွဲ၍ ဖြစ်ကြကုန်သော သမာဓိ-ပညာဟု ခေါ်ဆိုအပ်ကုန်သော (အချင်းချင်း တစ်ပါးသည် တစ်ပါးကို မလွန်သည်၏ အစွမ်းဖြင့် မိမိ မိမိ၏ ဆိုင်ရာကိစ္စကို ပြုခြင်းကြောင့် ထမ်းပိုးတစ်ခု၌ အတူယှဉ်တွဲ၍ ဖွဲ့ချည်ထားအပ်ကုန်သော နွားတို့နှင့် တူကုန်၍) ရှဉ်းစုံဖွဲ့အပ်သော အကြင်တရားတို့သည် အချင်းချင်း တစ်ပါးသည် တစ်ပါးကို မလွန်ကုန်သည်ဖြစ်၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်၏။ (၁)

တစ်ဖန် သဒ္ဓါ ဝီရိယ သတိ သမာဓိ ပညာ ဟူသော ဣန္ဒြေငါးပါးတို့သည် အထူးထူးသော ကိလေသာတို့မှ လွတ်မြောက်သည့် အဖြစ်ကြောင့် ကိလေသာမှ လွတ်ခြင်းဟူသော ကိစ္စအားဖြင့် တူသောကိစ္စ ရှိကုန်သည်ဖြစ်၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်၏။ (၂)

တစ်ဖန် ဤယောဂီသည် - သမာဓိ ပညာ နှစ်ပါးတို့၏ တစ်ပါးကို တစ်ပါး မလွန်ခြင်း၊ ကိလေသာတို့မှ လွတ်ခြင်းဟူသော ကိစ္စအားဖြင့် တူသောကိစ္စ ရှိခြင်းတည်းဟူသော ထိုအဖြစ်တို့အား လျော်သော အကြင်လုံ့လ ဝီရိယကို ဖြစ်စေ၏။ ထိုပထမဈာန်စိတ်၏ ထိုပျက်ခြင်း ဘင်ခဏ၌ ဖြစ်ပေါ်လာသော အကြင်မှီဝဲခြင်းသည် လည်း ရှိ၏။ (ဖြစ်ခြင်း ဥပ္ပါဒ်ကာလကို လွန်၍ တည်ခြင်း ဌိကာလမှစ၍ မှီဝဲခြင်း အာသေဝနာ ဖြစ်သည် မည်၏။ မဟာဋီ-၁-၁၇၄။) ခပ်သိမ်းဥသည့် အလုံးစုံလည်း ဖြစ်ကုန်သော တစ်ပါးသည် တစ်ပါးကို မလွန်ခြင်း အစရှိကုန်သော ဈာန်စိတ်၌ အတူ ဖြစ်ကြကုန်သော သမာဓိ ပညာစသော တရားတို့၏ ဖြစ်ပေါ်လာသော ထို အခြင်းအရာ အာကာရတို့သည် ညစ်နွမ်းခြင်း သံကိလေသ၊ ဖြူစင်ခြင်း ဝေါဒါနတို့၌ ညစ်နွမ်းခြင်း သံကိလေသ ကြောင့် ရရှိမည့် ထိုထို အပြစ်ကိုလည်းကောင်း၊ ဖြူစင်ခြင်း ဝေါဒါနကြောင့် ရရှိမည့် ထိုထို အကျိုးအာနိသံသကို လည်းကောင်း ရှေးမဆွကပင် ပါရိဟာရိယဉာဏ်ပညာဖြင့် (= အရာရာ၌ ကျွမ်းကျင်လိမ္မာသော ဉာဏ်ပညာ ဖြင့်) သိမြင်၍ အကြင်အကြင်သို့သော အခြင်းအရာအားဖြင့် သမာဓိ ပညာတရားတို့၏ တစ်ပါးသည် တစ်ပါးကို မလွန်ခြင်း စသည်တို့သည် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ကုန်၏။ ထိုထို အခြင်းအရာအားဖြင့် အာနာပါနဿတိသမာဓိ ဘာဝနာ၏ ရှင်စေအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ထိုပါရိဟာရိယဉာဏ်ပညာဖြင့်ပင်လျှင် သုတ်သင်အပ်ပြီးသည် ၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ထက်ဝန်းကျင် ဖြူစင်စေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ပြီးစီးကုန်ပြီးသည်သာလျှင်တည်း။ ထို့ကြောင့် —

ဓမ္မာနံ အနတိဝတ္တနာဒိဘာဝသာဓနေန ပရိယောဒါပကဿ ဉာဏဿ ကိစ္စနိပ္ပတ္တိဝသေန သမ္မဟံသနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၄၄-၁၄၅။)

= သမာဓိ ပညာ ဟု ဆိုအပ်ကုန်သော ဓမ္မတို့၏ တစ်ပါးသည် တစ်ပါးကို အချင်းချင်း မလွန်ခြင်း စသည် တို့၏ အဖြစ်ကို ပြီးစီးစေခြင်းဖြင့် သုတ်သင်တတ် ဖြူစင်စေတတ်သော ဉာဏ်၏ ကိစ္စပြီးစီးခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် သမ္မဟံသနာ = ရှင်ခြင်း ကြည်လင်ခြင်းကိုလည်း သိရှိပါလေ - ဟု (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၄၄။) ၌ မိန့်ဆိုခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ (၃)

ထို အာနာပါနဿတိသမာဓိဘာဝနာစိတ်၌ တတြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာ၏ အစွမ်းဖြင့် ဉာဏ်သည် ထင်ရှား၏။ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပါဠိတော် (၂၂၁)၌ အောက်ပါအတိုင်း ဟောကြားထားတော်မူ၏။

“အကြင် အခြင်းအရာအားဖြင့် ဝီရိယက ချီးမြှောက်၍ ထားအပ်သော (အာနာပါနဿတိသမာဓိ) ဘာဝနာ စိတ်သည် ဘာဝနာလုပ်ငန်းခွင်၌ ပျင်းရိနေခြင်း = ကောသလ္လအဖို့အစ၌ မကျရောက်၊ ထိုကဲ့သို့သော အခြင်း အရာအားဖြင့် ဝီရိယသမ္မောဇ္ဈင်၏ တည်ရာ ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းတရားတို့ကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့ အလာ ပြုသည်၏ အစွမ်းဖြင့် ဝီရိယက ချီးပင့်ထားအပ်သော ဘာဝနာစိတ်သည် ဝီရိယက မည်သို့ပင် ချီးပင့် ထားအပ်ပါသော်လည်း သမာဓိ၏ ဝီရိယနှင့် ညီမျှမှုရှိအောင် ယှဉ်စေခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ချီးပင့်ထားအပ်သည် ဖြစ်သောကြောင့် ကောင်းစွာ (အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို) လျစ်လျူရှုလျက် ရှိ၏။ အာနာပါနပဋိဘာဂ နိမိတ်အာရုံကို လျစ်လျူရှုတတ်သော တတြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာ၏ အစွမ်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ ရှေး၌ဖြစ်သော အရာရာ ၌ ကျွမ်းကျင်လိမ္မာသော ပါရိဟာရိယပညာ၏ အစွမ်းဖြင့်လည်းကောင်း အပ္ပနာဈာန်နှင့် ယှဉ်တွဲလျက်ရှိသော အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို ထိုးထွင်းသိမြင်နေသော ပညိန္ဒြေသည် လွန်ကဲလျက် ရှိ၏။ ထိုပညိန္ဒြေ၏ လွန်ကဲသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်သာလျှင် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို အညီအမျှ လျစ်လျူရှုသည့်အား သာလျှင် လျစ်လျူရှုတတ်သော တတြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာ၏ အစွမ်းဖြင့် အထူးထူးသော သဘော ရှိကြကုန်သော နီဝရဏ အမျိုးရှိသော ကိလေသာတို့မှ ဘာဝနာစိတ်သည် လွတ်မြောက်သွား၏။ ကိလေသာတို့မှ လွတ်မြောက် ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို ထိုးထွင်းသိနေသော ပညာ၏ အစွမ်းဖြင့် ပညိန္ဒြေသည် လွန်ကဲလျက်ရှိ၏။ ကိလေသာတို့မှ လွတ်မြောက်သောကြောင့် ထို သဒ္ဓါ ပညာ သမာဓိ ဝီရိယ ရှိသော တရား တို့သည် တူမျှသော = ညီမျှသော ကိစ္စ ရှိကြကုန်၏။ ဤသို့လျှင် ဣန္ဒြေတို့၏ တူမျှသော = ညီမျှသော ကိစ္စ ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ပထမဈာန် အာနာပါနဿတိသမာဓိ ဘာဝနာသည် ဖြစ်ပေါ်လာရပေသည်။”

(ပဋိသံ-၂၂၁။)

ထိုသို့ ဥပေက္ခာ၏ အစွမ်းဖြင့် ဉာဏ်ကိစ္စ၏ ထင်ရှားသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အပ္ပနာပညာ၏ ကိစ္စ ဖြစ်၍ ဖြစ်သော ဘာဝနာစိတ်ကို ရွှင်ပျစေခြင်းကို ပထမဈာန်သမာဓိ၏ အဆုံးဟူ၍ ဖွင့်ဆိုခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ (၄)

(ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၄၅။)

ဤသို့လျှင် သုံးမျိုးသော ပထမဈာန်သို့ ရောက်ကြောင်း အကျင့်၏ စင်ကြယ်ခြင်း = ပဋိပဒါ ဝိသုဒ္ဓိ၏ အစွမ်းဖြင့်သာလျှင် ရအပ်သော ပထမဈာန်ဟူသော တရားထူး တရားမြတ်ရှိသော၊ သုံးမျိုးသော (အာနာပါန ပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို အညီအမျှ လျစ်လျူရှုတတ်သော) တတြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာကို ပွားစေခြင်းဖြင့် အလွန်အကဲ နှင့် တကွ ပညိန္ဒြေ၏ လွန်ကဲသော အတိုင်းအရှည်ရှိသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် လေးမျိုးအပြားရှိသည်လည်း ဖြစ်သော ဘာဝနာစိတ်ကို ရွှင်စေခြင်း ကြည်လင်စေခြင်း သမ္ပဟံသနာသည် ပြီးစီးလာ၏။ ထိုကြောင့် —

၁။ ပထမဈာန်သို့ရောက်ကြောင်း အကျင့်ဖြစ်သော လာရာလမ်းကြောင်း ပဋိပဒါဝိသုဒ္ဓိ၌ လက္ခဏာ သုံးပါး၊

၂။ တတြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာကို ပွားခြင်း ဥပေက္ခာဗြူဟနာ၌ လက္ခဏာသုံးပါး၊

၃။ ဉာဏ်၏ ကိစ္စဖြစ်သော ဘာဝနာစိတ်၏ ရွှင်ခြင်း ကြည်လင်ခြင်း သမ္ပဟံသနာ၌ လက္ခဏာ လေးပါး —

ဤကောင်းခြင်း (၃)ဖြာ လက္ခဏာ (၁၀)ပါးတို့ကို ပထမဈာန်၌သာလျှင် ရနိုင်သော တရားတို့ဟူ၍ သိရှိ ပါလေ။ (မဟာဋီ-၁-၁၇၅။)

ဈာန်ဟူသည်

အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနတော ပစ္စနိကဈာပနတော ဝါ ဈာနံ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၄၅။)

အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကဲ့သို့သော မိမိဘာဝနာစိတ်၏ သမထနိမိတ်အာရုံကို စူးစူးစိုက်စိုက် မြဲမြဲမြဲမြဲ ကပ်၍ ရှုတတ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ နီဝရဏ အစရှိသော ဆန့်ကျင်ဘက် ကိလေသာ တရားစုတို့ကို လောင်ကျွမ်းစေတတ်သောကြောင့် (= ခပ်ကြာကြာ ခွာထားခြင်း ဝိက္ခမ္ဘန၏ အစွမ်းဖြင့် ပယ်စွန့်တတ်သော

ကြောင့်) လည်းကောင်း၊ ဈာန် မည်၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၄၅။)

ဤစကားအရ မြေလျှိုး မိုးယုံမှု စသည်ကို ဈာန်ဟု မမှတ်ပါနှင့်။ ယင်းမြေလျှိုး မိုးယုံခြင်း စသည်ကား ကုဒ္ဓိဝိဓ စသော အဘိညာဏ်တို့၏ စွမ်းအားသာ ဖြစ်ပေသည်။

ကြာမြင့်စွာ တည်တံ့ ခိုင်ခံ့ရေး

ထိုပထမဈာန်ကို ရရှိပြီးသည်ရှိသော် ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် သားမြီးဖျားကို မှန်အောင် ပစ်နိုင်သော ဝါလဝေမိ လေးသမားကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ မင်း၏ စားတော်ကဲ ကဲ့သို့လည်းကောင်း အခြင်းအရာ အာကာရ တို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူအပ် သိမ်းဆည်း မှတ်သားအပ်ကုန်၏။

အလွန်လိမ္မာသော လေးသမားသည် သားမြီးစွန်း သားမြီးဖျားကို ပစ်ခြင်းငှာ သင့်လျော်သော အမှုကို ပြုသည်ရှိသော် အကြင်အကြိမ်၌ သားမြီးစွန်းကို ထိမှန်၏၊ ထိုးပစ်မိ၏၊ ထိုမှန်သော အကြိမ် မှန်သော အချက်၌ မြားကို ပစ်လွှတ်သောအခါ နင်းသော ခြေတို့၏လည်းကောင်း၊ လေးကိုင်း၏လည်းကောင်း၊ လေးညှို့၏လည်းကောင်း၊ မြား၏လည်းကောင်း ဤသို့ တည်နေသော ငါသည် ဤသို့ လေးကိုင်းကို ကိုင်၍ ဤသို့ လေးညှို့ကို ကိုင်၍ ဤသို့ မြားကို ကိုင်၍ သားမြီးကို မှန်အောင် ပစ်ပြီ - ဤသို့ လေးကိုင်းကြိုး (ညှို့) မြားတို့ကို ယူဟန် ကိုင်ဟန် အခြင်းအရာကို ဉာဏ်ဖြင့် သိမ်းဆည်း မှတ်သားရာ၏သို့ ထိုလေးသမားသည် ထိုမှန်သော အချက်မှ စ၍ ထိုရှေးက မှတ်သားသော အတိုင်းသာလျှင် ထိုလေးကိုင်းညှို့ မြားတို့ကို ယူဟန် ကိုင်ဟန် အခြင်းအရာတို့ကို ပြည့်စုံစေလျက် မချွတ်ယွင်းစေမူ၍ သားမြီးကို မှန်အောင်ပစ်၏သို့ ဤဥပမာအတူပင်လျှင် -

ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ငါသည် ဤမည်သော ဘောဇဉ်ကို စား၍ ဤသို့သဘောရှိသော ပုဂ္ဂိုလ် ကို မှီဝဲသည်ဖြစ်၍ ဤသို့ သဘောရှိသော ဘုရားရှင်၏ အဆုံးအမစကားတော် ကျင့်စဉ်ဟူသော သာသနာ တော်၌ ဤမည်သော ကုရိယာပုထ်ဖြင့် ဤမည်သော အချိန်အခါကာလ၌ ဤပထမဈာန်ကို ရဖူးပြီ - ဤသို့လျှင် လျောက်ပတ်သော ဘောဇဉ် အစရှိကုန်သော ထိုအခြင်းအရာတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူအပ် ဆင်ခြင်မှတ် သားအပ်ကုန်၏။ ဤသို့ ဆင်ခြင်မှတ်သား နှလုံးထားသည်ရှိသော် ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ထိုနုနယ်သော ပထမဈာန်သမာဓိသည် ပျောက်ပျက်သွားသော်လည်း ထို ဘောဇနသပ္ပါယစသော အခြင်းအရာ အာကာရတို့ကို ရှေးအတိုင်း ပြည့်စုံစေ၍ နောက်ထပ်တစ်ဖန် ထို ပထမဈာန်သမာဓိကို ဖြစ်စေခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်လတ္တံ့၊ ကျေပွန် စွာ မလေ့လာအပ်သေးသော သမာဓိကိုလည်း ကျေပွန်စွာ လေ့လာအပ်သည်ကို ပြုလျက် အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ဝင်စားခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်လတ္တံ့။

တစ်ဖန် လိမ္မာကျွမ်းကျင်သော မင်း၏ စားတော်ကဲသည် ထမင်းရိက္ခာ စသည်ဖြင့် မွေးပေတတ်သော အရှင်သခင်ကို ချက်ပြုတ်ကျွေးမွေးသည်ရှိသော် အရှင်သည် အကြင်အကြင် ဘောဇဉ်အာဟာရကို မြိန်မြိန် ရှက်ရှက် နှစ်သက်သဖြင့် သုံးဆောင်၏။ ထိုထို ဘောဇဉ် အာဟာရကို ကောင်းစွာ မှတ်သား၍ ထိုနေ့မှ စ၍ ထို သခင် မြိန်နိုးထင်သော ဘောဇဉ်ကိုသာလျှင် ပွဲတော်တည်သည်ဖြစ်သော် ဆုလာဘ်၏ ရခြင်းအဖို့ရှိသည် ဖြစ်၏ သို့ - ဤဥပမာအတူပင် ဤယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ရှေးဈာန်ကို ရသောအခိုက်၌ ဘောဇဉ်စသည်၌ တည်ကုန်သော ဈာန်ကို ရခြင်း လုပ်ငန်းကိစ္စကို ပြီးစီးစေတတ်ကုန်သော အခြင်းအရာ အာကာရတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် သိမ်းဆည်းမှတ်သား၍ ထိုအခြင်းအရာတို့ကို ပြီးစီးပြည့်စုံစေသော် ပထမဈာန် သမာဓိသည် ပျောက်ပျက်သွား တိုင်း အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ယင်း အပ္ပနာဈာန်သမာဓိကို ရလေ့ရှိနိုင်၏။ ထိုကြောင့် ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် သားမြီးဖျားကို မှန်အောင် ပစ်နိုင်သော လေးသမားကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ စားတော်ကဲကဲ့သို့လည်းကောင်း ပထမ

ဈာန်ကို ရကြောင်းဖြစ်သည့် အခြင်းအရာ အာကာရတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူအပ် သိမ်းဆည်းအပ်ပေသည်။
(ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၄၅-၁၄၆။)

ပထမဈာန်ရကြောင်း အခြင်းအရာနိမိတ်ကို မှတ်သားခြင်းကြောင့် တစ်ဖန် ထိုပထမဈာန် ရကြောင်း အခြင်းအရာ အာကာရတို့ကို ပြီးစီးပြည့်စုံစေသော ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်အား အပ္ပနာဈာန်မျှသည်သာလျှင် ပြီးစီးပြည့်စုံနိုင်၏။ မြင့်ရှည်စွာ တည်တံ့ခိုင်မြဲခြင်းမူကား မပြည့်စုံနိုင်သေး။ အလျော်အားဖြင့် ဆိုရမူ - သမာဓိ၏ ဘေးရန် ဖြစ်ကြကုန်သော ကာမစ္ဆန္ဒအစရှိကုန်သော နီဝရဏတရားတို့၏ စင်ကြယ်အောင် ကောင်းစွာ သုတ်သင် အပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် မြင့်ရှည်စွာ တည်တံ့ခိုင်မြဲခြင်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

မှန်ပေသည် — (၁) အကြင် ယောဂါဝစရဟုန်းသည် ကာမ၌ အပြစ်ကို ဆင်ခြင်ခြင်း၊ အသုဘ အခြင်း အရာကို နှလုံးသွင်းခြင်း၊ ကာမတို့မှ ထွက်မြောက်ခြင်း နေက္ခမ္မဓာတ်၏ အကျိုးအာနိသံသကို ဆင်ခြင်ခြင်း အစရှိသည်တို့ဖြင့် ကာမစ္ဆန္ဒကို ကောင်းစွာ မခွာမူ၍၊

(၂) ကိုယ်၏ (စိတ်+စေတသိက်တို့၏) ငြိမ်းအေးခြင်း ကာယပဿဒ္ဓိ၏ အစွမ်းဖြင့် ကိုယ်၏ ပူပန်ခြင်းကို ကောင်းစွာ ငြိမ်းသည်ကို မပြုမူ၍ (ကိုယ်စိတ်တို့၏ ပူပန်ခြင်း၏ အကြောင်း ဖြစ်သော ဗျာပါဒ နီဝရဏကို မခွာမူ၍)၊

(၃) အပြင်းအထန် ရှေးဦးအစ ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်း အာရမ္မဓာတ် အစရှိသော ဝီရိယသမ္ပောဇ္ဈင် ဖြစ်ကြောင်း တရားတို့ကိုလည်းကောင်း၊ အလင်းရောင်ကို မှတ်သား ရှုပွားခြင်း အာလောကသညာ စသည်တို့ကိုလည်းကောင်း နှလုံးသွင်းခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် စိတ်စေတသိက်တို့၏ ထိုင်းမှိုင်းမှု ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏကို ကောင်းစွာ မပယ်ဖျောက်မူ၍၊

(၄) အာနာပါနုပဋိဘာဂနိမိတ်ကဲ့သို့သော သမထနိမိတ်ကို နှလုံးသွင်းခြင်းစသော သမာဓိသမ္ပောဇ္ဈင် ဖြစ် ကြောင်းတရားတို့ကို နှလုံးသွင်းခြင်း စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် ဥဒ္ဓစ္စ = စိတ်ယုံလွင့်မှု၊ ကုက္ကုစ္စ = နောင်တတစ်ဖန် ပူပန်မှုဟူသော နီဝရဏ အညစ်အကြေးကို ကောင်းစွာ နှုတ်ပယ်အပ်သည်ကို မပြုမူ၍၊

(၅) ကာမစ္ဆန္ဒစသည်မှ တစ်ပါးလည်း ဖြစ်ကုန်သော သမာဓိ၏ ဘေးရန်အန္တရာယ် ဖြစ်ကြကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ ဖြစ်ကြောင်းတရား၊ မာန်ယစ်ခြင်း မဒ = ထောင်လွှားခြင်း မာန စသော တရားတို့ကို ကောင်းစွာ မသုတ်သင်မူ၍

ဈာန်ကို ဝင်စားအံ့၊ ထိုရဟန်းသည် မသုတ်သင်အပ်သော မိမိတို့ ကိန်းအောင်းရာ ဝါးခေါင်းသို့ ဝင်သော ပျားပိတုန်းကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ ဘေးရန်ကို မသုတ်သင်အပ်သော ဥယျာဉ်တော်သို့ ဝင်ရောက်သွားသော မင်း ကဲ့သို့လည်းကောင်း ရှောင်တခင်သာလျှင် ဈာန်မှ ထွက်ရ၏။

အလျော်ကို ဆိုအံ့ — အကြင်ရဟန်းသည် သမာဓိ၏ ဘေးရန်ဖြစ်ကြကုန်သော နီဝရဏတရားတို့ကို ကောင်းစွာ စင်ကြယ်အောင် သုတ်သင်ပြီး၍ ဈာန်ကို ဝင်စားအံ့၊ ထိုရဟန်းသည် ကောင်းစွာ သုတ်သင်အပ်သော မိမိတို့ကိန်းအောင်းရာ ဝါးခေါင်းသို့ ဝင်ရောက်သွားသော ပျားပိတုန်းကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ ရွံရှာအပ်သော ဘေး ရန် မရှိသဖြင့် ကောင်းစွာ စင်ကြယ်သော ဥယျာဉ်တော်သို့ ဝင်ရောက်သွားသော မင်းကဲ့သို့လည်းကောင်း အလုံးစုံသော နေ့အဖို့ပတ်လုံးသော်လည်း သမာပတ်၏ အတွင်း၌သာလျှင် တည်နေမှုသည် ဖြစ်နိုင်၏။ ထိုသို့ သမာဓိ၏ ဘေးအန္တရာယ် ဖြစ်သော နီဝရဏတရားတို့ကို ကောင်းစွာ သုတ်သင်ပြီးမှသာလျှင် ဈာန်သမာဓိ၏ ရှည်မြင့်စွာ တည်နိုင်သည်ဖြစ်သောကြောင့် ဈာန်သမာဓိ၏ ရှည်မြင့်စွာ တည်ခြင်းကို အလိုရှိသော ယောဂါဝစရ ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဈာန်၏ ဘေးရန်ဖြစ်သော နီဝရဏတရားတို့ကို သုတ်သင်၍ ဈာန်ကို ဝင်စားအပ်ပေသည်။

(ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၄၇။)

စောဒနာဗ္ဗယ် — ဤပထမဈာန်ကို ရရှိသော ဈာန်လာဘီ ရဟန်းတော်သည် စောစောကပင်လျှင် ကာမတို့၏ အပြစ်ကို ဆင်ခြင်၍ ဈာန်သမာဓိသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သည့် သမထလမ်းရိုး အကျင့်ကို ကျင့်ခဲ့ပြီး သည် မဟုတ်ပါလော၊ သည်မျှသာမကသေး ဤရဟန်းသည် ဥပစာရသမာဓိ အခိုက်ကပင်လျှင် ဥပစာရဈာန် သမာဓိဖြင့် နီဝရဏတရားတို့ကို ပယ်ခွာအပ်ကုန်ပြီးသည် မဟုတ်ပါလော၊ ထိုသို့ဖြစ်ပါလျက် အဘယ်ကြောင့် တစ်ဖန် ကာမတို့၏ အပြစ်ကို ဆင်ခြင်ခြင်း စသည်ကို ယူအပ်ပြန်ပါသနည်းဟု စောဒနာဗ္ဗယ်ရှိ၏။ အဖြေကား ဤသို့တည်း —

ဤဥပစာရသမာဓိခဏ၌ နီဝရဏကို ပယ်ခွာပြီး ဖြစ်ခြင်းသည် မှန်ပေ၏။ ထိုသို့ပင် မှန်ပါသော်လည်း ထိုဥပစာရသမာဓိခဏ၌ နီဝရဏတို့ကို ပယ်ခွာခြင်းသည် ပယ်ခွာရုံမျှသာတည်း။ ထို့ကြောင့် အပ္ပနာဈာန်၏ ကြာမြင့်စွာ တည်တံ့ခိုင်မြဲခြင်း အကျိုးငှာ အလွန်အကဲအားဖြင့် ပယ်ခြင်းအကျိုးငှာ နောက်ထပ်တစ်ဖန် ကာမ တို့၏ အပြစ်ကို ဆင်ခြင်ခြင်း စသည်ကို ယူအပ်ပြန်ပါသည် ဆိုအပ်ပြန်ပါသည် ဟူပေ။ (မဟာဋီ-၁-၁၇၇။)

ဈာန်ကို ဝင်စားခိုက်၌ နီဝရဏတို့ကား ကွာနေသည်သာ ဖြစ်၏။ သို့သော် ဈာန်မှ ထခိုက်၌ကား အယော- နိသော မနသိကာရကို အကြောင်းခံ၍ နီဝရဏတို့ကား တစ်ဖန်ပြန်၍ ဝင်လာတတ်ပြန်၏။ သို့အတွက် ဈာန်ကို အချိန်ရှည်မြင့်စွာ ဝင်စားလိုသော ဈာန်သမာပတ်၏ ရှည်မြင့်စွာ တည်တံ့ခိုင်မြဲမှုကို အလိုရှိသော ယောဂါဝစရ ပုဂ္ဂိုလ်သည် ကာမတို့၏ အပြစ်ကို ဆင်ခြင်ခြင်း စသည်ဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာတိုင်းသော နီဝရဏတို့ကို သန့်ရှင်း အောင် ပယ်ခွာပြီးမှ ဈာန်ကို တစ်ဖန်ပြန်၍ ဝင်စားပါဟု ဆိုလိုပေသည်။

အာဒိကမ္မိကပုဂ္ဂိုလ် လိုက်နာရမည့်စည်းကမ်း

ဝင်စားမှု များပါစေ၊ ဆင်ခြင်မှု နည်းပါစေ၊

တသ္မိံ ပန နိမိတ္တေ ပတ္တပဌမဇ္ဈာနေန အာဒိကမ္မိကေန သမာပဇ္ဇနဗဟုလေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊ န ပစ္စဝေက္ခဏ- ဗဟုလေန။ ပစ္စဝေက္ခဏဗဟုလဿ ဟိ ဈာန်ဂီနိ ထူလာနိ ဒုဗ္ဗလာနိ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ အထဿ တာနိ ဧဝံ ဥပဋ္ဌိတတ္တာ ဥပရိ ဥဿုက္ကနာယ ပစ္စယတံ အာပဇ္ဇန္တိ။ သော အပ္ပဂုဏေ ဈာနေ ဥဿုက္ကမာနော ပတ္တပဌမဇ္ဈာနာ စ ပရိဟာယတိ၊ န စ သက္ကောတိ ဒုတိယံ ပါပုဏိတုံ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၄၈။)

= ထိုအာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံ၌ ရောက်အပ်ရအပ်ပြီးသော ပထမဈာန်ရှိသော ဈာန်ကို ဦးစွာ ရစ ဖြစ်သော အာဒိကမ္မိက ဈာန်လာဘီပုဂ္ဂိုလ်သည် ဈာန်ဝင်စားခြင်းများသည် ဖြစ်ရာ၏ (= ဈာန်ကို များများ ဝင်စားရာ၏။) ဈာန်အင်္ဂါကို ဆင်ခြင်ခြင်းများသည် မဖြစ်ရာ (= ဈာန်အင်္ဂါကို ဆင်ခြင်မှု မများရ။) အပြစ်ကို ဆိုအံ့ — ဈာန်အင်္ဂါကို ဆင်ခြင်ခြင်း များသောသူအား ဈာန်အင်္ဂါတို့သည် ရုန့်ရင်းကုန်သည်ဖြစ်၍ ထင်လာ ကုန်၏။ အားမရှိသည်ဖြစ်၍ ထင်လာကုန်၏။ [ဈာန်အင်္ဂါများကို ဆင်ခြင်ခြင်း များသည့်အတွက် ဈာန်အင်္ဂါ တို့သည် ထင်ရှားကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းကုန်သည်ဖြစ်၍ ထင်လာကုန်၏။ ဈာန်ဝင်စား မှုကို နိုင်နိုင်နင်းနင်း ကျွမ်းကျွမ်းကျင်ကျင်ဖြင့် စွမ်းအားကြီးမားသည်၏ အဖြစ်သို့ မရောက်စေအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဈာန်အင်္ဂါတို့သည် အသိဉာဏ်၌ ထင်ရှားသော်လည်း အားနည်းသည်ဖြစ်၍ ထင်လာကုန်၏။ (မဟာဋီ-၁-၁၇၈။)]

ထိုသို့ အသိဉာဏ်၌ ထင်လာလတ်သော် ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်အား ထိုဈာန်အင်္ဂါတို့သည် ဤသို့ ရုန့်ရင်း ကြမ်းတမ်းသော သဘော စွမ်းအင်နည်းပါးသော သဘောအားဖြင့် ထင်လာသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အာနာ ပါနဿတိသမာဓိ ဘာဝနာဖြင့် အထက်အထက် ဈာန်သို့ တက်ခြင်းငှာ အကြောင်းတရားဖြစ်မှုသို့ မရောက်

နိုင်ကြကုန်။ ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ရရှိပြီးသော ဈာန်ကို (ဝသီဘော် ငါးတန် နိုင်နင်းအောင်) မပွားများအပ် မလေ့လာအပ်သည်ရှိသော် ဒုတိယဈာန်စသော အထက်ဈာန်ကို ရစိမ့်သောငှာ အားထုတ်ပါသော်လည်း ရရှိပြီး သော ပထမဈာန်မှလည်း ဆုတ်ယုတ်သွားတတ်၏။ ဒုတိယဈာန်သို့ ရောက်ရှိခြင်းငှာလည်း မစွမ်းနိုင် ဖြစ်တတ် ၏။ ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်သည် အောက်ပါ ဂါဝိဥပမာသုတ္တန် (အံ-၃-၂၁၆)ကို ဟောကြားထားတော်မူခဲ့ပေသည်။

ဂါဝိဥပမာသုတ္တန် ကောက်နုတ်ချက်

ရဟန်းတို့ . . . ဥပမာသော်ကား မိုက်မဲသော၊ မကျွမ်းကျင်သော၊ ကျက်စားရာ စားကျက် အကြောင်းကို သိရှိနားလည်မှု မရှိသော၊ မညီညွတ်သော တောင်၌ လှည့်လည်ကျက်စားခြင်းငှာ မလိမ္မာသော၊ တောင်၌ ကျက် စားသော နွားမသည် ရှိ၏။ (ထိုနွားမသည် တစ်နေ့တွင် တောင်ထိပ်တစ်နေရာမှ လှမ်းမြော် ကြည့်လိုက်သော အခါ စိမ်းလန်းစိုပြည်သည့် မြက်သစ်ရွက်တို့ဖြင့် ပိုင်းရံလျက်ရှိသော ကြည်လင်သော ရေရှိသော ရေအိုင်ကြီး တစ်ခုကို တွေ့မြင်ရသဖြင့်) ထိုနွားမ၏ စိတ်ဝယ် - “ငါသည် မရောက်ဖူးသေးသော အရပ်သို့လည်း ရောက်ရမူ၊ မစားဖူးသေးသော မြက်တို့ကိုလည်း စားရမူ၊ မသောက်ဖူးသော ရေတို့ကိုလည်း သောက်ရမူ ကောင်းလေစွ”ဟု ဤသို့ အကြံ ဖြစ်ရာ၏။ ထိုနွားမသည် (တောင်ထိပ်မှ ဆင်းသက်သောအခါ) ရွှေ့ခြေကို နင်းကွင်း ကောင်းကောင်း ၌ ကောင်းစွာ ထောက်တည်နိုင်အောင် မထားဘဲ နောက်ခြေကို ကြွမိလေရာ၏။ ထိုနွားမိုက်မသည် (တောင် ပေါ်မှ ကာပြန်ကျသဖြင့်) မရောက်ဖူးသေးသော အရပ်သို့လည်း မရောက်နိုင်လေရာ၊ မစားဖူးသေးသော မြက် တို့ကိုလည်း မစားရလေရာ၊ မသောက်ဖူးသေးသော ရေတို့ကိုလည်း မသောက်ရလေရာ။ “ငါသည် မရောက်ဖူး သေးသော အရပ်သို့လည်း ရောက်ရမူ၊ မစားဖူးသေးသော မြက်တို့ကို စားရမူ၊ မသောက်ဖူးသေးသော ရေတို့ကို လည်း သောက်ရမူ ကောင်းလေစွ”ဟု ကြံစည်ခဲ့ရာဖြစ်သော နေရင်း တောင်ထိပ်အရပ်သို့လည်း ချမ်းသာစွာ ပြန်မရောက်လေရာ။

ထိုသို့ ဖြစ်ခြင်းသည် အဘယ်ကြောင့်နည်း - ရဟန်းတို့ . . . ထိုနွားမသည် မိုက်မဲ၍ မကျွမ်းကျင်ဘဲ၊ ကျက်စားရာ စားကျက်အကြောင်းကို သိရှိနားလည်မှု မရှိဘဲ၊ မညီညွတ်သော မြေအဖို့ရှိသော တောင်အရပ်၌ လှည့်လည်ခြင်းငှာ မလိမ္မာပါဘဲလျက် တောင်၌ ကျက်စားသောကြောင့်တည်း။

ရဟန်းတို့ . . . ဤဥပမာအတူပင်လျှင် ဤသာသနာတော်၌ (သမာဓိ၏ဘေးရန်တို့ကို စင်ကြယ်အောင် သုတ်သင်ခြင်းကို မသိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်) မိုက်မဲသော၊ (ဈာန်ကို နိုင်နိုင်နင်းနင်း လေ့လာနိုင်သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်စေခြင်း၌ တတ်သိနားလည်မှု၏ မရှိခြင်းကြောင့်) မကျွမ်းကျင်သော၊ (အောက်အောက် ဈာန်၌ ဝသီဘော် နိုင်နင်းခြင်းသည် အထက်အထက် ဈာန်၏ အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းတရား = ပဒဋ္ဌာန်ဖြစ်မှုကို မသိခြင်းကြောင့်) မိမိကျက်စားရာ စားကျက်အကြောင်းကို မသိသော၊ (အချင်းခပ်သိမ်းအားဖြင့်လည်း ဈာန်သမာပတ်ကို ဝင်စား ခြင်း၌ ကျွမ်းကျင်လိမ္မာမှု စွမ်းအင်၏ မရှိခြင်းကြောင့်) မလိမ္မာသော ရဟန်းသည် - ဝတ္ထုကာမ ကိလေသာကာမ တို့မှ ကင်းဆိတ်သည် ဖြစ်၍သာလျှင် အကုသိုလ်တရားတို့မှ ကင်းဆိတ်သည်ဖြစ်၍သာလျှင် ကြံစည်မှု = ဝိတက်၊ သုံးသပ်ဆင်ခြင်မှု = ဝိစာရနှင့် တကွဖြစ်သော၊ နီဝရဏကင်းဆိတ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်၍လာသော နှစ်သိမ့်မှု = ဝီတိ၊ ချမ်းသာမှု = သုခရှိသော ပထမဈာန်သို့ ရောက်လျက် နေ၏။

ထိုရဟန်းသည် ထိုနိမိတ်ကို (ပထမဈာန် သမာဓိနှင့် ထိုပထမဈာန်သမာဓိ ရကြောင်းဖြစ်သော အာနာပါန ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို) အထပ်ထပ် မမှီဝဲ မပွားများ ကြိမ်ဖန်များစွာ မပြု၊ ကောင်းစွာ တည်တံ့အောင် မဆောက် တည်။

ထို ရဟန်း၏ စိတ်ဝယ် - “ငါသည် ကြံစည်မှု = ဝိတက်၊ သုံးသပ်မှု = ဝိစာရတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့် မိမိ၏ ကိုယ်တွင်းအဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ စိတ်ကို ကြည်လင်စေတတ်သော မြတ်သော စိတ်တည်ကြည်မှု = သမာဓိကို တိုးပွားစေတတ်သော ကြံစည်မှု = ဝိတက်၊ သုံးသပ်ဆင်ခြင်မှု = ဝိစာရ မရှိသော စိတ်တည်ကြည်မှု = သမာဓိ ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော နှစ်သိမ့်မှု = ပီတိ၊ ချမ်းသာမှု = သုခရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့ ရောက်၍ နေရမှု ကောင်းလေစွ”ဟု ဤသို့ အကြံ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

ထို ရဟန်းသည် ကြံစည်မှု = ဝိတက်၊ သုံးသပ်ဆင်ခြင်မှု = ဝိစာရတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့် မိမိ၏ ကိုယ်တွင်း အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ စိတ်ကို ကြည်လင်စေတတ်သော မြတ်သော စိတ်တည်ကြည်မှု = သမာဓိကို တိုးပွားစေတတ်သော ကြံစည်မှု = ဝိတက်၊ သုံးသပ်ဆင်ခြင်မှု = ဝိစာရ မရှိသော စိတ်တည်ကြည်မှု သမာဓိကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော နှစ်သိမ့်မှု = ပီတိ၊ ချမ်းသာမှု = သုခရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့ ရောက်၍ နေရန် မစွမ်းနိုင်။

ထိုရဟန်း၏ စိတ်ဝယ် - “ငါသည် ဝတ္ထုကာမ ကိလေသာကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်သည်ဖြစ်၍သာလျှင် အကုသိုလ်တရားတို့မှ ကင်းဆိတ်သည်ဖြစ်၍သာလျှင် ကြံစည်မှု = ဝိတက်၊ သုံးသပ်ဆင်ခြင်မှု = ဝိစာရနှင့် တကွဖြစ်သော နိဝရဏကင်းဆိတ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်၍လာသော နှစ်သိမ့်မှု = ပီတိ၊ ချမ်းသာမှု = သုခရှိသော ပထမဈာန်သို့ ရောက်၍ နေရမှု ကောင်းလေစွ”ဟု ဤသို့ အကြံ ဖြစ်ပြန်လေရာ၏။

ထိုရဟန်းသည် ဝတ္ထုကာမ ကိလေသာကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်သည် ဖြစ်၍သာလျှင်။ ပ။ ပထမဈာန်သို့ ရောက်၍နေရန် မစွမ်းနိုင်။

ရဟန်းတို့ . . . မိုက်မဲသော မကျွမ်းကျင်သော ကျက်စားရာ စားကျက် အကြောင်းကို သိရှိနားလည်မှု မရှိသော မညီညွတ်သော တောင်၌ လှည့်လည် ကျက်စားခြင်းငှာ မလိမ္မာသော တောင်၌ ကျက်စားသော ထို နွားမိုက်မကဲ့သို့ ဤရဟန်းကို (ပထမဈာန် ဒုတိယဈာန်ဟူသော) နှစ်ပါးစုံမှ လျှောကျ ပျက်စီးသူ နှစ်ပါးစုံမှ ယုတ်လျော့သူဟု ဆိုအပ်ပေ၏။ (အံ-၃-၂၁၆။)

ထိုသို့ မိမိရရှိထားပြီး ဖြစ်သည့် ရရင်းစာရန်ကို ဝသီဘော်နိုင်အောင် = ကျေပွန်အောင် မလေ့လာဦးဘဲ အထက်ဈာန်သို့ တက်ခြင်းငှာ အားထုတ်သော်လည်း ရရင်းစာရန်မှလည်း ယုတ်လျော့တတ်၍ အထက်ဈာန် သို့လည်း တက်ရောက်ခြင်းငှာ မတတ်ကောင်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဤယောဂါဝစရ ပုဂ္ဂိုလ်သည် ရှေးဦးစွာ ထိုရရင်း လက်ရှိ ပထမဈာန်၌သာလျှင် ငါးပါးကုန်သော အခြင်းအရာတို့ဖြင့် လေ့ကျင့်အပ် မှီဝဲအပ်ပြီးသော နိုင်နိုင်နင်းနင်း လေ့လာခြင်းရှိသည် (= ဝသီဘော်ငါးတန် နိုင်နင်းအောင် လေ့ကျင့်ခြင်း ရှိသည်) ဖြစ်လေရာ၏။

ဝသီဘော် ငါးတန်

ဝသီ — လေ့လာခြင်း၊ အလိုအားလျော်စွာ ဖြစ်ခြင်း၊ နိုင်နင်းခြင်း၊ အလိုအားလျော်စွာ ဖြစ်စေနိုင်သော သတ္တိသည် ဝသီ မည်၏။ ယင်းတို့ကား အာဝဇ္ဇနဝသီ သမာပဇ္ဇနဝသီ အဓိဋ္ဌာနဝသီ ဝုဋ္ဌာနဝသီ ပစ္စဝေက္ခဏဝသီ ဟု ငါးမျိုး ရှိကုန်၏။

၁။ အာဝဇ္ဇနဝသီ

ပထမဈာန်ကို အကြင်အကြင် အလိုရှိရာ အရပ်၌ အကြင် အကြင် အလိုရှိတိုင်းသော ဈာန်အင်္ဂါကို အကြင် အလိုရှိသမျှ ကာလပတ်လုံး ဆင်ခြင်နိုင်၏။ ဆင်ခြင်ခြင်း အာဝဇ္ဇန်း ဖြစ်ခြင်း၏ နှေးဖြည်းသည်၏ အဖြစ် သည် မရှိငြားအံ့၊ ဤသို့ တတ်နိုင်လတ်သော် အာဝဇ္ဇနဝသီ မည်၏။

ဈာန်အင်္ဂါကို ဆင်ခြင်မှု၌ နိုင်နိုင်နင်းနင်း ကျွမ်းကျွမ်းကျင်ကျင် ဆင်ခြင်နိုင်သော မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၏ သတ္တိသည် အာဝဇ္ဇနဝသီ မည်၏။

ပထမဈာန်ကို ဝင်စားပြီးလျှင် ပထမဈာန်မှ ထ၍ ရှေးဦးစွာ ပထမဈာန်၌ ပါဝင်သော ဝိတက် ဈာန် အင်္ဂါကို ဆင်ခြင်သော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်ဝယ် ဘဝင်္ဂစလန = လှုပ်သော ဘဝင်၊ ဘဝင်္ဂပစ္ဆေဒ = ဘဝင်အယဉ်ကို ဖြတ်သောဘဝင် ဖြစ်ပြီး၍ ယင်း ဘဝင်္ဂပစ္ဆေဒ နောင်တွင် ဝိတက်ကို အာရုံပြု ဆင်ခြင်သော မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ယင်းမနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၏ အခြားမဲ့၌ ဝိတက်လျှင် အာရုံရှိသည်သာလျှင် ဖြစ်ကြကုန်သော ယင်းဝိတက်ကိုပင် ဆင်ခြင်တတ်သော ပစ္စဝေက္ခဏာဇောတို့သည် ဣန္ဒြေထက်မြက်သူ ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်အား လေးကြိမ်၊ ဣန္ဒြေ မထက်လွန်းသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်အား ငါးကြိမ် လျင်မြန်စွာ စောကုန်၏။ (ခုနစ်ကြိမ် မစောတော့ ဟူလို။)

ထိုလေးကြိမ် ငါးကြိမ်သောဇောမှ နောက်၌ ဘဝင်္ဂစလန ဘဝင်္ဂပစ္ဆေဒဟု ဘဝင်နှစ်ကြိမ် ဖြစ်ပြန်ကုန်၏။ ထိုဘဝင်္ဂပစ္ဆေဒ နောင်၌ တစ်ဖန် ဝိစာရလျှင် အာရုံရှိသော ဝိစာရကို ဆင်ခြင်သော မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုနောင် ဝိစာရကိုပင် ဆက်လက်၍ အာရုံပြု ဆင်ခြင်ကုန်သော လေးကြိမ် ငါးကြိမ်သော ပစ္စဝေက္ခဏာဇောတို့သည် စောကုန်၏။ ထိုနောင် ပီတိ သုခ ဧကဂ္ဂတာတို့ကို အသီးအသီး ဆင်ခြင်သော ဝီထိ များ ဆက်ကာ ဆက်ကာ ဖြစ်ကြ၏။

ဤသို့သောနည်းဖြင့် ဈာန်အင်္ဂါ ငါးပါးတို့၌ အကြင်အခါ၌ ဈာန်အင်္ဂါမှ အခြားတစ်ပါးသော အာရုံတို့ကို အာရုံမပြုဘဲ ဈာန်အင်္ဂါတို့ကိုသာ ဆက်ကာ ဆက်ကာ ဆက်တိုက် အာရုံပြုနေခြင်းကြောင့် ဝိသဘာဝအာရုံတို့ဖြင့် အခြားမရှိသော စိတ်ကို စေလွှတ်ခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်၏။ ဤသို့ ဆင်ခြင်ရာဝယ် ဈာန်အင်္ဂါ အသီးအသီးကို ဆင်ခြင်သော ဝီထိတစ်ခုနှင့် တစ်ခု အကြားဝယ် ဘဝင်အပို များစွာ မဖြစ်တော့ဘဲ မဖြစ်လျှင် မပြီးနိုင်သော ဘဝင်္ဂစလန ဘဝင်္ဂပစ္ဆေဒလောက်သာ ဖြစ်တော့၏။ ဈာန်အင်္ဂါကို ဆင်ခြင်မှု၌ ဤမျှလောက် လျင်မြန်ထက်မြက်သော စွမ်းရည်သတ္တိရှိသည့်အခါ ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်အား အာဝဇ္ဇနဝသီသည် ပြီးစီး ပြည့်စုံသည် မည်ပေသည်။

အထွတ်အထိပ်သို့ ရောက်နေသော ဘဝင်နှစ်ကြိမ် ခြား၍ လေးကြိမ်သော ပစ္စဝေက္ခဏာဇောရှိသော ဤဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အာဝဇ္ဇနဝသီကိုကား မြတ်စွာဘုရား၏ ရေမီးအစုံ စသော တန်ခိုး ပြာဋိဟာကို ပြတော်မူရာ အခါ၌ ရရှိအပ်ပေသည်။ ဘုရားရှင်မှ တစ်ပါးသော အရှင်သာရိပုတ္တရာ စသည့် သူတော်စင်တို့အားမူလည်း ဤသို့သဘောရှိသော ထထကြွကြွ အလွန်ကြောင့်ကြပြု၍ အာဝဇ္ဇနဝသီကို ဖြစ်စေသော ကာလ၌ ရရှိနိုင်ပေသည်။ ဘုရားရှင်မှတစ်ပါးသော သာဝကတို့၏ ထိုအာဝဇ္ဇနဝသီသည်လည်း အလွန်တိုတောင်းလှ၏။ နည်းပါးသော အချိန်ကာလ ရှိ၏။ ဘုရားရှင်၏ ရေမီး အစုံ အစုံစသော တန်ခိုး ပြာဋိဟာကို ပြတော်မူရာအခါ၌ကဲ့သို့ အလွန်ရှည်ကြာသော အစဉ်ရှိသည်ကား မဟုတ်ပါပေ။ ထို့ကြောင့် ထိုရေမီး အစုံ အစုံ စသော တန်ခိုးပြာဋိဟာကို သာဝကတို့နှင့် မဆက်ဆံဟူ၍ မိန့်ဆိုတော်မူအပ်ပေသည်။ ဘဝင် နှစ်ကြိမ် ခြားခြင်းရှိသော လေးကြိမ်သော ဇောရှိသော ဤဆိုအပ်ပြီးသော အာဝဇ္ဇနဝသီထက် အထူးသဖြင့် လျင်မြန်သော အာဝဇ္ဇနဝသီ မည်သည်ကား လောက၌ မရှိကောင်းတော့ပေ။ ထိုမျှလောက် မမြန်ဘဲ ဘဝင်အနည်းငယ် အပိုခြား၍ ဆက်ကာဆက်ကာ ဆင်ခြင်နိုင်လျှင်လည်း အာဝဇ္ဇနဝသီဟုပင် ဆိုထိုက်ပါ၏။ ဆိုလိုရင်းကား ဈာန်အင်္ဂါကို အမြန်ဆုံး ဆင်ခြင်နိုင်သော မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၏ သတ္တိကိုပင် အာဝဇ္ဇနဝသီဘော်ဟု ဆိုလိုသည်။

(ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၄၉-၁၅၀။ မဟာဋီ-၁-၁၇၈-၁၇၉။ သင်္ဂြိုဟ်ဘာသာဋီကာ-၅၆၅-၅၆၆။)

၂။ သမာပဇ္ဇနဝသီ

ပထမဈာန်ကို အကြင် အကြင် အလိုရှိရာ အရပ်၌ အကြင် အကြင် အလိုရှိတိုင်း အကြင် အကြင် အလိုရှိသမျှ ကာလပတ်လုံး ဝင်စားနိုင်၏။ ဝင်စားခြင်း၏ နှေးဖြည်းသည်၏ အဖြစ်သည် မရှိအံ့။ ဤသို့ တတ်စွမ်းနိုင်လတ်သော် သမာပဇ္ဇနဝသီ မည်၏။

ဈာန်ကို ဝင်စားလိုသောဆန္ဒ ဖြစ်ပေါ်လာလျှင် ဖြစ်ပေါ်ပြီးနောက် ဘဝင်အပို မကျတော့ဘဲ ဘဝင်စလန၊ ဘဝင်ပစ္ဆေဒ၊ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ ပရိကံ၊ ဥပစာ၊ အနုလုံ၊ ဂေါတြဘု ဖြစ်၍ အလိုရှိသမျှ ဈာန်ဇောစိတ်များစွာကို ဖြစ်စေနိုင်ခြင်းသည် သမာပဇ္ဇနဝသီ မည်၏။

ဈာန်ကို ရအပ်သည်နှင့် ထပ်တူထပ်မျှ ယှဉ်ဖက် သမ္ပယုတ်တရားနှင့် တကွသော ဈာန်သို့ ကောင်းစွာ ရောက်ရှိနေခြင်းသည် သမာပဇ္ဇန = ဈာန်ကို ဝင်စားခြင်း မည်၏။ ဈာန်နှင့် ပြည့်စုံနေသည်၏ အဖြစ်ကို ဆိုလိုပေသည်။

အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန် ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး၏ နန္ဒောပနန္ဒ နဂါးမင်းကို ဆုံးမရာအခါ၌ကဲ့သို့ ဈာန်ကို ဝင်စားခြင်းငှာ အလိုရှိသောဆန္ဒ ဖြစ်ပေါ်ပြီးသည်၏ အခြားမဲ့၌ ဘဝင်စလန ဘဝင်ပစ္ဆေဒ ဟူသော နှစ်ချက်သော ဘဝင်ဖြစ်ကုန်လတ်သော် ဘဝင်အယဉ်ကို ဖြတ်ပြီးနောက် ဖြစ်ပေါ်လာသော မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၏ အခြားမဲ့၌ လျင်မြန်စွာ ဈာန်ကို ဝင်စားခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်သည်၏အဖြစ်သည် သမာပဇ္ဇနဝသီ မည်၏။ ဤကား တန်ခိုးပြရာ ကာလ စသည်၌ အရေးတကြီး ဝင်စားနိုင်သော အလွန်ထက်မြက်သူ ဉာဏ်ကြီးရှင်တို့၏ စွမ်းအင်သတ္တိထူးကြီး ပေတည်း။ ထိုမျှလောက် မမြန်ဘဲ ဘဝင်အပို အနည်းငယ် ကျသော်လည်း သမာပဇ္ဇနဝသီဟု ဆိုထိုက်သည် သာတည်း။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၄၉-၁၅၀။ မဟာဇီ-၁-၁၇၉။ သင်္ဂြိုဟ်ဘာသာဋီကာ-၅၆၆။)

လျင်မြန်မှု စွမ်းအင်

လျင်မြန်မှု စွမ်းအင်ဟူရာဝယ် ဈာန်ကို ဝင်စားခြင်းငှာ အလိုရှိသည်၏ အခြားမဲ့၌ ဘဝင်စလန ဘဝင်ပစ္ဆေဒ အမည်ရသော ဘဝင်နှစ်ကြိမ်တို့သည် ဖြစ်ကုန်ပြီးလတ်သော် ဘဝင်ကို ဖြတ်၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၏ အခြားမဲ့၌ ဈာန်ဇောအစဉ်ကို ဖြစ်စေခြင်း = ဈာန်ကို ဝင်စားခြင်းသည် လျင်မြန်စွာ ဈာန်ကို ဝင်စားခြင်း ငှာ စွမ်းနိုင်သည်၏အဖြစ် မည်၏။ အထွတ်အထိပ်သို့ ရောက်သော ဤ သမာပဇ္ဇနဝသီကိုလည်း ဘုရားရှင်၏ တရားတော်ကို ဟောတော်မူရာအခါ၌ ရအပ်ပေသည်။ ယင်းဝသီကိုပင် ရည်ရွယ်တော်မူ၍ ဤသို့ ဟောကြားတော်မူ၏။ —

“အဂ္ဂိဝေဿန အနွယ်၌ ဖြစ်သော တကာတော် သစ္စကပရိဗိုဇ် . . . ထိုသို့ တရားဟောနေသော ငါဘုရားသည် ထိုတရားစကား၏ အဆုံး၌ပင်လျှင် ငါဘုရားရှင်၏ အခါခပ်သိမ်း နေထိုင်ကြောင်းဖြစ်သော ထိုရှေးဖြစ်သော အရဟတ္တဖိုလ်သမာဓိ၏ အာရုံဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်၌သာလျှင် စိတ်ကို ကောင်းစွာ တည်စေ၏။ ကောင်းစွာ နေစေ၏။ အာရုံတစ်ခုတည်း ရှိမှုကို ပြု၏။ ကောင်းစွာ အညီအညွတ်ထား၏။ ယင်းသို့သော ထားခြင်းဖြင့် အမြဲတမ်းလိုပင် နေထိုင်ပါ၏။” (မ-၁-၃၁၆။)

ဤဘုရားရှင်၏ သမာပဇ္ဇနဝသီထက် သာလွန်လျင်မြန်သော သမာပဇ္ဇနဝသီ မည်သည် မရှိပေ။ တစ်ချိန် အရှင်သာရိပုတ္တရာ မထေရ်မြတ်ကြီးသည် လသာသော ညတစ်ညဝယ် ကပေါတချောက်၌ သီတင်းသုံးတော်မူလျက် သမာပတ်ကို ဝင်စားနေတော်မူ၏။ ထိုအခါဝယ် ခေါင်းရိတ်ပြီးစ ဖြစ်သဖြင့် ခေါင်းပြောင်လျက်ရှိသော

အရှင်သာရိပုတ္တရာ ကိုယ်တော်မြတ်၏ ဦးထိပ်ထက်၌ နန္ဒဘီလူးသည် တောင်ထွတ်ကြီးကိုသော်လည်း ပြိုကွဲစေခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်သော ပုတ်ခတ်ခြင်းကို ပေးခဲ့၏။ “သမာပတ်မှ ထသည်နှင့် ညီမျှသောကာလ၌ ထလျှင် ထခြင်း ထိုနန္ဒဘီလူးက ပုတ်ခတ်ခြင်းကို ပေးအပ်၏”ဟု သုတ္တန်ဆောင် မထေရ်တို့ကား ဆိုတော်မူကြကုန်၏။ ဤအရှင်သာရိပုတ္တရာ၏ သမာပဇ္ဇနဝသီသည်လည်း ဤအရာ၌ ထုတ်ပြထိုက်သော သာဓကတစ်ရပ်ပင် ဖြစ်ပေသည်။ (မဟာဋီ-၁-၁၇၉။)

၃။ အဓိဋ္ဌာနဝသီ

လက်ဖျစ် တစ်တွက် အတိုင်းအရှည်ရှိသော ခဏပတ်လုံးလည်းကောင်း၊ လက်ဖျစ်ဆယ်တွက် အတိုင်းအရှည်ရှိသော ခဏပတ်လုံးလည်းကောင်း၊ တစ်နာရီ၊ တစ်နံနက်၊ တစ်ရက် စသည်ဖြင့် မိမိ အလိုရှိသမျှ ကာလပတ်လုံးလည်းကောင်း ပိုလည်း မပိုရ၊ လိုလည်း မလိုရအောင် ဝင်စားလိုရာ အချိန်စေ့အောင် ရေကာတာရိုးသည် ရေကို တားထားသကဲ့သို့ ဘဝင်အယဉ်ကို တားဆီး၍ ဈာန်ဇောစိတ်အစဉ်ကို တည်တံ့အောင် ထားခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်သော သတ္တိသည် **အဓိဋ္ဌာနဝသီ** မည်၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၀။ မဟာဋီ-၁-၁၈၀။)

၄။ ဝုဋ္ဌာနဝသီ

အလားတူပင် လက်ဖျစ်တစ်တွက် အတိုင်းအရှည်ရှိသော ကာလပတ်လုံးလည်းကောင်း၊ လက်ဖျစ်ဆယ်တွက် အတိုင်းအရှည်ရှိသော ကာလပတ်လုံးလည်းကောင်း တစ်နာရီ၊ တစ်နံနက်၊ တစ်ရက် စသည်ဖြင့် မိမိတို့အလိုရှိသမျှ ကာလပတ်လုံးလည်းကောင်း တစ်ခဏမျှ ခပ်တိုတို ဝင်စားလိုလျှင် ခပ်တိုတို ဝင်စား၍ ကြာရှည်စွာ ဝင်စားလိုလျှင် ကြာရှည်စွာ ဝင်စား၍ ရည်မှန်းထားသော အချိန်ကာလကို ပိုလည်း မပိုရ လိုလည်း မလိုရအောင် ဈာန်ဇောစိတ်အစဉ်မှ လျင်မြန်စွာ ထခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်သော သတ္တိသည် **ဝုဋ္ဌာနဝသီ** မည်၏။

ဈာန်စိတ်ချည်း ဆက်၍ ဖြစ်နေခြင်းကို ဈာန်ဝင်စားသည်ဟု ခေါ်၍ ဈာန်ဇော စိတ်အစဉ် ပြတ်၍ ဘဝင်စိတ် ဖြစ်ပေါ်လာမှုကို ဈာန်မှ ထသည်ဟု ခေါ်၏။ ဤနှစ်ပါးသော ဝသီဘော်တို့တွင် ဤမျှလောက်သော ခဏပတ်လုံးသာလျှင် ဈာန်ကို (= ဈာန်ဇောစိတ်အစဉ်ကို) ထားအံ့ တည်စေအံ့ဟု ဈာန်မဝင်စားမီ ရှေး၌ ဖြစ်သော ပရိကံ၏ အစွမ်းဖြင့် အဓိဋ္ဌာန် = ပရိကံပြုသည့်အတိုင်း တည်စေခြင်း၌ စွမ်းနိုင်သည်၏ အဖြစ်သည် အဓိဋ္ဌာနဝသီ မည်သကဲ့သို့ အလားတူပင် ဤမျှလောက်သော ခဏပတ်လုံးသာလျှင် ဈာန်နှင့် ပြည့်စုံသည်ဖြစ်၍ ဈာန်မှ ထအံ့ဟု ဈာန်မဝင်စားမီ ရှေး၌ ဖြစ်သော ပရိကံ၏ အစွမ်းဖြင့် ဈာန်မှ ထခြင်း၌ စွမ်းနိုင်သည်၏ အဖြစ်သည် ဝုဋ္ဌာနဝသီ မည်၏ဟု သိရှိပါလေ။ ထိုအဓိဋ္ဌာနဝသီ ဝုဋ္ဌာနဝသီ နှစ်ပါးကို ထင်ရှားပြခြင်းငှာ အရှင်ဗုဒ္ဓရက္ခိတမထေရ်၏ ဝတ္ထုကို ဆိုခြင်းငှာ သင့်လှပေ၏။

ထို အရှင်ဗုဒ္ဓရက္ခိတသည် ပဉ္စင်းဖြစ်သည်မှ ရှစ်ဝါအရတွင် အရှင်မဟာမဟိန္ဒမထေရ် ကောင်းကင်မှ သက်ကျရာ သရက်ပင်ရောက်သော ကုန်း၌ မဟာရောဟဏဂုတ္တမထေရ်မြတ်ကြီးအား သူနာပြုစုရန် အလို့ငှာ ကြွရောက်တော်မူလာကြကုန်သော သုံးသောင်းကုန်သော တန်ခိုးရှိသော အရှင်တို့၏ အလယ်၌ နေလျက် ရောဟဏဂုတ္တမထေရ်မြတ်ကြီးအား ယာဂု ဆက်ကပ်လာသော အလုပ်အကျွေး နဂါးမင်းကို သုတ်ယူအံ့ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ကောင်းကင်မှ ဆင်းသက်ယုံသန်း ပြေးလာသော ဂဠုန်မင်းကို မြင်၍ ထိုခဏ၌ပင်လျှင် တောင်ကို ဖန်ဆင်း၍ နဂါးမင်းကို မောင်း၌ကိုင်၍ ထို မိမိ ဖန်ဆင်းထားသော တောင်ခေါင်းအတွင်းသို့ ဝင်သွားတော်မူ၏။ ကောင်းကင်မှ ပြေးဆင်းလာသော ဂဠုန်မင်းသည် ထို ဖန်ဆင်းထားသော တောင်၌ ရင်ဘတ်ဖြင့် ပုတ်ခတ်ခြင်းကို ပေးပြီး၍ (ရင်ဘတ်နှင့် တောင်ကြီးကို ဆောင့်မိလျက်) ထွက်ပြေးရလေ၏။ ထိုအခါ မဟာ

ရောဟဏဂုတ္တ မထေရ်ကြီးက “ငါ့ရှင်တို့ . . . ဗုဒ္ဓရက္ခိတသည် အကယ်၍ မရှိအံ့၊ ငါတို့အားလုံးသည် ကဲ့ရဲ့ထိုက်သူတို့ ဖြစ်ကြရကုန်အံ့”- ဟု ဆိုတော်မူ၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၀။)

အကြင် အဘိညာဏ်စိတ်ဖြင့် တောင်ကို ဖန်ဆင်းလေရာ၏။ ထို အဘိညာဏ်စိတ်သည်ကား တစ်ကြိမ်သည်သာလျှင် ဖြစ်သည်ကား မှန်၏။ သို့သော်လည်း အဘိညာဏ်၏ အခြေပါဒက ဖြစ်သော ဈာန်ကိုသာ၍ လျင်မြန်စွာ ထားခြင်းကိုလည်းကောင်း၊ ထိုဈာန်မှ ထခြင်းကိုလည်းကောင်း ဤအရာ၌ သက်သေအဖြစ် ဤဝတ္ထုကို ထုတ်ဆောင်ပြခြင်း ဖြစ်၏ဟု မှတ်ပါ။ ထိုကဲ့သို့ ဈာန်စိတ်ကို လျင်မြန်စွာ ထားနိုင်သော အဓိဋ္ဌာနဝသီ၊ ဈာန်မှ လျင်မြန်စွာ ထနိုင်သော ဝုဋ္ဌာနဝသီဟူသော ဝသီဘော် နှစ်ပါးကို အထူးနိုင်နင်းတော်မူသော အရှင်ဗုဒ္ဓရက္ခိတသာ မရှိခဲ့ပါ။ သုံးသောင်း အတိုင်းအရှည် ရှိကုန်သော ဤမျှလောက်ကုန်သော တန်ခိုးရှင်တို့သည် အလုပ်အကျွေးတစ်ဦး ဖြစ်သော နဂါးကို ဂဠုန်ဘေးရန်မှ စောင့်ရှောက်ခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်ကုန်ဟု ကဲ့ရဲ့ထိုက်သည် ဖြစ်ကုန်ရာ၏။ (မဟာဋီ-၁-၁၈၀။)

၅။ ပစ္စဝေက္ခဏာဝသီ

ပစ္စဝေက္ခဏာဝသီ ပန အာဝဇ္ဇနဝသီယာ ဧဝ ဝုတ္တာ။ ပစ္စဝေက္ခဏာဝနာနေဝ ဟိ တတ္ထ အာဝဇ္ဇနာနန္တရာနီတိ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၀။)

အာဝဇ္ဇနာနန္တရာနီတိ အာဝဇ္ဇနဝသီဘာဝါယ ယထာက္ကမံ ဝိတက္ကာဒိနံ ဈာန်ဂီနံ အာဝဇ္ဇနာယ ပရတောယာနိ ဇေနာနိ ပဝတ္တာနိ၊ တာနိ တေသံ ပစ္စဝေက္ခဏာနိ။ ယဒဂ္ဂေန အာဝဇ္ဇနဝသီ သိဒ္ဓိ၊ တဒဂ္ဂေန ပစ္စဝေက္ခဏာဝသီ သိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ (မဟာဋီ-၁-၁၈၀။)

ဈာန်အင်္ဂါတို့ကို ဆင်ခြင်တတ်သော မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၏ နောက်၌ ပစ္စဝေက္ခဏာဇောများ ဆက်၍ စော၏။ ယင်း ပစ္စဝေက္ခဏာဇောတို့သည်လည်း ဈာန်အင်္ဂါတို့ကိုပင် ဆက်လက်၍ ဆင်ခြင်ကြ၏။ ဈာန်အင်္ဂါတို့ကို ဆင်ခြင်တတ်သော ယင်း ပစ္စဝေက္ခဏာဇောတို့၏ စွမ်းအင်သတ္တိကို ပစ္စဝေက္ခဏာဝသီဟု ခေါ်ဆိုပေသည်။ ဈာန်အင်္ဂါတို့ကို ဆင်ခြင်သော ပစ္စဝေက္ခဏာဝသီတို့၏ တစ်စိတ်နှင့် တစ်စိတ် အကြားဝယ် ဘဝင်များစွာ မခြားဘဲ ဆက်ကာ ဆက်ကာ ဆင်ခြင်နိုင်သော သတ္တိတည်း။ ထို့ကြောင့် အာဝဇ္ဇနဝသီဘော် ပြီးစီး အောင်မြင်လျှင် ပစ္စဝေက္ခဏာဝသီဘော်လည်း ပြီးစီးအောင်မြင်တော့သည်သာဟု သိရှိပါလေ။ ဈာန်အင်္ဂါတို့ကို အမြန်ဆုံး ဆင်ခြင်တတ်သော မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၏ စွမ်းအင်သတ္တိကို အာဝဇ္ဇနဝသီဟုလည်းကောင်း၊ ဈာန်အင်္ဂါတို့ကို အမြန်ဆုံး ဆင်ခြင်တတ်သော ပစ္စဝေက္ခဏာဇော၏ စွမ်းအင်သတ္တိကို ပစ္စဝေက္ခဏာဝသီဟုလည်းကောင်း နှစ်မျိုး ခွဲခြားထားသည်ဟု မှတ်ပါ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၀။ မဟာဋီ-၁-၁၈၀။)

ကျေးဇူးတော်ရှင် လယ်တီဆရာတော်ဘုရားကြီးကား ကမ္မဋ္ဌာန်းကျမ်းကြီးတွင် —

“ဈာန်အင်္ဂါတို့ကို ဆင်ခြင်ပြီးလျှင် တစ်ပန် ဈာန်ကို အလျင်အမြန် ဝင်စားဖို့ရန် ဈာန်အင်္ဂါတို့ကို ဆင်ခြင်သော ပစ္စဝေက္ခဏာဇောတွေကို ခုနစ်ကြိမ်လောက် များစွာ မပြစ်စေဘဲ လေးကြိမ် ငါးကြိမ်မျှလောက်သာ ကျစေနိုင်မှုကို ပစ္စဝေက္ခဏာဝသီဟု ခေါ်သည်” - ဟု ဤသို့ မိန့်ဆိုထားတော်မူပေသည်။

(ကမ္မဋ္ဌာန်းကျမ်းကြီး - ၄၅။)



ဒုတိယဇ္ဈာနကထာ

ဤဝသီငါးတန်တို့၌ လေ့ကျက်အပ်ပြီး လေ့လာအပ်ပြီး နိုင်နင်းပြီးသော ဝသီရှိသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ် သည် နိုင်နိုင်နင်းနင်း လေ့လာထားအပ်ပြီးသော ပထမဈာန်မှ ထ၍ —

“အယံ သမာပတ္တိ အာသန္နနိဝရဏပစ္စတ္တိကာ၊ ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဩဠာရိကတ္တာ အင်္ဂဒုဗ္ဗလာ”
(ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၀။)

၁။ ဤပထမဈာန် သမာပတ်သည် နီးကပ်သော နိဝရဏ ရန်သူ ရှိ၏။

၂။ ဝိတက် ဝိစာရတို့၏ ရုန့်ရင်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အားနည်းသော ဈာန်အင်္ဂါရှိ၏ဟု ထိုပထမဈာန်၌ အပြစ်ကို မြင်အောင်ကြည့်၍၊

၃။ ဒုတိယဈာန်ကို (ပထမဈာန်ထက် ပို၍) ငြိမ်သက်သော တရားဟု နှလုံးသွင်း၍၊

၄။ ပထမဈာန်၌ လိုချင်ငဲ့ကွက် တသက်သက် ရှိခြင်းကို ကုန်ခန်းစေ၍ —

ဒုတိယဈာန်ကို ရရှိခြင်းငှာ ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်း အာနာပါနဿတိသမာဓိဘာဝနာမှုကို ပြုလုပ်အပ်၏။
(ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၀။)

နိဝရဏရန်သူ — နိဝရဏရန်သူတို့ကား ပထမဈာန်၏ ဥပစာရသမာဓိအခိုက်၌ ဝိက္ခမ္ဘန = ခွာထားသည့် အနေဖြင့် ကွာကျသွားကြ၏။ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကို အာရုံပြု၍ အာနာပါနဿတိသမာဓိကို ထူထောင် လာရာ ပထမဈာန်သို့ ဆိုက်လုနီးဖြစ်သည့် ဥပစာရသမာဓိနယ်မြေသို့ ရောက်ရှိပါမှ နိဝရဏတရားတို့ ငြိမ်း အေး သွားကြခြင်း ဖြစ်၏။ ပထမဈာန်နှင့် ပထမဈာန်၏ ဥပစာရသမာဓိကား အလွန်နီးကပ်လျက် ရှိသဖြင့် ဥပစာရသမာဓိသို့ ဆိုက်ပါမှ ကွာကျသွားသော နိဝရဏရန်သူနှင့် နီးကပ်လျက်ပင် ရှိပေသည်။

ဝိတက်-ဝိစာရ — ဝိတက်ကား အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံပေါ်သို့ ဘာဝနာစိတ်ကို ရှေးရှု တင်ပေး ခြင်းသဘော၊ ဝိစာရကား အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို ထပ်ကာ ထပ်ကာ သုံးသပ် ဆင်ခြင်ခြင်းသဘော ဖြစ်သဖြင့် ငြိမ်သက်မှု သမာဓိစွမ်းအင်ကို အလိုရှိသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်အဖို့ ထိုအာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံပေါ်သို့ ဘာဝနာစိတ်ကို ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း ထိုအာရုံကို သုံးသပ်နေခြင်းတို့မှာ ရုန့်ရင်း ကြမ်းတမ်း သော စိတ်အမူအရာ တစ်မျိုး ဖြစ်နေ၏။ အကယ်၍ ဘာဝနာစိတ်ကို ထိုကဲ့သို့ တင်မပေးရဘဲ ဘာဝနာအာရုံကို ထိုကဲ့သို့ မသုံးသပ်ရဘဲ ဘာဝနာအာရုံ၌ ဘာဝနာစိတ်သည် ငြိမ်ဝပ်စွာ ကပ်၍ တည်နေပါက ပို၍ ကောင်းမည်ဟု နှလုံးပိုက်၍ ဝိတက် ဝိစာရတို့၏ ရုန့်ရင်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အားနည်းသော ဈာန်အင်္ဂါရှိသော ပထမဈာန်ကို အလိုမရှိသော စိတ်ထား၊ ပို၍ငြိမ်သက်သော ဒုတိယဈာန်ကို အလိုရှိသော စိတ်ထားဖြင့် အာနာပါနပဋိဘာဂ နိမိတ် အာရုံကိုပင် အာရုံယူ၍ အာနာပါနဿတိသမာဓိဘာဝနာကို ဆက်လက်ပွားများရမည်ဟု ဆိုလိုပေသည်။

ဒုတိယဈာန်သို့ — ထိုသို့ အားထုတ်လတ်သော် ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်အား အကြင်အခါ၌ ပထမဈာန်မှ ထ၍ သတိနှင့် ပြည့်စုံသည်ဖြစ်၍ သမ္ပဇင်ဉာဏ်နှင့် ပြည့်စုံသည်ဖြစ်၍ ဈာန်အင်္ဂါတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ရှေးရှုသက်၍ ဆင်ခြင်စဉ် ဝိတက် ဝိစာရတို့သည် ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသောအားဖြင့် ထင်လာကုန်၏။ ပီတိ သုခ စိတ္တေကဂ္ဂတာ တို့သည် ငြိမ်သက်သော သဘောအားဖြင့် ထင်လာ၏။ ထိုအခါ၌ ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော ဈာန်အင်္ဂါကို ပယ်ခြင်း ငှာလည်းကောင်း၊ ငြိမ်သက်သော ဈာန်အင်္ဂါကို ရရှိခြင်းငှာလည်းကောင်း ထိုအာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံကို ပင်လျှင် အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် နှလုံးသွင်းနေသော ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်ဝယ် - “ယခုအခါ၌ ဒုတိယ ဈာန်သည် ဖြစ်ပေတော့လတ္တံ့”ဟု ပြောဆိုသင့်သော ဇောဝါရ၌ ဘဝင်အယဉ်ကို ဖြတ်၍ ထိုအာနာပါနပဋိဘာဂ

နိမိတ် အာရုံကိုပင် အာရုံပြု၍ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကို ဆင်ခြင်တတ်သော မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုနောက် ထို အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံ၌ပင်လျှင် ဣန္ဒြေ ထက်မြက်သူအား လေးကြိမ်မူလည်း ဖြစ်ကုန်သော ဣန္ဒြေ မထက်လွန်းသူအား ငါးကြိမ်မူလည်း ဖြစ်ကုန်သော ဇောတို့သည် စောကုန်၏။ ယင်းလေးကြိမ် ငါးကြိမ်သော ဇောတို့တွင် နောက်ဆုံး၌ဖြစ်သော တစ်ခုသော လေးကြိမ်မြောက်ဇောသည် သို့မဟုတ် ငါးကြိမ်မြောက်ဇောသည် ဒုတိယဈာန်ရှိသော ရူပါဝစရဈာန်ဇောတည်း။ အဆုံးဇောမှ ကြွင်းကုန်သော သုံးကြိမ်လေးကြိမ်သော ဇောတို့သည်ကား ပထမဈာန်၌ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်း ပရိကံ ဥပစာ အနုလုံ ဂေါတြဘုဟူသော သို့မဟုတ် ဥပစာ အနုလုံ ဂေါတြဘုဟူသော အမည်ထူး ရှိသည်သာလျှင် ဖြစ်ကုန်သော ကာမာဝစရဇောတို့ ဖြစ်ကြကုန်၏။

ဤမျှလောက်သော ဘာဝနာအစဉ်ဖြင့် ဤယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ဝိတက် ဝိစာရတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့် မိမိတို့၏ ကိုယ်တွင်းအဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ ဖြစ်သော စိတ်ကို ကြည်လင်စေတတ်သော စိတ်၏ မြတ်သောတည်ကြည်မှု သမာဓိကို ပွားစေတတ်သော ဝိတက် မရှိသော ဝိစာရ မရှိသော ပထမဈာန်သမာဓိကြောင့် ဖြစ်သော (သို့မဟုတ် မိမိနှင့် အတူယှဉ်ဖက် သမ္ပယုတ်သမာဓိကြောင့် ဖြစ်သော) နှစ်သက်ခြင်း ပီတိ၊ ချမ်းသာခြင်း သုခရှိသော ဒုတိယဈာန်ကို ပြည့်စုံစေ၍ (ဒုတိယဈာန်သို့ ကပ်ရောက်၍) နေထိုင်ပေ၏။ ဤသို့လျှင် ဤယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ဝိတက် ဝိစာရဟူသော ပယ်အပ်သော နှစ်ပါးသော ဈာန်အင်္ဂါရှိသော၊ ပီတိ သုခ ဧကဂ္ဂတာဟူသော သုံးပါးသော ဈာန်အင်္ဂါနှင့် ပြည့်စုံသော၊ သုံးပါးအပြားရှိသော ကောင်းခြင်းဂုဏ်ရှိသော၊ ဆယ်ပါးသော လက္ခဏာနှင့် ပြည့်စုံသော အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်လျှင် အာရုံရှိသော ဒုတိယဈာန်ကို ရရှိအပ်သည် ဖြစ်ပေသတည်း။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၀-၁၅၁။)

ဝိတက် ဝိစာရ ချုပ်ငြိမ်းမှု

ပရမတ္ထဓမ္မသဘာဝတို့ကား ဖြစ်ပြီးလျှင် ပျက်ရိုးဓမ္မတာ ရှိသောကြောင့် ပထမဈာန်အတွင်းရှိ ပရမတ္ထဓမ္မတို့သည် ပထမဈာန်အတွင်း၌ပင် ပျက်သွားကြ၏။ ဒုတိယဈာန်သို့ တိုင်အောင် ဆက်လက်၍ ဖြစ်နေကြသည်တည်တံ့ခိုင်မြဲနေကြသည်ကား မဟုတ်ကုန်။ သို့အတွက် ထိုဒုတိယဈာန်၌ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကို အာရုံယူ၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော ပထမဈာန် နာမ်တရား (၃၄) ဟူသော နာမ်တရားအားလုံးတို့သည်ပင် အကယ်၍ကား မရှိကြလေကုန်။ မှန်ပေသည် — ပထမဈာန်အတွင်း၌ တည်ရှိကုန်သော ဖဿ စသော (၃၄)မျိုးသော နာမ်တရားတို့ကား တစ်ပါးတခြားတည်း။ ဒုတိယဈာန်အတွင်း၌ တည်ရှိကုန်သော (၃၂)လုံးသော ဖဿ စသော တရားတို့ကား သီးသန့် တစ်ပါးတခြားသာတည်း။ စိတ္တက္ခဏာချင်း မတူကြသဖြင့် သီးသန့်စီ ဖြစ်ကြကုန်၏။ ဒုတိယဈာန်ဖြစ်ခိုက်၌ ပထမဈာန်နာမ်တရားတို့သည် ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် = ဖြစ်-တည်-ပျက် သဘောအရ သက်တမ်းစေ့၍ ချုပ်ပျက်သွားကြပြီး ဖြစ်သဖြင့် ထိုသို့ပင် ထင်ရှားမရှိသော်လည်း ရုန့်ရင်း ရုန့်ရင်းသော ဈာန်အင်္ဂါကို ကျော်လွှား လွန်မြောက်သွားခြင်းကြောင့် ပထမဈာန်မှ တစ်ပါးကုန်သော ဒုတိယဈာန် စသည်တို့ကို ရရှိခြင်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်၏ဟူသော ဤကဲ့သို့သော အနက်သဘောကို ထင်ရှားပြခြင်းငှာ — **ဝိတက္ကဝိစာရာနုပုဿမာ = ဝိတက် ဝိစာရတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့်** - ဟူ၍ ဤသို့ ဘုရားရှင် ဟောကြားတော်မူအပ်ပေသည်။ ဝိတက် ဝိစာရနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော တရားတို့၏လည်း ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့်ဟူ၍ ဟောတော် မမူအပ်ဟု သိရှိပါလေ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၁။)

သဒ္ဓါ နှင့် သမာဓိ

ဤဒုတိယဈာန်၌ - အဇ္ဈတ္တ သမ္ပသာဒနံ စေတသော ဧကောဒိဘာဝံ (မ-၁-၈၉။) - စသည်ဖြင့် မိမိ၏ ကိုယ်တွင်းအဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ စိတ်ကို ကြည်လင်စေတတ်သော သဒ္ဓါတရားနှင့် မွန်မြတ်သော စိတ်တည်ကြည်မှု သမာဓိ ရှိမှုကို အထူးပြု၍ ဘုရားရှင် ဟောကြားထားတော်မူခဲ့၏။

ဤအရာ၌ မေးမြန်းဖွယ်ကား ဤသို့ ဖြစ်၏။ ဤကဲ့သို့သော စိတ်ကို ကြည်လင်စေတတ်သော သဒ္ဓါ တရားနှင့် ဧကောဒိ အမည်ရသော မွန်မြတ်သော စိတ်တည်ကြည်မှု သမာဓိတရားသည် ပထမဈာန်၌လည်း ရှိသည်ပင် မဟုတ်ပါလား၊ အဘယ်ကြောင့် ဤဒုတိယဈာန်ကိုသာလျှင် သမ္ပသာဒန = စိတ်ကို ကြည်လင်စေ တတ်သော သဒ္ဓါတရား ရှိ၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ စေတသော ဧကောဒိဘာဝ = မွန်မြတ်သော စိတ်တည်ကြည် မှု သမာဓိကို တိုးပွားစေတတ်၏ဟူ၍လည်းကောင်း ဟောကြားတော်မူအပ်ပါသနည်းဟု မေးမြန်းဖွယ် ရှိ၏။ အဖြေမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

ဤပထမဈာန်သည် ဝိတက် ဝိစာရတို့၏ လှုပ်ချောက်ချားခြင်း လောက်လက်ခတ်ခြင်းကြောင့် လှိုင်းတံပိုး ငယ် လှိုင်းတံပိုးကြီးတို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော ရေကဲ့သို့ ကောင်းစွာ ကြည်လင်သည်ကား မဖြစ်သေး။ ထို့ကြောင့် ပထမဈာန်၌ သဒ္ဓါတရား ရှိသော်လည်း သမ္ပသာဒန = စိတ်ကို ကြည်လင်စေတတ်၏ဟူ၍ ဘုရားရှင် ဟော တော် မမူအပ်ပေ။ ဆိုအပ်ပြီးသော စိတ်၏ ကောင်းစွာ မကြည်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော အကြောင်းကြောင့် လည်းကောင်း၊ ဆိုအပ်ပြီးသည်သာဖြစ်သော ဝိတက် ဝိစာရတို့၏ လောက်လက်ခတ်ခြင်း ချောက်ချားခြင်း ဟူ သော အကြောင်းကြောင့်လည်းကောင်း သဒ္ဓါနှင့် ပညာတို့၏ ညီမျှမှု ဝီရိယ၏ သမာဓိနှင့် ညီမျှမှု ရှိခဲ့သော် (ပျစ်ချွေသော ရေ၌ ငါးကဲ့သို့) ဤပထမဈာန်၌ သမာဓိသည်လည်း ကောင်းစွာ ထင်ရှားသည် မဖြစ်၊ ထို့ကြောင့် ဧကောဒိဘာဝ = မွန်မြတ်သော စိတ်တည်ကြည်မှု သမာဓိကို တိုးပွားစေတတ်၏ ဟူ၍လည်း ဟောတော်မူ အပ်ပေ။

အထူးမှာ ဤဒုတိယဈာန်၌ ဝိတက် ဝိစာရတို့၏ ထက်ဝန်းကျင်မှ နှောင့်ယှက်ခြင်း မရှိသည်၏ အဖြစ် ကြောင့် စိတ်ကို ကြည်လင်စေတတ်သော သဒ္ဓါတရားသည် အခွင့်ရလာသည်ဖြစ်၍ အားရှိလာ၏၊ စွမ်းအင် ပြည့်ဝလာ၏၊ အားရှိသော စွမ်းအင်ပြည့်ဝသော သဒ္ဓါဟူသော အဖော်သဟဲကို ရရှိခြင်းကြောင့်ပင်လျှင် သမာဓိ သည်လည်း ထင်ရှားလာ၏၊ ထို့ကြောင့် ဤဒုတိယဈာန်ကိုသာလျှင် **သမ္ပသာဒနံ စေတသော ဧကောဒိဘာဝံ** - ဟု မိမိ၏ ကိုယ်တွင်းအဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ စိတ်ကို ကြည်လင်စေတတ်သော သဒ္ဓါတရားနှင့် ဧကောဒိ အမည်ရသော မွန်မြတ်သော စိတ်တည်ကြည်မှု သမာဓိရှိမှုကို အထူးပြု၍ ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားတော်မူအပ်ပေသည် - ဟု သိရှိပါလေ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅။)

အဝိတက္က အဝိစာရ - ဝိတက် ဝိစာရတို့အပေါ်၌ တွယ်တာတပ်မက်သည့် တဏှာကို စွန့်ပယ်ခြင်းဖြင့် ဝိတက် ဝိစာရတို့ကို ငြိမ်းစေခြင်းကြောင့် ဤဒုတိယဈာန်သည် စိတ်ကို ကြည်လင်စေတတ်၏၊ ဥပစာရသမာဓိ အခိုက်၌ကဲ့သို့ နီဝရဏကိလေသာဟူသော နောက်ကျိခြင်းကို ငြိမ်းစေခြင်းကြောင့် စိတ်ကို ကြည်လင်စေတတ် သည်ကား မဟုတ်၊ ထို့ပြင် ဝိတက် ဝိစာရတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့်ပင်လျှင် ဤဒုတိယဈာန်သည် မွန်မြတ် သော စိတ်တည်ကြည်မှု သမာဓိကို တိုးပွားစေတတ်ခြင်း ဖြစ်၏။ ဥပစာရဈာန်၌ကဲ့သို့ နီဝရဏကိလေသာ အညစ်အကြေးကို ပယ်ခွာခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊ ပထမဈာန်၌ကဲ့သို့ ဈာန်အင်္ဂါ ထင်ရှား ဖြစ်ခြင်းကြောင့် လည်းကောင်း ဤဒုတိယဈာန်သည် မွန်မြတ်သော စိတ်တည်ကြည်မှု = သမာဓိကို တိုးပွားစေသည်ကား မဟုတ်၊ ဤသို့လျှင် ဤ - ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝုပသမာ = ဝိတက် ဝိစာရတို့ကို ငြိမ်းစေခြင်းကြောင့်ဟူသော - ဤစကားသည်

စိတ်ကို ကြည်လင်စေမှုနှင့် မွန်မြတ်သော စိတ်တည်ကြည်မှု သမာဓိကို တိုးပွားစေမှုတို့၏ အကြောင်းကို ထင်ရှား ဖော်ပြသော စကားသာ ဖြစ်၏။

ထိုမှတစ်ပါး ဝိတက် ဝိစာရတို့၏ ငြိမ်းခြင်းကြောင့် ဤဒုတိယဈာန်သည် ဝိတက် မရှိသည် ဝိစာရ မရှိသည် ဖြစ်၏။ တတိယဈာန် စတုတ္ထဈာန်တို့ကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ စက္ခုဝိညာဏ် စသည်တို့ကဲ့သို့လည်းကောင်း ပင်ကိုယ် သဘောအားဖြင့် မရှိခြင်းကြောင့် ဝိတက် မရှိသည် ဝိစာရလည်း မရှိသည် မဟုတ်။ ဤသို့လျှင် ဝိတက် မရှိမှု ဝိစာရ မရှိမှု၏ အကြောင်းကို ပြတတ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ ဝိတက် ဝိစာရတို့၏ မရှိခြင်းမျှကို ပြတတ်သည် မဟုတ်။

သို့သော် - အဝိတက္ကံ အဝိစာရံ = ဝိတက် မရှိသော ဝိစာရ မရှိသော - ဟူသော ဤ စကားသည်ကား ဤဒုတိယဈာန်၌ ဝိတက် ဝိစာရတို့၏ မရှိခြင်းမျှကိုသာလျှင် ပြတတ်ရှာ၏။ ထို့ကြောင့် ရှေးဖြစ်သော ဝိတက် ဝိစာရာနံ ဂူပသမာ = ဝိတက် ဝိစာရတို့ကို ငြိမ်းစေခြင်းကြောင့်ဟူသော စကားကို ပြောဆိုပြီး၍လည်း အဝိတက္ကံ အဝိစာရံ = ဝိတက် မရှိသော ဝိစာရ မရှိသောဟူသော နောက်စကားကို ပြောဆိုသင့်သည်သာ ဖြစ်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် ဝိတက် ဝိစာရတို့ကို ငြိမ်းစေခြင်းကြောင့်ဟု ဆိုပြီးသော်လည်း ဝိတက် မရှိသော ဝိစာရ မရှိသော ဟူသော စကားကိုလည်း ဤဒုတိယဈာန်၏ ဂုဏ်ကို ဖော်ပြရာဝယ် ထပ်မံ၍ ဆိုရပြန်ပေသည်။
(ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၂-၁၅၃။)

သမာဓိံ = သမာဓိကြောင့် ဖြစ်သော —

ဤဒုတိယဈာန်ကား ပထမဈာန်သမာဓိက ဥပနိဿယစသော သတ္တိတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြုပေးခြင်းကြောင့် လည်းကောင်း၊ ဒုတိယဈာန်သမာဓိဟူသော မိမိ ဒုတိယဈာန်နှင့် စိတ္တက္ခဏတစ်ခုအတွင်း အတူယှဉ်တွဲ ဖြစ်သည့် သမ္ပယုတ်သမာဓိကလည်း သဟဇာတ အညမည နိဿယစသော သတ္တိတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြုပေးခြင်းကြောင့် လည်းကောင်း ဖြစ်ပေါ်လာရသဖြင့် သမာဓိံ = သမာဓိကြောင့်ဖြစ်သောဟု ဟောကြားတော်မူခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ ထိုပထမဈာန် ဒုတိယဈာန် နှစ်ပါးတို့တွင် ပထမဈာန်သည်လည်း မိမိ ပထမဈာန်နှင့် စိတ္တက္ခဏတစ်ခုအတွင်း၌ အတူယှဉ်တွဲ ဖြစ်သည့် သမ္ပယုတ် သမာဓိကြောင့်ပင် အကယ်၍ကား ဖြစ်ပေါ်လာပေ၏။ ထိုသို့ ဖြစ်သော်လည်း ဤဒုတိယဈာန်သမာဓိသည်သာလျှင် သမာဓိဟူ၍ ဆိုအပ်သည်၏ အဖြစ်ကို ထိုက်တန်၏။ အဘယ်ကြောင့်နည်းဟူမူ — စိတ်အစဉ်ကို ထိုထို အာရုံသို့ ရောက်အောင် ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း ဆုပ်နယ်ပေးခြင်းဖြင့် ဝိတက် ဝိစာရတို့သည် စိတ်ကို လှုပ်ချောက်ချားစေတတ်၏။ ဒုတိယဈာန်၌ကား ထိုကဲ့သို့ စိတ်ကို လှုပ်ချောက်ချားစေတတ်သော ဝိတက် ဝိစာရ ကင်းသဖြင့် အလွန်လျှင် တုန်လှုပ်ခြင်း ကင်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် လည်းကောင်း၊ ကောင်းစွာ ကြည်လင်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း ဤဒုတိယဈာန်သမာဓိသည်သာလျှင် သမာဓိဟူ၍ ဆိုအပ်သည်၏ အဖြစ်ကို ထိုက်တန်ပေသည်။ ထိုသို့ ဒုတိယဈာန်သမာဓိ၏သာလျှင် သမာဓိဟူ၍ ဆိုခြင်းငှာ ထိုက်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဤဒုတိယဈာန်၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ချီးမွမ်းခြင်းငှာ ဤဒုတိယဈာန်ကို သာလျှင် သမာဓိံ = သမာဓိကြောင့် ဖြစ်၏ဟူ၍ ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားတော်မူအပ်ပေသည်။
(ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၃။)

အသင် ယောဂီသူတော်ကောင်းသည် ဤအထက်ပါ ရှင်းလင်းချက်များကို ဖတ်ရှုပြီးပါက အောက်ပါ ဘုရားဟောဒေသနာတော်ကို ဖတ်ရှုပါလျှင် လွယ်ကူစွာပင် နားလည်၍ အရသာ ပေါ်လွင်နေမည် ဖြစ်ပေသည်။

ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဂူပသမာ အဇ္ဈတ္တံ သမ္ပသာဒနံ စေတသော ဧကောဒိဘာဝံ အဝိတက္ကံ အဝိစာရံ သမာဓိံ ပီတိသုခံ ဒုတိယံ ဈာန် ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ (မ-၁-၈၉။)

= ဝိတက် ဝိစာရတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့် မိမိ၏ ကိုယ်တွင်း အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ ဖြစ်သော စိတ်ကို ကြည်လင် စေတတ်သော၊ စိတ်၏ မြတ်သော တည်ကြည်မှု = သမာဓိကို ပွားစေတတ်သော ဝိတက် မရှိသော ဝိစာရ မရှိသော၊ ပထမဈာန်သမာဓိကြောင့် ဖြစ်သော (သို့မဟုတ် မိမိနှင့် အတူယှဉ်ဖက် သမ္ပယုတ်သမာဓိကြောင့် ဖြစ်သော) နှစ်သက်ခြင်း = ဝီတိ၊ ချမ်းသာခြင်း = သုခ ရှိသော ဒုတိယဈာန်ကို ပြည့်စုံစေ၍ ဒုတိယဈာန်သို့ ကပ်ရောက်၍ နေထိုင်ပေ၏။ (မ-၁-၈၉။)

ဝိတက် ဝိစာရ ပြုတ်ချိန်

ယထာ စ ပဌမဇ္ဈာနဿ ဥပစာရက္ခဏေ နိဝရဏာနိ ပဟိယန္တိ ၊ န တထာ ဣမဿ ဝိတက္ကဝိစာရာ။ အပ္ပနာက္ခဏေယေဝ စ ပနေတံ ဝိနာ တေဟိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနဿ တေ “ပဟာနင်္ဂ”န္တိ ဝုစ္စန္တိ။ ဝီတိ သုခံ စိတ္တေကဂ္ဂတာတိ ဣမေသံ ပန တိဏ္ဍံ ဥပ္ပတ္တိဝသေန တိဝင်္ဂသမန္နာဂတတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၃။)

ပထမဈာန်၏ ဥပစာရသမာဓိအခိုက် ခဏ၌ နိဝရဏတို့ကို ပယ်အပ်ကုန်၏သို့ အလားတူ ဤဒုတိယ ဈာန်၏ ဥပစာရသမာဓိအခိုက် ခဏ၌ ဝိတက် ဝိစာရတို့ကို ပယ်အပ်သည်ကား မဟုတ်ကုန်၊ အဘယ်ကြောင့် နည်းဟူမူ ဝိတက် ဝိစာရတို့၏ စိတ်အစဉ်ကို ညစ်နွမ်းစေတတ် ပူပန်စေတတ်သော သံကိလိဋ္ဌသဘော မရှိ သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဥပစာရဘာဝနာ၏လည်း ထိုဝိတက် ဝိစာရတို့ကို ပယ်ခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင် သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း ဤအကြောင်း နှစ်ပါးကြောင့် ဖြစ်ပေသည်။ အမှန်စင်စစ်အားဖြင့်မူကား အပ္ပနာဈာန် စော့ခိုက်၌သာလျှင် ဤဒုတိယဈာန်သည် ထိုဝိတက် ဝိစာရတို့နှင့် ကင်း၍ ဖြစ်ပေါ်လာပေသည်။ ထို့ကြောင့် ထို ဝိတက် ဝိစာရတို့ကို ထို ဒုတိယဈာန်၏ ပယ်အပ်သော အင်္ဂါရပ်တို့ဟူ၍ ဆိုအပ်ကုန်သည်။ တစ်ဖန် ဝီတိ သုခ စိတ္တေကဂ္ဂတာ — ဤတရားသုံးပါးတို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ထိုဒုတိယဈာန်၏ သုံးပါးသော အင်္ဂါနှင့် ပြည့်စုံသည်၏ အဖြစ်ကို သိရှိပါလေ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၃။)

ဤအဋ္ဌကထာ၏ သတ်မှတ်ချက် မိန့်ဆိုတော်မူချက်အရ အထွတ်အထိပ်သို့ ရောက်နေသော ဥပစာရ သမာဓိ အမည်ရသော၊ ဒုတိယဈာန်ဝီရိယံ ဒုတိယဈာန်သမာပတ္တိဝီရိယံ စသည်တို့၌ အကျုံးဝင်သော ပရိကံ ဥပစာ အနုလုံ ဂေါတြဘူ ဟူသော ဥပစာရဇောတို့၌ ဝိတက် ဝိစာရ မပြုတ်သေးဘဲ ယှဉ်လျက်ပင် ရှိနေသေးသည်ဟု မှတ်ပါ။ ဤ ဒုတိယဈာန်ကိုလည်း ဝသီဘောငါးတန် နိုင်နင်းအောင် လေ့ကျင့်ပါ။ ဝိတက် ဝိစာရ ပြုတ်-မပြုတ် ကို ကြိမ်ဖန်များစွာ ဆန်းစစ်ကြည့်ပါ။ ဤ ဒုတိယဈာန်၌လည်း ရစတွင် ဝင်စားမှု များပါစေ၊ ဈာန်အင်္ဂါကို ဆင်ခြင်မှု နည်းပါစေ။



တတိယဇ္ဈာနကထာ

ဧဝမဓိဂတေ ပန တသ္မိမ္မိ ဝုတ္တနယေနော ပဉ္စဟာကာရေဟိ စိတ္တဝသိနာ ဟုတွာ ပဂုဏဒုတိယဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ “အယံ သမာပတ္တိ အာသန္နဝိတက္ကဝိစာရပစ္စတ္တိကာ၊ ‘ယဒေဝ တတ္ထ ပီတိဂတံ စေတသော ဥပ္ပိလာဝိတံ၊ ဧတေနောတံ ဩဠာရိကံ အက္ခယတိ’တိ ဝုတ္တယ ပီတိယာ ဩဠာရိကတ္တာ အင်္ဂဒုဗ္ဗလာ”တိ စ တတ္ထ ဒေါသံ ဒိသ္မာ တတိယဇ္ဈာနံ သန္တတော မနသိကရိတွာ ဒုတိယဇ္ဈာနေ နိကန္တိ ပရိယာဒါယ တတိယာဓိဂမာယ ယောဂေါ ကာတဗ္ဗော။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၃-၁၅၄။)

ဤသို့သော ဘာဝနာဖြင့် ထိုဒုတိယဈာန်ကိုလည်း ရအပ်ပြီးသည်ရှိသော် ရှေး၌ ဖွင့်ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော နည်းအတိုင်းသာလျှင် ငါးပါးကုန်သော အခြင်းအရာတို့ဖြင့် နိုင်နိုင်နင်းနင်း လေ့ကျက်အပ် လေ့ကျင့်အပ်ပြီး သော ဝသီရှိသည် ဖြစ်၍ နိုင်နိုင်နင်းနင်း အဝါးဝစွာ လေ့လာထားအပ်ပြီးသော ဒုတိယဈာန်မှ ထ၍ —

- ၁။ ဤ ဒုတိယဈာန်သမာပတ်သည် နီးကပ်သော ဝိတက် ဝိစာရဟူသော ရန်သူ ရှိ၏။
- ၂။ ထို ဒုတိယဈာန်သမာပတ်၌ စိတ်၏ လောက်လက်ပေါ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော ပေါ်လွင်သော အခြင်း အရာဖြင့် အကြင် (အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို) နှစ်သက်ခြင်း ပီတိသည် ရှိ၏။ ဤပီတိကြောင့် သာလျှင် ဤဒုတိယဈာန်ကို ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်း၏ဟူ၍ ဟောကြားအပ်၏။ — (ဒီ-၁-၃၄။) — ဤသို့ ဟောကြား ထားတော်မူအပ်သော ပီတိ၏ ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အားနည်းသော အင်္ဂါ ရှိ၏ဟု ဤသို့လျှင် ဒုတိယဈာန်သမာပတ်၌ အပြစ်ဒေါသကို ဉာဏ်ဖြင့်မြင်အောင် ကြည့်၍၊
- ၃။ တတိယဈာန်ကို (ဒုတိယဈာန်ထက် ပို၍) ငြိမ်သက်သောအားဖြင့် နှလုံးသွင်း၍၊
- ၄။ ဒုတိယဈာန်၌ တွယ်တာငဲ့ကွက် တသက်သက် ရှိခြင်းကို ကုန်ခန်းစေ၍ —

တတိယဈာန်ကို ရရှိခြင်းငှာ ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်းကို ပြုလုပ်အပ်ပေသည်။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၃-၁၅၄။)

ထိုသို့ ကြိုးစားအားထုတ်ရာဝယ် ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ ဉာဏ်၌ အကြင်အခါ၌ ဒုတိယဈာန်မှ ထ၍ သတိ သမ္ပဇဉ် ဉာဏ်ယှဉ်လျက် ဈာန်အင်္ဂါတို့ကို ဆင်ခြင်လတ်သည်ရှိသော် ပီတိသည် ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော သဘောအားဖြင့် ထင်လာ၏။ သုခနှင့် ဧကဂ္ဂတာသည် ငြိမ်သက်သော သဘောအားဖြင့် ထင်လာ၏။ ထိုအခါ၌ ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော ပီတိ ဈာန်အင်္ဂါကို ပယ်ခြင်းငှာ ငြိမ်သက်သော သုခ ဧကဂ္ဂတာ ဟူသော ဈာန်အင်္ဂါ နှစ်ပါးရှိသော တတိယဈာန်ကို ရရှိခြင်းငှာ ထိုအာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံကိုပင်လျှင် နှလုံးသွင်း ရှုပွားလျက် ရှိသော ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်ဝယ် “ဤ ယခုအခါ၌ တတိယဈာန်သည် ဖြစ်ပေါ်တော့လတ္တံ့”ဟု ပြောဆိုသင့်သော ဇောဝါရ၌ ဘဝင်အယဉ်ကို ဖြတ်တောက်၍ (ဘဝင်အယဉ်ကို ဖြတ်သော ဘဝင်ပစ္ဆေဒစိတ် ဖြစ်ပြီး၍) ထိုအာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံကိုပင်လျှင် အာရုံပြု၍ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်သည် (= အာနာပါန ပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံကို ဆင်ခြင်သောစိတ်သည်) ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုနောင် ထို အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံ၌ပင်လျှင် ဣန္ဒြေ ထက်မြက်သူ ယောဂီသူတော်ကောင်းအား လေးကြိမ်မူလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ ဣန္ဒြေ မထက်မြက်လွန်းသူ ယောဂီသူတော်ကောင်းအား ငါးကြိမ်မူလည်း ဖြစ်ကုန်သော ဇောတို့သည် စောကုန်၏။ ယင်း လေးကြိမ်သော ဇော၊ ငါးကြိမ်သော ဇောတို့၏ အဆုံး၌ တစ်ခုသော လေးကြိမ်မြောက်ဇော၊ သို့မဟုတ် ငါးကြိမ်မြောက်ဇောသည်ကား တတိယဈာန်ရှိသော ရူပါဝစရဇော ဖြစ်၏။ အဆုံးဇောမှ ကြွင်းကုန်သော သုံးကြိမ် လေးကြိမ်သော ဇောတို့သည် ပထမဈာန်၌ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော နည်းအတိုင်းပင်လျှင် ကာမာဝစရဇောတို့သာ ဖြစ်ကြကုန်၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၄။)

တတိယဈာန်ရသု

(ဧတ္တာဝတာ စ ပနေသ) ပီတိယာ စ ဝိရာဂါ ဥပေက္ခကော စ ဝိဟရတိ သဘော စ သမ္ပဇာနော၊ သုခဉ္စ ကာယေန ပဋိသံဝေဒေတိ၊ ယံ တံ အရိယာ အာစိက္ခန္တိ ဥပေက္ခကော သတိမာ သုခဝိဟာရီတိ၊ တတိယံ ဈာန် ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိတိ။ (ဒီ-၁-၇၁။ အဘိ-၁-၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၄။)

ဤမျှသော ဘာဝနာအစဉ်ဖြင့် ဤယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ပီတိကို စက်ဆုပ်ခြင်း လွန်ခြင်းကြောင့် လည်းကောင်း၊ ဝိတက် ဝိစာရတို့ကို ငြိမ်းစေခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း တတိယဈာန် ချမ်းသာကိုပင် လျစ်လျူ ရှုသည်ဖြစ်၍လည်း နေ၏။ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံကို အမှတ်ရတတ် သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိနှင့် ပြည့်စုံသည် ဖြစ်၍လည်းကောင်း၊ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံကိုပင် ထိုးထွင်းသိတတ်သော သမ္ပဇာန် ဉာဏ် ပညာနှင့် ပြည့်စုံသည် ဖြစ်၍လည်းကောင်း ကာယိကသုခ စေတသိကသုခကိုလည်း နာမကာယဖြင့် ခံစား၏။ အကြင်တတိယဈာန်ဟူသော အကြောင်းကြောင့် ယင်းတတိယဈာန်နှင့် ပြည့်စုံသော ဈာန်လာဘီ ပုဂ္ဂိုလ်ကို ဘုရားအစရှိသော အရိယာ အရှင်ကောင်း အရှင်မြတ်တို့သည် တတိယဈာန်ချမ်းသာကိုပင် လျစ်လျူ ရှုပေသသူ သတိကောင်းပေသသူ ချမ်းသာစွာ နေပေသသူဟူ၍ ချီးမွမ်းစကား ပြောကြားတော်မူကြကုန်၏။ ထိုတတိယ ဈာန်ကို ပြည့်စုံစေ၍ ထိုတတိယဈာန်သို့ ကပ်ရောက်၍ နေထိုင်ပေ၏။

(ဒီ-၁-၇၁။ အဘိ-၁-၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၄။)

ဥပေက္ခကော စ ဝိဟရတိ

ဤ၌ ဥပေက္ခာအရ အလွန်မွန်မြတ်သော တတိယဈာန်ချမ်းသာကိုပင် လျစ်လျူရှုခြင်းသဘော၊ အလယ် အလတ်၌ ဖြစ်သောသဘော ရှိသော တဩမဇ္ဈတ္တတာ စေတသိက်ကို အရကောက်ယူသော ဈာနုပေက္ခာကို အလိုရှိအပ်ပေသည်။ ထို ဥပေက္ခာသည် —

- ၁။ တတိယဈာန်ချမ်းသာကို လျစ်လျူရှုခြင်းသဘော အလယ်အလတ်၌ ဖြစ်သောသဘော လက္ခဏာ ရှိ၏။
- ၂။ အလွန်မွန်မြတ်သော တတိယဈာန်သုခ၌သော်လည်း နှလုံးမသွင်းခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ (အလွန်မွန်မြတ်သော သုခ ဖြစ်သော်လည်း ထိုတတိယဈာန်သုခ၌ နှစ်သက်သောအားဖြင့် ညွတ်ကိုင်ရှိုင်းခြင်း၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ကိစ္စရှိ၏ဟု ဆိုလိုပေသည်။)
- ၃။ ဈာန်ချမ်းသာသုခ ဟူသမျှတို့တွင် အထွတ်အထိပ်သို့ ရောက်သော တတိယဈာန် ချမ်းသာသုခ၌သော် လည်း ခံစားရန် အားထုတ်ခြင်းကင်းသော သဘောတရားဟု ယောဂီဉာဏ်အား ရှေးရှု ထင်လာ၏။ တစ်နည်း — မိမိနှင့် အတူယှဉ်ဖက် သမ္ပယုတ်တရားတို့၏ ထိုတတိယဈာန် ချမ်းသာသုခ၌ ကြောင့်ကြ ဗျာပါရ ကင်းခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်၏။
- ၄။ ပီတိကို စက်ဆုပ်ခြင်းလျှင် အနီးကပ်ဆုံးသော အကြောင်းတရား ရှိ၏။

ဤ၌ မေးမြန်းဖွယ်ကား ဤသို့တည်း — ဤ ဈာနုပေက္ခာဟူသည် ပရမတ္ထတရားကိုယ် အနက်သဘော အားဖြင့် တဩမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာသည်သာလျှင်ဖြစ်သည် မဟုတ်လော၊ ထို တဩမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာသည်လည်း ပထမ ဈာန် ဒုတိယဈာန်တို့၌လည်း ရှိသည်ပင် မဟုတ်လော၊ ထိုသို့ ရှိသည် ဖြစ်သောကြောင့် ထိုပထမဈာန် ဒုတိယ ဈာန်တို့၌လည်း - ဥပေက္ခော စ ဝိဟရတိ = ဈာန်ချမ်းသာ သုခကိုပင် လျစ်လျူရှုသည် ဖြစ်၍လည်းနေ၏ - ဟူ၍ ဤသို့လျှင် ဤ တဩမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာကို ဟောသင့်သည် ဖြစ်ကောင်းရာ၏။ ထို တဩမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာကို အဘယ်ကြောင့် မဟောအပ်ပါသနည်း - ဤကား မေးမြန်းဖွယ်တည်း။ [အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို

အာရုံယူ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ပထမဈာန် နာမ်တရား (၃၄)လုံး၊ ဒုတိယဈာန် နာမ်တရား (၃၂)လုံးတို့၌ တကြမဇ္ဈတ္တတာ စေတသိက် ပါဝင်လျက် ရှိသောကြောင့် ဤမေးခွန်းကို မေးနေခြင်းဖြစ်၏။ (နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင် ကြည့်ပါ။)

မထင်ရှားသောကိစ္စ ရှိသောကြောင့် မဟောအပ်ပေ။ ဝိတက် ဝိစာရ ပီတိတို့သည် လွှမ်းမိုး ဖိစီးထားအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ထိုပထမဈာန် ဒုတိယဈာန်တို့၌ ထို တကြမဇ္ဈတ္တတာ စေတသိက်၏ လုပ်ငန်းကိစ္စသည် မထင်ရှား ဖြစ်နေ၏။ ဤတတိယဈာန်၌ကား ဝိတက် ဝိစာရ ပီတိတို့သည် မလွှမ်းမိုး မဖိစီးအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ထောင်သော ဦးခေါင်း ရှိသကဲ့သို့ ဖြစ်၍ ထင်ရှားသော ကိစ္စရှိလျက် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထို့ကြောင့် ဤတတိယဈာန်၌သာ ဥပေက္ခာကော စ ဝိဟရတိ = တတိယဈာန် ချမ်းသာသုခကိုပင် လျစ်လျူရှုသည် ဖြစ်၍ လည်းနေ၏ - ဟု ဘုရားရှင် ဟောကြားတော်မူအပ်ပေသည်။ ဤကား အဖြေတည်း။

(ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၇။ မဟာဋီ-၁-၁၈၇။)

သဘော ၁ သမ္ပဒါနော

အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို အောက်မေ့တတ် ကြံတတ်သော အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံ၌ ကပ်၍တည်တတ်သော သဘောသည် သတိ မည်၏။ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို ကောင်းစွာ သိတတ်သော သဘောသည် သမ္ပဇင်္ဂဉာဏ် မည်၏။ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနနည်းအားဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ် ဦးတည်၍ သတိနှင့် ပြည့်စုံသူ သမ္ပဇင်္ဂဉာဏ်နှင့် ပြည့်စုံသူဟူ၍ ဟောကြားတော်မူခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

ထိုနှစ်ပါးတို့တွင် သတိသည် —

- ၁။ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို အောက်မေ့ခြင်း အမှတ်ရခြင်း သဘောလက္ခဏာ ရှိ၏။
- ၂။ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို မေ့လျော့ခြင်း၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော ကိစ္စ ရှိ၏။
တစ်နည်း — အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို မမေ့ပျောက်ခြင်း ကိစ္စ ရှိ၏။
- ၃။ ကိလေသာတို့မှ စောင့်တတ်သော တရားဟု ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်လာ၏။ တစ်နည်း - ကိလေသာတို့မှ စောင့်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်၏။ (တစ်နည်း — အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံနှင့် အသိစိတ်နှစ်မျိုးလုံးကို မပျောက်ပျက်အောင် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်တတ်၏။)

သမ္ပဇင်္ဂဉာဏ်သည် —

- ၁။ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို မတွေ့မဝေ ကောင်းစွာသိခြင်း သဘောလက္ခဏာ ရှိ၏။
တစ်နည်း — တွေ့ဝေခြင်း၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော သဘောလက္ခဏာ ရှိ၏။
- ၂။ (အာနာပါနကျင့်စဉ်၏ လမ်းဆုံးဟူသော) ထိုမှာဘက်ကမ်းသို့ ရောက်အောင် ကူးခပ်ခြင်း ကိစ္စရှိ၏။
တစ်နည်း — မျက်နှာမူအပ်သော ဦးတည်ထားအပ်သော ကိစ္စ၏ အဆုံးကမ်းသို့ ရောက်အောင် ကူးခပ်နိုင်သော ကိစ္စရှိ၏။
- ၃။ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို စိစစ်စူးစမ်းတတ်သော သဘောတရားဟု ယောဂီဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်လာ၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၇။)

ထိုဈာန်တို့တွင် ဤသတိ သမ္ပဇင်္ဂသည် ရှေးဖြစ်သော ပထမဈာန် ဒုတိယဈာန်တို့၌လည်း အကယ်၍ကား ရှိ၏။ (ပထမဈာန် နာမ်တရား (၃၄), ဒုတိယဈာန် နာမ်တရား (၃၂)တို့၌ သတိနှင့် သမ္ပဇင်္ဂ အမည်ရသော ပညာစေတသိက်တို့လည်း ပါဝင်လျက်ပင် ရှိ၏ဟု ဆိုလိုပေသည်။) မှန်ပေသည် - လွတ်သော သတိရှိသော

သမ္ပဇင်ကင်းသသူအား ဥပစာရဈာန်မျှသည်သော်လည်း မပြည့်စုံသေးချေ။ အပ္ပနာဈာန်သည်ကား ပြောဖွယ်ရာပင် မရှိ၊ မပြည့်စုံနိုင်သည်သာ ဖြစ်၏။ သို့သော်လည်း ထိုပထမဈာန် ဒုတိယဈာန်တို့၏ (အထက်အထက်ဈာန်ကို ထောက်ရှုသော်) ရုန့်ရင်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် မြေပေါ်၌ ယောက်ျား၏ သွားခြင်းသည် လွယ်ကူသကဲ့သို့ ထိုပထမဈာန် ဒုတိယဈာန်တို့၌ စိတ်၏အလားသည် ချမ်းသာလွယ်ကူလျက် ရှိ၏။ ထို ပထမဈာန် ဒုတိယဈာန်တို့၌ သတိနှင့် သမ္ပဇင်၏ ကိစ္စသည် မထင်ရှား ဖြစ်ခဲ့၏။ စင်စစ်မှာမူ ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသောဈာန်အင်္ဂါကို ပယ်ခြင်းကြောင့် ဤတတိယဈာန်၏ သိမ်မွေ့သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် - ယောက်ျား၏ သင်ဇုန်းသွားပေါ်၌ သတိ သမ္ပဇင် ကိစ္စဖြင့် သိမ်းဆည်းအပ်သော သွားခြင်းအလားကို အလိုရှိအပ်သကဲ့သို့ - ဤတတိယဈာန်၌လည်း သတိ သမ္ပဇင် ကိစ္စဖြင့် သိမ်းဆည်းအပ်သည်သာလျှင် ဖြစ်သော စိတ်၏အလားကို အလိုရှိအပ်ပေ၏။ ထို့ကြောင့် ဤတတိယဈာန်၌သာလျှင် ဤ - သတော သမ္ပဇာနော (= အာနာပါနုပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိနှင့် ပြည့်စုံသည် ဖြစ်၍လည်းကောင်း၊ အာနာပါနုပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို ကောင်းစွာ ထိုးထွင်းသိတတ်သော ပညာနှင့် ပြည့်စုံသည် ဖြစ်၍လည်းကောင်း) ဟူသော ပုဒ်နှစ်ခုအပေါင်းကို ဘုရားရှင်ဟောကြားထားတော်မူခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုထက်အလွန် ဆိုဖွယ်အထူး ရှိပြန်သေးသည်မှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

နို့မကွာသေးသော နွားသားငယ်သည် အမိနွားမမှ ဖွားဖွားအပ်သည်ရှိသော် (ထိုနွားသားငယ်ကို) မစောင့်ရှောက်အပ်ပါမူ တစ်ဖန်ပင်လျှင် အမိနွားမသို့ ကပ်ရောက်ပြန်၏သို့ ဤဥပမာအတူ ဤတတိယဈာန် ချမ်းသာသုခသည် ပီတိမှ ဖွားဖွားအပ်သည် ဖြစ်၏။ ထိုတတိယဈာန် ချမ်းသာသုခသည် သတိ သမ္ပဇင်ဟူသော အစောင့်အရှောက်ဖြင့် မစောင့်ရှောက်အပ်ပါမူ တစ်ဖန်ပင်လျှင် ပီတိသို့ ကပ်ရောက်ပြန်လေရာ၏။ ပီတိနှင့် ယှဉ်သည်သာလျှင် ဖြစ်ရာ၏။ (ဒုတိယဈာန်သို့ လျှောက်လေရာ၏ ဟုလိုသည်။) နောက်တစ်မျိုးကား ချမ်းသာသုခ၌လည်း သတ္တဝါတို့သည် လွန်စွာတွယ်တာ တပ်မက်တတ်ကြကုန်၏။ ဤတတိယဈာန် ချမ်းသာသုခသည်လည်း အလွန်ချိုမြိန် ကောင်းမြတ်သော ချမ်းသာသုခ ဖြစ်၏။ အကြောင်းမူ လောကီချမ်းသာသုခတို့တွင် ထိုတတိယဈာန် ချမ်းသာသုခထက် အလွန် ချမ်းသာသုခ၏ မရှိခြင်းကြောင့်ပင်တည်း။ (စတုတ္ထဈာန် စသည့် အထက်ပိုင်းဈာန်တို့၌ သုခဝေဒနာ မယှဉ်သောကြောင့် ဥပေက္ခာဝေဒနာသာ ယှဉ်သောကြောင့် ဤသို့ ဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။)

အမှန်စင်စစ်မှာမူ သတိ သမ္ပဇင်၏ စွမ်းအင်အာနုဘော်ကြောင့် ဤတတိယဈာန် ချမ်းသာသုခ၌ ယောဂါဝစရ ပုဂ္ဂိုလ်သည် မတပ်မက်ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ တစ်ပါးသော အပြားအားဖြင့် တစ်ပါးသော အကြောင်းကြောင့် မတပ်မက်ခြင်း ဖြစ်သည်ကား မဟုတ်ပေ။ ဤသို့သော အနက်အထူးကိုလည်း ထင်ရှား ပြတော်မူခြင်းငှာ ဤသတော သမ္ပဇာနော - ဟူသော ပုဒ်နှစ်ခုအပေါင်းကို ဤ တတိယဈာန်၌သာလျှင် ဘုရားရှင် ဟောကြားတော်မူအပ်ပေသည်ဟု သိရှိပါလေ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၈။)

သုခဉ္စ ကာယေန ပဋိသံဝေဒေတိ

တတိယဈာန်နှင့် ပြည့်စုံသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် တတိယဈာန်ခဏ၌ တတိယဈာန် ချမ်းသာသုခကို ခံစားအံ့ဟု နှလုံးသွင်းခြင်း အဘောဂသည် အကယ်၍ကား မရှိပေ။ ဤသို့ မရှိသည် ဖြစ်သော်လည်း ထိုတတိယဈာန်နှင့် ပြည့်စုံသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ နာမကာယ (= နာမ်တရား အပေါင်းအစု) နှင့် တတိယဈာန် စိတ္တက္ခဏတစ်ခုအတွင်း၌ အတူယှဉ်တွဲဖြစ်သော အကြင် သုခဝေဒနာသည် ရှိ၏။ ထိုသုခဝေဒနာကို ထိုတတိယဈာန်နှင့် ပြည့်စုံသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ခံစားလေရာ၏။ နောက်တစ်မျိုးကား အကြင် တတိယဈာန် နာမကာယနှင့် အတူယှဉ်တွဲဖြစ်သော သုခဝေဒနာသည် ရှိ၏။ ထိုသုခဝေဒနာကြောင့် (= ထိုသုခဝေဒနာနှင့် တကွ တတိယဈာန်စိတ်ကြောင့်) ဖြစ်သော အလွန်မွန်မြတ်သော စိတ္တဇရုပ်ဖြင့် ထိုတတိယဈာန်နှင့် ပြည့်စုံသော

ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ ရူပကာယ (= ရုပ်တရားအပေါင်း)သည် ပျံ့နှံ့နေ၏။ (စိတ္တဇရုပ်များ တစ်ကိုယ်လုံး၌ ပျံ့နှံ့နေ၏ ဟူလိုသည်။)

အကြင် ရူပကာယ၏ မွန်မြတ်သော စိတ္တဇရုပ်တို့ဖြင့် ပျံ့နှံ့အပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် တတိယဈာန်မှ ထလာသော်လည်း တတိယဈာန်နှင့် ပြည့်စုံသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ထိုအလွန်မွန်မြတ်သော စိတ္တဇရုပ်တို့၏ တစ်ကိုယ်လုံး၌ ပျံ့နှံ့ တွေ့ထိခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ကာယိကသုခကိုလည်း ခံစားလေရာ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုစေတသိကသုခ = စိတ်၌ ဖြစ်သော ဈာန်ချမ်းသာ၊ ကာယိကသုခ = ကိုယ်၌ ဖြစ်သော ချမ်းသာဟု ဆိုအပ်သော သဘောအနက်အဓိပ္ပါယ်ကို ထင်ရှား ပြတော်မူလိုသည် ဖြစ်၍ - သုခဉ္စ ကာယေန ပဋိသံဝေဒေတိ = တတိယဈာန်ချမ်းသာဟူသော စေတသိကသုခ + ကာယိကသုခကို နာမကာယဖြင့် ခံစား၏ဟု ဘုရားရှင် ဟောကြားတော်မူပေသည်။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၈။)

ဥပေက္ခကော သတိမာ သုခဝိဟာရီ

အဘယ်ကြောင့် ဘုရား အစရှိကုန်သော အရိယာသူတော်ကောင်းတို့က ယင်း တတိယဈာန် ဟူသော အကြောင်းကြောင့် ယင်းတတိယဈာန်နှင့် ပြည့်စုံသောပုဂ္ဂိုလ်ကို တတိယဈာန် ချမ်းသာကိုပင် လျစ်လျူရှုပေသသူ သတိကောင်းပေသသူ ချမ်းသာစွာ နေပေသသူဟူ၍ ချီးမွမ်းတော်မူကြကုန်သနည်း။ ချီးမွမ်းခြင်းငှာ ထိုက်ပေသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ချီးမွမ်းတော်မူကြကုန်၏။

ဤတတိယဈာန်နှင့် ပြည့်စုံသောပုဂ္ဂိုလ်သည် အလွန်ချိုမြိန် ကောင်းမြတ်သော ချမ်းသာသုခ ရှိသော ချမ်းသာသုခ၏ အထွတ်အထိပ်သို့ ရောက်ရှိနေသော တတိယဈာန်ချမ်းသာ၌သော်လည်း လျစ်လျူရှုနိုင်ပေ၏။ ထိုတတိယဈာန်၌ ချမ်းသာသုခနှင့် ကပ်ငြိသော တဏှာသည် မဆွေငင်အပ် မဆွေငင်နိုင်ပေ။ ထို့ပြင် အကြင် အခြင်းအရာအားဖြင့် နှစ်သက်မှု ပီတိသည် မဖြစ်နိုင်၊ ဤပီတိ မဖြစ်နိုင်လောက်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံ၌ ထင်သော သတိ ရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့် သတိနှင့် ပြည့်စုံပေ၏။ ထို့ပြင် ဘုရား အစရှိကုန်သော အရိယာသူတော်ကောင်းကြီးတို့သည် နှစ်သက်မြတ်နိုးတော်မူအပ်သော အရိယာသူတော် ကောင်းကြီးတို့သာလျှင် မှီဝဲထိုက်သည်လည်း ဖြစ်သော မညစ်နွမ်းသော စိတ်ချမ်းသာမှု = စေတသိကသုခကို နာမကာယ = နာမ်တရားအပေါင်းဖြင့် ခံစား၏။ ထို့ကြောင့် ချီးမွမ်းခြင်းငှာ ထိုက်သည် ဖြစ်ပေ၏။ ဤသို့ ချီးမွမ်းခြင်းငှာ အထိုက်ကြီး ထိုက်သောကြောင့် ထိုတတိယဈာန်နှင့် ပြည့်စုံသောပုဂ္ဂိုလ်ကို ဘုရား အစရှိကုန်သော အရိယာသူတော်ကောင်းကြီးတို့သည် ဤသို့ ချီးမွမ်းခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်၍ ဖြစ်ကုန်သော ထိုဂုဏ်ကျေးဇူးတို့ကို ထင်ရှား ပြစားလိုကုန်သည်ဖြစ်၍ ဥပေက္ခကော သတိမာ သုခဝိဟာရီ = တတိယဈာန်ချမ်းသာကိုပင် လျစ်လျူရှုပေသသူ သတိကောင်းပေသသူ ချမ်းသာစွာနေပေသသူ ဟူ၍ ချီးမွမ်းတော်မူကြကုန်၏ဟု သိရှိပါလေ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၈-၁၅၉။)

ဤတတိယဈာန်ကား ပီတိကို ပယ်ခြင်းဟူသော ပယ်အပ်သော အင်္ဂါတစ်ပါး၊ သုခ ဧကဂ္ဂတာဟူသော ဈာန်အင်္ဂါနှစ်ပါးနှင့် ပြည့်စုံခြင်းဟူသော ပြည့်စုံသော အင်္ဂါနှစ်ပါး ရှိ၏။ ယင်းပီတိကိုကား အပ္ပနာဈာန်အခိုက်၌ သာလျှင် ပယ်အပ်၏ဟု သိပါ။ ပရိကံ ဥပစာ အနုလုံဂေါတြဘုဟူသော ဥပစာရဈာန် အခိုက်၌ကား မပယ်အပ်သေးပေ။ သို့အတွက် ယင်း ဥပစာရဇောများ၌ ပီတိယှဉ်လျက်ပင် ရှိနေသေးသည်ဟု မှတ်ပါ။ အလားတူပင် ဝိတက် ဝိစာရတို့လည်း ယှဉ်လျက်ပင် ရှိနေသေးသည်ဟု မှတ်သားပါလေ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၉။)

ဤ မှတ်ချက် မိန့်ဆိုချက်များကား နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို သိမ်းဆည်းရာ၌ မည်သည့် စိတ္တက္ခဏ၌ မည်သည့်

အာနာပါနဿတိသမာဓိပိုင်:

စေတသိက်များ ယှဉ်ကြသည် နာမ်တရား မည့်ရွှေ့မည်မျှ ရှိသည်ကို အတိအကျ သိရှိရေးအတွက် အလွန် အရေးပါသော မှတ်ချက်များ မိန့်ဆိုချက်များပင် ဖြစ်ကြသည်။ ဤတတိယဈာန်ကိုလည်း ဝသီဘော်ငါးတန် နှိုင်းနှိုင်းအောင် ဆက်လက်၍ လေ့ကျင့်ပါ။ သို့သော် အချို့သော ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်များ၌ ပီတိအပေါ်၌ လိုလား ငဲ့ကွက် တသက်သက်ဖြင့် တွယ်တာမက်မောမှု ရှိနေသဖြင့် ဒုတိယဈာန်သို့ တစ်ဖန်ပြန်၍ ခဏ ခဏ လျှော့ကျ နေတတ်သည်လည်း ရှိပေ၏။ သို့အတွက် ပီတိ၏ အပြစ်ကို ခပ်များများ ဆင်ခြင်၍ ပီတိ၌ ငဲ့ကွက်မှုကို ပြတ် အောင် ဖြတ်လျက် တတိယဈာန်သို့ ရောက်အောင် ကြိုးပမ်းရာသည်။ ရောက်ရှိပြီးသော တတိယဈာန်မှလည်း မလျှော့ကျအောင် ဝသီဘော် နှိုင်းနှိုင်းအောင် ဆက်လက်၍ လေ့ကျင့်ရာသည်။



စတုတ္ထဇ္ဈာနကထာ

ဧဝမဓိဂတေ ပန တသ္မိပိ ဝုတ္တနယေန ဝ ပဉ္စဟာကာရေဟိ စိန္တဝသိနာ ဟုတွာ ပဂုဏတတိယဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ “အယံ သမာပတ္တိ အာသန္နပီတိပစ္စတ္တိကာ၊ ‘ယဒေဝ တတ္ထ သုခမိတိ စေတသော အာဘောဂေါ၊ ဧတေ- နေတံ ဩဋ္ဌာရိကံ အက္ခယတိ’တိ ဧဝံ ဝုတ္တဿ သုခဿ ဩဋ္ဌာရိကတ္တာ အင်္ဂဒုဗ္ဗလာ”တိ စ တတ္ထ ဒေါသံ ဒိသ္မာ စတုတ္ထံ ဈာနံ သန္တတော မနသိကတွာ တတိယဇ္ဈာနေ နိကန္တိ” ပရိယာဒါယ စတုတ္ထာဓိဂမာယ ယောဂေါ ကာတဗ္ဗော။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၉။)

ဤသို့သော ဘာဝနာအစဉ်ဖြင့် ထိုတတိယဈာန်ကိုလည်း ရအပ်ပြီးသည်ရှိသော် ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော နည်း ဖြင့်သာလျှင် ငါးပါးကုန်သော အခြင်းအရာတို့ဖြင့် နိုင်နိုင်နင်းနင်း လေ့ကျက်အပ်ပြီးသော ဝသီရှိသည် ဖြစ်၍ အဝါးဝစ္စာ နိုင်နိုင်နင်းနင်း လေ့ကျင့်ထားအပ်ပြီးသော တတိယဈာန်မှ ထ၍ —

- ၁။ ဤ တတိယဈာန် သမာပတ်သည် ပီတိဟူသော နီးကပ်သော ရန်သူ ရှိ၏။
- ၂။ “ထို တတိယဈာန်၌ အကြင်ဈာန်အင်္ဂါကို သုခဟူ၍ စိတ်၏ နှလုံးသွင်းခြင်းသည် ရှိ၏၊ ဤသုခကြောင့် ပင်လျှင် ထိုတတိယဈာန်ကို ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်း၏ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။” - (ဒိ-၁-၃၄။) - ဤသို့ ဟောကြား ထားတော်မူအပ်သော သုခ၏ ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အားနည်းသော ဈာန်အင်္ဂါ ရှိ၏။

ဤသို့လျှင် ထိုတတိယဈာန်၌ ဖော်ပြပါ နှစ်မျိုးသော အပြစ်ကို မြင်အောင် ရှု၍၊

- ၃။ စတုတ္ထဈာန်ကို (တတိယဈာန်ထက်ပို၍) ငြိမ်သက်သောအားဖြင့်နှလုံးသွင်း၍၊
 - ၄။ တတိယဈာန်၌ တွယ်တာငဲ့ကွက် တသက်သက် ရှိခြင်း နိကန္တိကို ကုန်ခန်းစေ၍ —
- စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိခြင်းငှာ ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်းကို ပြုအပ်ပေ၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၉။)

ထိုသို့ အပတ်တကုတ် ကြိုးစားအားထုတ်လတ်သော် အကြင်အခါ၌ တတိယဈာန်မှ ထ၍ သတိနှင့် ပြည့်စုံသည်ဖြစ်၍ သမ္ပဇင်ဉာဏ်နှင့် ပြည့်စုံသည်ဖြစ်၍ ဈာန်အင်္ဂါတို့ကို ဆင်ခြင်သော ထိုဈာန်ရပုဂ္ဂိုလ်အား စိတ်၌ဖြစ်သော ဝမ်းမြောက်ခြင်း = စေတသိက သောမနဿဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော သုခသည် ရုန့်ရင်းကြမ်း တမ်းသောအားဖြင့် ထင်လာ၏၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာသည်သာလျှင်လည်းကောင်း စိတ္တေကဂ္ဂတာသည်လည်းကောင်း ငြိမ်သက်သော သဘောတရားအနေဖြင့် ထင်လာ၏၊ ထိုအခါ၌ ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော သုခဈာန်အင်္ဂါကို ပယ်ခြင်းငှာလည်းကောင်း ငြိမ်သက်သော ဥပေက္ခာဧကဂ္ဂတာ ဟူသော ဈာန်အင်္ဂါကို ရရှိခြင်းငှာလည်းကောင်း အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကိုပင်လျှင် အဖန်တလဲလဲ နှလုံးသွင်းသော ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်အား ယခုအခါ ၌ စတုတ္ထဈာန်သည် ဖြစ်တော့လတ္တံ့ဟု ပြောဆိုသင့်သော ဇောဝါရ၌ ဘဝင်အယဉ်ကို ဖြတ်၍ ထိုအာနာပါန ပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကိုပင် အာရုံပြု၍ အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို ဆင်ခြင်တတ်သော မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း စိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏၊ ထိုမနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ် ဖြစ်ပြီးသည်မှ နောက်၌ ထိုအာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ် အာရုံ ၌ပင်လျှင် ဣန္ဒြေ ထက်မြက်သူအား လေးကြိမ်လည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ ဣန္ဒြေမထက်လွန်းသူအား ငါးကြိမ်မူ လည်း ဖြစ်ကုန်သော ဇောတို့သည် ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်၏။ ယင်းဇောတို့တွင် အဆုံး၌ ဣန္ဒြေထက်မြက်သူအား တစ်ခုသော စတုတ္ထဇောသည်၊ ဣန္ဒြေ မထက်လွန်းသူအား တစ်ခုသော ပဉ္စမဇောသည် စတုတ္ထဈာန်ရှိသော စတုတ္ထဈာန်နှင့် ယှဉ်သော ရူပါဝစရဈာန်ဇော ဖြစ်၏။ အဆုံးဇောမှ ကြွင်းကုန်သော သုံးကြိမ်သော ဇော လေးကြိမ်သော ဇောတို့သည် ပထမဈာန်၌ ဆိုခဲ့သည့်အတိုင်းပင် ကာမာဝစရဇောတို့ ဖြစ်ကြကုန်၏။

(ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၅၉-၁၆၀။)

ဤဆိုလတ္တံ့သည်ကား အထူးတည်း — သုခဝေဒနာသည် အဒုက္ခမသုခ အမည်ရသော ဆင်းရဲသည်လည်း မဟုတ် ချမ်းသာသည်လည်း မဟုတ်သော အလယ်အလတ်ခံစားမှု ဥပေက္ခာဝေဒနာအား အာသေဝနပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူး မပြုပေ။ စတုတ္ထဈာန်၌လည်း အဒုက္ခမသုခ အမည်ရသော ဥပေက္ခာဝေဒနာသာ ဖြစ်သင့်၏။ ထိုသို့ ဥပေက္ခာဝေဒနာသည်သာ ဖြစ်သင့်သောကြောင့် ထိုအပ္ပနာဈာန်ဝိထိ အတွင်း၌ဖြစ်သော ထိုလေးကြိမ်သော ဇောတို့သည် ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ယှဉ်သော ဇောတို့သည်သာ ဖြစ်ကုန်၏။ ဤလေးကြိမ် ငါးကြိမ်သော ဇောတို့၌ ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ယှဉ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော အကြောင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊ ရှေးမဆွ တတိယဈာန်ခဏ၌ပင်လျှင် ပယ်ထားအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း ပီတိသည်လည်း ယုတ်လျော့သွား၏။ ဤကား အထူးတည်း။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၆၀။)

ကုသိုလ်တရားက ကုသိုလ်တရားအား အာသေဝန (= အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် မှီဝဲခြင်း) ပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုရာဝယ် ဝေဒနာခြင်း တူညီမှု ကျေးဇူးပြုပေးနိုင်၏။ ရှေးဇောက ဥပေက္ခာဝေဒနာ ဖြစ်လျှင် နောက်ဇောလည်း ဥပေက္ခာဝေဒနာ ဖြစ်ရ၏။ ရှေးဇောက သုခ = သောမနဿဝေဒနာ ဖြစ်လျှင် နောက်ဇောလည်း သုခ = သောမနဿဝေဒနာသာ ဖြစ်ရ၏။ အကယ်၍ ရှေးဇောသည် သုခဝေဒနာဖြစ်၍ နောက်ဇောက ဥပေက္ခာဝေဒနာ ဖြစ်ခဲ့သော် ထိုရှေးဇောက ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ယှဉ်သော နောက်ဇောအား အာသေဝနပစ္စယသတ္တိ = အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် မှီဝဲခြင်း အကြောင်းအထောက်အပံ့ စွမ်းအားဖြင့် ကျေးဇူး မပြုပေးနိုင်။ ဤကဲ့သို့ အလိုမရှိအပ်သော အရာဌာန၌ သုခဝေဒနာဟူသော ပုဒ်တစ်ပါးဖြင့် သိမ်းကျုံးရေတွက်ထားအပ်သော ရှေးဇောဟူသော တရား၏ ဥပေက္ခာ ဝေဒနာနှင့် ယှဉ်သော နောက်ဇောအား အာသေဝနပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုနိုင်သော စွမ်းအား မရှိသောကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။ သို့အတွက် အပ္ပနာဈာန်ဝိထိများအတွင်း၌ စတုတ္ထဈာန်ဇောဟူသော အပ္ပနာဇောသာ ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ယှဉ်သည် မဟုတ်၊ ယင်းအပ္ပနာဈာန်ဇော၏ ရှေး၌ ကပ်လျက် ရှိသော တစ်ဝိထိအတွင်းရှိ ပရိကံ ဥပစာ အနုလုံ ဂေါတြဘူဟူသော ကာမာဝစရ ဥပစာရဈာန်ဇောတို့သည်လည်း ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ယှဉ်သည်ချည်းသာ ဖြစ်ရမည်ဟု ဆိုလိုပေသည်။ (မဟာဋီ-၁-၁၈၉ - စသည်ကြည့်။)

စတုတ္ထဈာန်

(ဧတ္တာဝတာ စေသ) သုခဿ စ ပဟာနာ ဒုက္ခဿ စ ပဟာနာ ပုဗ္ဗေဝ သောမနဿဒေါမနဿာနံ အတ္ထင်္ဂမာ အဒုက္ခမသုခံ ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိံ စတုတ္ထံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇေ ဝိဟရတိ။

(ဒီ-၁-၇၁။ အဘိ-၁-၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၆၀။)

ဤမျှအတိုင်းအရှည်ရှိသော ဘာဝနာအစဉ်ဖြင့် ဤယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် သုခိန္ဒြေကိုလည်း ပယ်ခြင်းကြောင့် ဒုက္ခိန္ဒြေကိုလည်း ပယ်ခြင်းကြောင့် ရှေးမဆွ ဥပစာရဈာန်ခဏ၌ပင်လျှင် သောမနဿိန္ဒြေ ဒေါမနဿိန္ဒြေတို့၏ ချုပ်ခြင်းကြောင့် အဒုက္ခမသုခဟု ဆိုအပ်သော ဥပေက္ခာသည် ဖြစ်စေအပ်သော သတိ၏ စင်ကြယ်ခြင်းရှိသော စတုတ္ထဈာန်ကို ပြည့်စုံစေ၍ စတုတ္ထဈာန်သို့ ကပ်ရောက်၍ နေ၏။ ဤသို့လျှင် ဤယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် သုခဟူသော ပယ်အပ်ပြီးသော ဈာန်အင်္ဂါတစ်ပါးရှိသော၊ ဥပေက္ခာ ဧကဂ္ဂတာဟူသော ဈာန်အင်္ဂါနှစ်ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော၊ သုံးပါးသော ကောင်းခြင်းရှိသော၊ လက္ခဏာဆယ်ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်လျှင် အာရုံရှိသော စတုတ္ထဈာန်သည် ရရှိအပ်ပြီး ဖြစ်ပေသည်။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၆၀။)

- ၁။ ဒုက္ခိန္ဒြေကား (ဒုက္ခဝေဒနာကား) ပထမဈာန်၏ ဥပစာရသမာဓိ အခိုက်၌၊
- ၂။ ဒေါမနဿိန္ဒြေကား (ဒေါမနဿဝေဒနာကား) ဒုတိယဈာန်၏ ဥပစာရသမာဓိ အခိုက်၌၊
- ၃။ သုခိန္ဒြေကား (ကာယိကသုခဝေဒနာကား) တတိယဈာန်၏ ဥပစာရသမာဓိ အခိုက်၌၊